

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
TEISĖS FAKULTETAS
BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS IR PROCESO INSTITUTAS

VIOLETA LIUBIANEC

Baudžiamosios teisės ir kriminologijos studijų programa

NUŽUDYMO KVALIFIKAVIMO PROBLEMOS TEISMŲ PRAKTIKOS
PAVYZDŽIU

Magistro baigiamasis darbas

Vadovas –
prof. dr. Justinas Sigitas Pečkaitis

Vilnius, 2012

TURINYS

ĮVADAS.....	3
I. NUŽUDYMO BAUDŽIAMOJI TEISINĖ REIKŠMĖ.....	6
1.1. Nužudymo sąvoka ir požymiai.....	6
1.2. Nužudymo rūšys.....	14
II. NUŽUDYMO KVALIFIKAVIMO PROBLEMOS, SUSIJUSIOS SU NUŽUDYMO OBJEKTIVIAISIAIS POŽYMAIS.....	20
2.1. Priežastinio ryšio nustatymo problematika.....	20
2.2. Nužudymo kvalifikavimo problemos bendrininkavimo atveju.....	28
III. NUŽUDYMO KVALIFIKAVIMO PROBLEMOS, SUSIJUSIOS SU NUŽUDYMO SUBJEKTIVIAISIAIS POŽYMAIS.....	38
3.1. Kaltės turinio nustatymo problemos.....	38
3.1.1. Tyčinės ir neatsargios kaltės atirbojimo problematika.....	38
3.1.2. Pasikėsiniimo nužudyti nuo sveikatos sutrikdymo atirbojimo problematika.....	47
IŠVADOS.....	55
PASIŪLYMAI.....	57
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	58
SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA.....	63
SANTRAUKA ANGLŲ KALBA.....	64

IVADAS

Bendroji temos charakteristika ir jos aktualumas. Lietuvos, kaip ir kitų demokratinių šalių teisėje, žmogaus gyvybė pripažįstama aukščiausia ir neliečiama vertybe. Žmogaus gyvybė yra unikali ir sudaro visų kitų vertybių pagrindą. Ypatingas dėmesys žmogaus teisei į gyvybę yra skiriamas tarptautiniuose dokumentuose. Visų pirma paminėtina Visuotinė žmogaus teisių deklaracija, kurios 3 straipsnyje nurodoma, kad „kiekvienas žmogus turi teisę į gyvybę, laisvę ir asmens neliečiamybę“¹. Taip pat svarbus tarptautinis teisės aktas – Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, kurios 2 straipsnyje taip pat įtvirtinta įstatyminė teisė į gyvybę apsauga ir nurodoma, jog „negalima tyčia atimti niekieno gyvybės“². Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto 6 straipsnyje įtvirtinta nuostata, kad „kiekvienas žmogus turi teisę į gyvybę, kurią saugo įstatymas“³.

Žmogaus gyvybės svarbą aiškiai atskleidžia ir nacionaliniai teisės aktai. Pagrindinio mūsų šalies įstatymo – LR Konstitucijos 19 straipsnyje teigiama, kad „žmogaus teisę į gyvybę saugo įstatymas“⁴. Todėl baudžiamosios teisės moksle nusikaltimams žmogaus gyvybei yra skiriamas išskirtinis dėmesys. Žmogaus gyvybės apsaugą, visų pirma įgyvendina baudžiamosios teisės nuostatos, priskiriant nužudymą prie labiausiai sunkių nusikaltimų. Apie nužudymo sunkumą bei pavojingumo laipsnį byloja objektyvūs ir subjektyvūs nusikaltimo sudėties požymiai. Šia prasme pažymėtina, jog tiek baudžiamosios teisės doktrinoje, tiek teismų praktikoje kyla nemažai probleminių klausimų dėl nužudymo objektyviųjų ir subjektyviųjų požymių atskleidimo, dėl tam tikrų nužudymo požymių turinio ir apskritai pačios nužudymo sampratos.

Nevisapusiškas ir neišsamus nužudymo sudėties požymių tyrimas neigiamai įtakoja teisingą šios nusikalstamos veikos kvalifikavimą, o teisingas nusikalstamos veikos kvalifikavimas teismų praktikoje yra viena svarbiausių teisėtumo ir teisingumo įgyvendinimo garantijų, užtikrinant prigimtine žmogaus teisę į gyvybę. Vengimas nuodugniau ir plačiau pažvelgti į šios nusikalstamos veikos sudėtį ir jos elementus baudžiamosios teisės doktrinos lygmenyje, suponuoja nužudymų kvalifikavimo klaidas, prieštaringus teismo sprendimus. Būtent tai sustiprina poreikį išsamiau panagrinėti probleminius klausimus nusikaltimuose žmogaus gyvybei, su kuriais dažniausiai susiduria teismai nagrinėdami šios kategorijos bylas.

Tyrimo objektas. Tyrimo objektas atsispindi magistrinio darbo temos formuluotėje, kuri sudaro nužudymo kvalifikavimo problemos teismų praktikoje. Siekiant nuoseklaus ir visapusiško tyrimo, pirmiausia yra nagrinėjami nužudymo teoriniai aspektai (yra pateikiama nužudymo

¹ Visuotinė žmogaus teisių deklaracija. *Valstybės Žinios*. 2006, Nr. 68-2497.

² Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. *Valstybės Žinios*. 1955, Nr. 40-987.

³ Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas. *Valstybės Žinios*. 2002, Nr. 77-3288.

⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės Žinios*. 1992, Nr. 33-1014.

samprata, analizuojami nužudymo požymiai bei rūšys), o tik po to pereinama prie nužudymo kvalifikavimo problemų, su kuriomis dažniausiai susiduria teismai, nagrinėdami šios kategorijos bylas, analizavimo.

Tyrimo dalykas. Tyrimo dalykas yra praktinių problemų, kylančių kvalifikuojant nužudymą, tyrimas. Teismų praktikos nužudymo byloje problematika.

Tyrimo tikslas. Darbo tikslas – atliekant baudžiamosios teisės doktrinos bei teismų praktikos analizę, pateikti svarbiausius nužudymo teisinio reguliavimo ypatumus, nustatyti ir atskleisti dažniausiai iškylančias nužudymo kvalifikavimo problemas, bei atsižvelgiant į atliktą analizę pateikti informatyvias išvadas ir pasiūlymus.

Tyrimo uždaviniai. Tyrimo tikslų pasiekimui keliami šie uždaviniai:

- 1) Atskleisti nužudymo sampratą Lietuvos ir užsienio valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose;
- 2) išanalizuoti nužudymo rūšis ir požymius;
- 3) atskleisti pagrindines nužudymo kvalifikavimo problemas, susijusias su nužudymo objektyviaisiais ir subjektyviaisiais požymiais;
- 4) suformuoti atitinkamas išvadas ir pateikti rekomendacijas.

Hipotezė. Teismai, kvalifikuodami nužudymą, daro klaidas dėl to, kad ne visada visapusiškai ir išsamiai ištiria ir įvertina šios nusikalstamos veikos objektyviusius ir subjektyviusius požymius.

Tyrimo šaltiniai. Tiriant darbo objektą ir siekiant minėto tikslo yra remiamasi LR Konstitucija, LR BK ir kitais įstatymais bei teisės aktais, tarptautiniais teisės aktais, baudžiamosios teisės mokslinė, mokomąja literatūra bei moksliniais straipsniais, vadovaujamosi Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – LAT) Senato nutarimais. Kadangi didžiausia darbo dalis skiriama teismų praktikos analizei, todėl didžiausią darbo šaltinių dalį sudaro įvairių instancijų teismų nuosprendžiai bei nutartys, kuriuose sprendžiamos pagrindinės nužudymo kvalifikavimo problemos.

Darbe remiamasi tokių Lietuvos baudžiamosios teisės mokslininkų kaip J. Nocius, K. Jovaišas, A. Klimka, straipsniais ir moksliniais darbais, kurie padėjo atskleisti nužudymo sampratą, įvardyti nužudymo požymius bei rūšis. Analizuojant kaltės turinio problemas nužudymo nusikaltimuose, darbe plačiai naudojami Piesliako V. ir Bikelio S. straipsniai ir moksliniai darbai. Pasirinktos temos tam tikrus probleminius aspektus taip pat yra nagrinėję vokiečių (E. Dreher, J. Wessels, R. D. Herzberger ir kt.) bei rusų autoriai (V. S. Borodin, D. Šargorodskis, V. N. Kudriavcevas, N. I. Zagorodnikovas ir kt.). Paminėtina ir A. Miliniaus 2011 m. pasirodžiusi monografija „Baudžiamoji atsakomybė už nužudymą“, kuri darbe yra plačiai naudojama.

Darbe remiamasi Statistikos departamento bei Informatikos ir ryšių departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės statistiniais duomenimis ir Europos Sąjungos statistikos tarnybos (Eurostatas) statistiniais duomenimis apie padarytus nužudymus.

Tyrimo metodai. Darbe pasiremta įvairiais tyrimo metodais: sisteminės analizės, dokumentų analizės, lyginamuoju, apibendrinimo. Sisteminės analizės metodu pasinaudota siekiant išryškinti probleminius nužudymo kvalifikavimo aspektus, analizuojant įvairių instancijų teismų nuosprendžius bei nutartis. Dokumentų analizės metodu pasiremta analizuojant teisės aktus, teismų išaiškinimus, mokslininkų suformuluotas doktrinas. Pasitelkus į pagalbą lyginamąjį metodą, atskleista nužudymo sampratos įvairovė, nužudymo požymiai ir atskiros rūšys, egzistuojantys Lietuvos Respublikoje ir užsienio valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose. Apibendrinimo metodas panaudotas išanalizuotai medžiagai apibendrinti, išvadoms suformuluoti.

Darbo naujumas ir originalumas. Nužudymo kvalifikavimo ypatumai, yra aptarti LAT senato nutarimuose, tačiau mokslinių darbų, skirtų būtent pagrindinėms nužudymo kvalifikavimo problemoms teismų praktikos pavyzdžiu, analizei, yra labai nedaug ir be to daugelyje iš jų analizuojama tik po vieną probleminį klausimą, neatskleidžiant nužudymo kvalifikavimo problemų visumos. Nužudymą be jo pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių pakankamai išsamiai analizavo A. Milinis, parašydamas šia tema disertaciją bei išleisdamas monografiją. Tačiau pažymėtina, kad jo darbuose analizuojamų kai kurių nužudymo kvalifikavimo probleminių klausimų turinys yra pakitęs ir suformuluotas naujai ryšium su kintančia teismų praktika, kuri analizuojama atliekant pasirinktos temos tyrimą.

Darbo struktūra. Darbo struktūrą sudaro turinys, įvadas, trys dalys, išvados, santrauka (lietuvių ir anglų kalbomis) bei literatūros sąrašas.

Pirmasis darbo skyrius yra teorinis ir skirtas atskleisti nužudymo sampratos turinį, požymius bei nužudymo rūšių klasifikaciją. Pateikiami vertinimai užsienio valstybių teorijoje ir kvalifikavimas praktikoje.

Antrajame darbo skyriuje aptariamos dažniausiai iškylančios nužudymo kvalifikavimo problemos, susijusios su nužudymo objektyviaisiais požymiais, t.y. analizuojama priežastinio ryšio nustatymo ir grupinio nužudymo problematika. Pateikiami ir analizuojami prieštaringi teismų praktikos pavyzdžiai.

Trečiasis darbo skyrius skirtas išnagrinėti svarbiausias nužudymo kvalifikavimo problemas, susijusias su nužudymo subjektyviaisiais požymiais. Pagrindinis dėmesys skiriamas kaltės turinio nustatymo problematikai. Aptariamos gyvybės atėmimo vienu smūgiu baudžiamojo teisinio vertinimo problemos teismų praktikoje. Detaliai atskleidžiama kaip teismų praktikoje vertinami atvejai, kai kaltininkas suduoda vieną ar kelis smūgius į gyvybiškai svarbias kūno vietas, panaudojant pavojingus gyvybei įrankius, o nukentėjusysis sunkiai sužalojamas.

I. NUŽUDYMO BAUDŽIAMOJI TEISINĖ REIKŠMĖ

1.1. Nužudymo sąvoka ir požymiai

Vienas iš pagrindinių baudžiamųjų įstatymų ir baudžiamosios teisės uždavinių yra žmogaus, jo esminių vertybių apsauga nuo nusikalstamų kėsinių. Neabejojama, kad žmogaus gyvybė yra vertinga vertybė, kuriai skiriama ypatinga apsauga, todėl nužudymas, lyginant su kitais nusikaltimais žmogaus gyvybei, pagal pavojingumo laipsnį laikomas didžiausią grėsmę visuomenei keliančiu nusikaltimu. Atsižvelgiant į tai, kad nužudymas yra vienas iš sunkiausių nusikaltimų, jam skiriamas ypatingas dėmesys Lietuvos ir kitų šalių baudžiamosios teisės doktrinoje ir praktikoje, atspindinčioje įstatyminį reglamentavimą.

Kalbant apie nužudymą, kaip apie sunkiusią nusikaltimą prieš žmogų, vertėtų trumpai apžvelgti nužudymų statistinius duomenis, kuriuos pateikia Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės.

Lentelė Nr. 1

Nužudymų skaičiaus Lietuvoje 2003-2011 metais statistika⁵

Metai	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Nužudymų iš viso	372	345	390	294	280	301	259	217	211
Nužudymų skaičius, tenkantis 100 000 gyv.	10.8	9.9	11.4	8.6	8.3	8.9	7.7	6.6	6.6

Lentelė Nr. 2

Nužudymų, tenkančių 100 000 gyventojų, rodikliai Vilniaus mieste⁶

Metai	2007	2008	2009	2010
Nužudymų skaičius, tenkantis 100 000 gyv.	7.4 (užregistruotas 41 nužudymas)	10.6 (užregistruoti 59 nužudymai)	5.7 (užregistruoti 32 nužudymai)	4.8 (užregistruoti 27 nužudymai)
Vidutinis metinis gyventojų skaičius	555 071	556 949	559 179	557 126

Statistinę informaciją apie nužudymų skaičių ES šalyse ir jų sostinėse taip pat pateikia ir Europos Sąjungos statistikos tarnybos (Eurostatas). Eurostato pateikiami nužudymų rodikliai apima nužudymus (LR BK 129 str.), naujagimio nužudymus (LR BK 131 str.) ir neatsargius gyvybės atėmimus (LR BK 132 str.), neįskaitant pasikėsinimų nužudyti.

Eurostato duomenimis 2009 m. Vilniuje užregistruoti 32 nužudymai. Tuo tarpu 2009 m.

⁵ Informatikos ir ryšių departamentas prie LR Vidaus reikalų ministerijos [interaktyvus, žiūrėta 2012-07-22].

<http://www.ird.lt/infusions/report_manager/crimes_lithuania.php?id3=11>

⁶ Eurostat [interaktyvus, žiūrėta 2012-07-22].

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/search_database>

Berlyne, kuris turi daugiau nei 3 mln. gyventojų, nužudymų skaičius siekė tik 67, t.y. 5 kartus mažiau negu jų padaroma Vilniuje, kuris turi 0,5 mln. gyventojų. Saugiausia tapo Maltos sostinė Valeta, kurioje 2007-2009 metais neužfiksuota nė vienos žmogžudystės.

Pastebėtina, kad nuo 2009 metų tiek visoje Lietuvoje, tiek Vilniuje mažėja nužudymų skaičius, todėl galima būtų manyti, jog valstybės baudžiamosios politikos priemonės tampa efektyvios kovojant su šiais nusikaltimais, tačiau atkreiptinas dėmesys, kad žvelgiant į tų pačių metų emigracijos statistiką matome, jog emigracija labai išaugo, ypač 2010 metais. Šie statistiniai nužudymų bei emigracijos rodikliai leidžia daryti prielaidą, jog galimai dėka emigracijos Lietuvoje mažėja veikų, padarytų žmogaus gyvybei.

Lentelė Nr. 3

Emigrantų skaičius Lietuvoje 2007-2011 metais statistika⁷

Metai	2007	2008	2009	2010	2011
Emigrantų iš viso	13853	17015	21970	83157	53863

Atsižvelgiant į nužudymo sukeltus padarinius ir padaromą nepataisomą žalą, itin svarbu tinkamai kvalifikuoti šią nusikalstamą veiką ir skirti tinkamą bausmę. Norint įgyvendinti minėtus uždavinius, pirmiausia, būtina išsiaiškinti, kokia nusikalstama veika yra pripažįstama nužudymu. Taigi šioje darbo dalyje bus bandoma visapusiškai atskleisti nužudymo sampratą ir požymius.

Baudžiamuosiuose įstatymuose nužudymo sąvoka nepateikiama. Galėtų atrodyti, kad tai ir nėra būtina, kadangi pati nužudymo sąvoka yra pakankamai aiški. Tačiau, kasdien vartojama nužudymo samprata neatskleidžia teisinio šio nusikaltimo pobūdžio, todėl šią spragą tenka užpildyti pasitelkus doktrininį aiškinimą.

Pirmiausia, paminėtinas LAT senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimas Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“, kuriame nužudymas apibrėžiamas kaip „*Tyčinis neteisėtas kito žmogaus gyvybės atėmimas*“⁸.

Kalbant apie LAT nutarimus, atkreiptinas dėmesys, kad Konstitucinis Teismas 2006 m. kovo 28 d. nutarime „Dėl Konstitucinio Teismo įstatymo ir Teismų įstatymo atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ konstatavo, kad „... *aukštesnės instancijos bendrosios kompetencijos teismai (ir tų teismų teisėjai) negali kištis į žemesnės instancijos bendrosios kompetencijos teismų nagrinėjamas bylas, teikti jiems kokių nors privalomų ar rekomendacinio pobūdžio nurodymų, kaip turi būti sprendžiamos atitinkamos bylos ir pan.; tokie nurodymai (nesvarbu, privalomi ar rekomendacinio pobūdžio) Konstitucijos atžvilgiu būtų vertintini kaip atitinkamų teismų (teisėjų) veikimas ultra vires. Pagal Konstituciją teismų praktika formuojama tik teismams patiems*

⁷ Lietuvos statistikos departamentas [interaktyvus, žiūrėta 2012-07-22]. < <http://www.stat.gov.lt/lt/>>

⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimas Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“. *Teismų praktika*. 2004, Nr. 21.

*sprendžiant bylas*⁹. Taigi Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimų reikšmė teismų praktikai pasikeitė ir jais vadovautis nėra privaloma, tačiau visiškai paneigti jų įtakos negalima, nes juose išdėstytas daugumos Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų požiūris į tam tikras teisinės problemas ir situacijas. Niekas negali paneigti, kad teisėjai sprenddami konkrečias bylas neatsižvelgs į nutarimuose išdėstytas nuostatas. Vadovaudamiesi būtent tokia prielaida, šio darbo autorė ir toliau remsis anksčiau nurodytu LAT senato nutarimo nuostatomis ir dažnai pateiks nuorodas į jį.

Skirtingoje baudžiamosios teisės doktrinoje, nužudymas kaip nusikaltimas yra apibrėžiamas panašiai, bet ne vienodai. Pavyzdžiui, „Nužudymas – tai įstatymams priešingas tyčinis ar dėl neatsargumo gyvybės atėmimas kitam žmogui“¹⁰. Kitur, „Nužudymas – tai baudžiamojo kodekso specialiojoje dalyje numatyta kalta veika, kuria kėsিনamasi į kito žmogaus gyvybę sukeliant pastarojo mirtį“¹¹. Pateikti apibrėžimai skiriasi tuo, kad vieni autoriai akcentuoja veikos neteisėtumą, priešingumą teisei, o kiti atsisako žodžio „neteisėtas“. Tokia pozicija grindžiama tuo, kad žvelgiant iš dorovės ir moralės principų neįmanoma kalbėti apie teisėtus gyvybės atėmimo būdus kitam žmogui.

Vis dėlto pritaritina nuomonei, kad apibrėžiant nužudymą kaip veiką, „neteisėtumo“ požymį vartoti būtina, tai reiškia, kad bet koks gyvybės atėmimas yra neteisėtas, išskyrus atvejus, kurie gali būti pripažinti teisėtais numatant juos įstatyme. Vienas iš teisėtų gyvybės atėmimo kitam asmeniui pavyzdžių yra būtinoji gintis. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 2 straipsnio 2 dalies a punkte nustatyta: „Gyvybės atėmimas negali būti laikomas prieštaraujančiu nuostatai, jog kiekvieno žmogaus teisė gyventi turi būti saugoma įstatymo, jeigu tai įvyko neviršijant tokio jėgos panaudojimo, kai tai buvo neišvengiamai būtina ginant kiekvieną asmenį nuo neteisėto smurto“¹². LR BK 28 straipsnyje taip pat numatyta žmogaus teisė į būtinąją gintį. Būtiniosios ginties sąvoką pateikia V. Pavilonis ir R. Merkevičius, teigdami, jog „būtinoji gintis – tai baudžiamajame ar kitų teisės šakų įstatymuose numatyta ir formaliai atitinkanti baudžiamajame įstatyme numatytos veikos požymius, visuomenei naudinga (socialiai vertinga) ir teisėta veika, kuria asmuo, gindamas save, kitą asmenį, nuosavybę, būsto neliečiamybę, kitas teises, visuomenės ar valstybės interesus nuo pradėto ar tiesiogiai gresiančio pavojingo kėsिनimosi, padaro užpuolikui žalos ir kuri tokiu būdu šalina tokios veikos pavojingumą ir priešingumą teisei bei suponuoja teisinės atsakomybės už tokią veiką nykimą“¹³. „Iš istorijos studijų žinoma, kad teisė į būtinąją gintį buvo numatyta visuose baudžiamosios teisės raidos etapuose. Visai pagrįstai būtinoji gintis buvo ir

⁹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d. nutarimas „Dėl LR Konstitucinio Teismo įstatymo 62 str. 1 d. 2 p., 69 str. 4 d. (1996 m. liepos 11 d. redakcija), LR teismų įstatymo 11 str. 3 d. (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 96 str. 2 d. (2002 m. sausio 24 d. redakcija, atitikties LR Konstitucijai“. *Valstybės Žinios*. 2006, Nr. 36-1292.

¹⁰ Klimka, A. *Baudžiamoji atsakomybė už nusikaltimus gyvybei ir sveikatai*. Vilnius: Mintis, 1964, p. 5.

¹¹ Borodin, S. V. *Prestuplenie protiv zhizni* [Crime against life]. Sankt Peterburg: Jurist, 2003, p. 21.

¹² Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. *Valstybės Žinios*. 1955, Nr. 40-987.

¹³ Pavilonis, V., Merkevičius, R. *Būtinoji gintis*. Vilnius, 1999. p. 181.

yra pripažįstama prigimtine žmogaus teise. Baudžiamojoje teisėje nebuvo ir nėra abejojama būtinios ginties kaip teisėto gyvybės atėmimo pagrindo egzistavimo būtinumu¹⁴. Apie tai visuotinai byloja ne tik mūsų nacionaliniai įstatymai, bet ir tarptautiniai dokumentai. Praktiškai visų užsienio valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose yra numatytas būtinios ginties institutas. Pažymėtina, kad užsienio šalių baudžiamuosiuose įstatymuose būtinios ginties teisėtumo sąlygos, išskyrus kai kurias valstybes, dažniausiai atitinka Lietuvos Respublikos BK numatytas taisykles. Pastebėtina, kad kai kurių valstybių baudžiamieji įstatymai numato atvejus, kai gynybos teisėtumas yra neginčytinas, pavyzdžiui „kai atremiamas naktinis įsilaužimas smurtu ar klasta į gyvenamąją patalpą arba ginantis nuo smurtinių vagysčių ar plėšimų (Prancūzija), taip pat jei žala padaryta dėl sumišimo, baimės ar išgąščio (Vokietija)“¹⁵.

Kitas teisėto gyvybės atėmimo atvejis yra eutanazija, kuri suprantama kaip savanoriškas gyvybės nutraukimas savo noru su kito asmens pagalba, esant paciento ar jo atstovo pagal įstatymą prašymui. Įvairių šalių BK skirtingai reglamentuojama baudžiamoji atsakomybė už eutanaziją. Ji yra kvalifikuojama: „Pirma, kaip tyčinis gyvybės atėmimas (Rusijoje, Latvijoje, Prancūzijoje). Antra, kaip tyčinis gyvybės atėmimas nukentėjusiojo prašymu (Vokietijoje). Trečia, kaip tyčinis gyvybės atėmimas nukentėjusiojo prašymu ir iš gailesčio (Lenkijoje, Ispanijoje). Ketvirta, eutanazija pripažįstama teisėtu aktu (Olandijoje, Belgijoje)“¹⁶.

Dėl eutanazijos įteisinimo galimybių Europos šalyse diskutuojama ne vienerius metus ir šiuo klausimu yra priimti svarbūs dokumentai. Europos Tarybos Parlamentinė Asamblėja 2012 m. sausio mėn. 25 d. rezoliucijoje griežtai atskyrė eutanaziją nuo valstybių pareigos atsižvelgti į sergančiojo valią tęsti gydymą ar ne. Rezoliucijoje aiškiai konstatuojama: „Eutanazija kaip sąmoningas priklausomo žmogaus nužudymas veikimu ar neveikimu siekiant jo ar jos tariamos naudos privalo būti visada draudžiama“¹⁷.

Kitas teisinis dokumentas eutanazijos klausimu yra Europos Žmogaus teisių teismo sprendimai. 2002 m. byloje Diane Pretty prieš Jungtinę Karalystę teismas konstatavo, kad „EŽTK teisės mirti nenumato“¹⁸. Ir šios pozicijos iki šiol iš esmės nepakeitė. Byloje Haas prieš Šveicariją 2011 m. sausio mėn. 20 d. sprendime teismas, vadovaudamasis konvencijos 8 straipsniu, pripažino asmens teisę disponuoti savo gyvenimu, tačiau kartu konstatavo, jog „neegzistuoja pozityvi valstybės pareiga aprūpinti žmogų nusižudymui būtinomis priemonėmis“¹⁹. LR BK

¹⁴ *Ibid*, p. 185.

¹⁵ Drakšas, R. Mirties bausmė ir kiti teisėto gyvybės atėmimo pagrindai. *Teisė*, 1999, Nr. 33(4), p. 4.

¹⁶ Liesis, M. Baudžiamosios atsakomybės už aktyviają eutanaziją ir padėjimą nusižudyti reglamentavimas Lietuvos, Vokietijos ir Olandijos baudžiamuosiuose kodeksuose. *Teisė*, 2005, Nr. 54, p. 28.

¹⁷ Council of Europe [interaktyvus, žiūrėta 2012-03-23].

<www.assembly.coe.int/main.asp?link=/Documents/Records/2012/E/1201251530E.htm>.

¹⁸ The European Court of Human Rights Judgment in Case of Pretty v. United Kingdom, Application no. 2346/02.

¹⁹ European Court of Human Rights News [interaktyvus, žiūrėta 2012-03-23].

<<http://echrnews.wordpress.com/2011/07/03/haas/>>.

nereglamentuojama baudžiamoji atsakomybė už eutanaziją. Lietuvoje tokia veika kvalifikuojama kaip paprastas arba kvalifikuotas (jei teismas pripažintų, kad nukentėjusysis dėl savo ligos buvo bejėgiškos būklės) nužudymas. Tokį nužudymą nukentėjusiojo prašymu nebent būtų galima kvalifikuoti pagal BK 134 str., kuris nustato baudžiamąją atsakomybę už padėjimą nusižudyti. Pastebėtina, kad pagal šį straipsnį baudžiamoji atsakomybė numatyta tik tuo atveju, kai nusižudyti padedama beviltiškai sergančiam ligoniui, o, jei kaltininkas padeda nusižudyti sveikam žmogui, nesergančiam sunkia, nepagydoma liga, tai už tokią veiką baudžiamojon atsakomybėn jis netraukiamas, nes įstatymas to nenumato.

Šiuo metu Lietuvoje plačiai diskutuojama šia tema. Siūloma įstatymiškai įteisinti ir reglamentuoti eutanaziją. Yra įregistruotas įstatymo projektas ir atitinkamos pataisos baudžiamajame, civiliniame kodeksuose bei Žmogaus mirties nustatymo ir kritinių būklių įstatyme. Eutanazijos įstatymo projekte nustatyta eutanazijos atlikimo tvarka bei sąlygos, eutanazijos atlikimo kontrolės mechanizmas. Ji būtų suprantama kaip sąmoningas bejėgiškos būklės paciento gyvybės nutraukimas, esant paciento rašytiniam prašymui. Eutanaziją pagal įstatymo projektą vykdytų gydytojai. Minėtas įstatymo projektas sulaukė daug prieštarų nuomonių. Eutanazijos šalininkai atranda daugybę argumentų, kodėl ši procedūra šiuolaikinėje visuomenėje yra būtina. Vienas iš dažniausiai girdimų argumentų yra tas, kad žmogus kenčia skausmus, sunkią negalią turinčio žmogaus gyvenimas – sudėtingas, gal net beprasmis. Kitas argumentas – demokratinės valstybės pagrindas yra žmogaus teisės ir laisvės, pagarba laisvam žmogaus apsisprendimui, tolerancija. Pacientai nori, kad medicinoje būtų vykdoma jų valia, net jei tai prieštarauja pačios medicinos esmei. Dar viena priežastis – pinigai. Pasigirsta kalbų, kad mirtinai sergantys ligoniai turi būti žudomi, jeigu tik to nori, nes gyvi jie tampa našta visiems mokesčių mokėtojams. Tačiau šis argumentas yra nesuvokiamas protu, kadangi panašią politiką vykdė Hitleris, kai žudė ligonius, žydus ir visus kitus, kurie jam neįtikėjo.

Tuo tarpu Katalikų Bažnyčia turi tvirčiausią nuomonę apie eutanaziją – ji tiki, kad gyvenimas kyla iš Dievo ir žmogaus gyvybė negali būti derybų objektas. Katalikų Bažnyčios katekizme pabrėžiama: „Tiesioginės eutanazijos tikslas, kad ir kokie būtų jos motyvai ir priemonės, yra nutraukti žmonių su negalia arba mirštančiųjų gyvybę. Doroviniu požiūriu tai nepriimtina“²⁰.

Pati eutanazijos samprata yra gana sudėtinga ir negali būti atsieta nuo esminių filosofinių klausimų apie žmogų, jo gyvenimo prasmę, gyvenimo kokybę. Lietuvoje yra labai mažai tyrimų apie tai, koks yra gyventojų požiūris į žmogaus gyvenimo pabaigos problemas, kokia padėtis slaugos namuose ir pan. Bet kokių normų įteisinimas turi būti siejamas su daugumos visuomenės pritarimu.

²⁰ Katalikų bažnyčios katekizmas [interaktyvus, žiūrėta 2012-03-23].
<<http://katekizmas.lcn.lt/kbk1996p2003/index.html>>.

Paminėtina, kad vis dėlto Seimas išbraukė iš 2012 m. pavasario darbotvarkės eutanazijos svarstymus.

Mažiausiai ginčų keliantis ir seniausias teisėtas gyvybės atėmimo pagrindas yra prieš kario nužudymas karo metu. Šiuo atveju, skirtingai nuo būtinosios ginties, ar asmens, padariusio nusikaltimą, sulaikymo, prieš kario nužudymas yra ne teisė, o atskirų asmenų, tarnaujančių kariuomenėje, pareiga. Tam tikrais atvejais, už šios pareigos nevykdymą gali iškilti baudžiamoji atsakomybė. Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse numatyta atsakomybė už tokias veikas kaip įsakymo nevykdymas (317 str.), savavališkas pašalinimas ar tarnybos vietos (322 str.). Šios veikos susijusios su teisėtu gyvybės atėmimu.

Aptarti tik keli svarbiausi ir dažniausiai sutinkantys, tačiau ne visi teisėto gyvybės atėmimo kitam žmogui, atvejai. Teisėtai gyvybė kitam asmeniui gali būti atimta ir tada, kai vykdoma mirties bausmė.

Visa tai leidžia daryti išvadą, jog nors LR BK 129 str. tiesiogiai ir nenurodyta, jog nužudymas yra neteisėtas gyvybės atėmimas, taip teigti galima vadovaujantis tuo, kad teisėti gyvybės atėmimo būdai numatyti ir įtvirtinti įstatyme.

Kitas nužudymo požymis yra kalta veika. Tais atvejais kai gyvybė atimama be kaltės (nėra nei tyčios, nei neatsargumo), nėra ir nusikaltimo, o tokie atvejai vadinami kazusu arba nelaimingu atsitikimu. Tokia pat nuomonė vyrauja tarp daugumos Lietuvos baudžiamosios teisės specialistų. Pavyzdžiui, J. Nocius, atskirdamas nužudymą nuo neatsargaus gyvybės atėmimo, teigia: „Tyčinio ir neatsargaus gyvybės atėmimo motyvacija ir pavojingumo laipsnis yra labai skirtingi. Be to, ir įstatyme nemažai neatsargių gyvybės atėmimo atvejų įvardijami ne nužudymu, o taisyklių pažeidimu“²¹.

Atkreiptinas dėmesys, kad senajame LR BK, galiojusiam iki 2003 m. gegužės 1 d., neatsargus gyvybės atėmimas buvo laikomas nužudymo rūšimi, tuo tarpu naujajame LR BK gyvybės atėmimas padarytas neatsargia kaltės forma, nelaikomas nužudymu. Tokiu būdu pabrėžiamas mažesnis tokios veikos pavojingumas.

Vakarų Europos valstybių baudžiamosios teisės doktrinoje nužudymu laikytinas tik tyčinis neteisėtas kito žmogaus gyvybės atėmimas. Neatsargios veikos, kuriomis kėsinama į tą patį objektą – žmogaus gyvybę, mokslinėje literatūroje apibrėžiamos skirtingais terminais. Pavyzdžiui, Lenkijos BK komentare nužudymas įvardijamas kaip tyčinis mirties sukėlimas žmogui. Pagrindinis skirtumas tarp žmogaus gyvybės atėmimo dėl neatsargumo ir tyčinio nužudymo yra tai, kad „iš pirmo žvilgsnio neatsargaus mirties kitam žmogui sukėlimo ir nužudymo nusikaltimo objektyviosios pusės požymiai tarpusavyje iš esmės nesiskiria. Abiejų nusikaltimų skirtumas, viena vertus, glūdi subjektyvioje pusėje, kuri pirmuoju atveju pasireiškia neatsargumu, o antruoju – tyčia.

²¹ Nocius, J. *Nusikaltimai žmogui: mokomoji priemonė*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1998, p. 11.

Kita vertus, žvelgiant atidžiau, galima pastebėti ir skirtumus objektyvioiose nusikaltimų sudėties pusėse, kadangi subjektyvioji pusė atsispindi ir kaltininko veikoje. Neatsargumą, esantį kaltininko elgesyje, sudaro tai, kad jis neturi tikslo atimti gyvybę kitam žmogui, tačiau tai padaro dėl to, jog konkrečioje situacijoje nesilaiko tam tikrų atsargumo reikalavimų, nors mirties galimumą numatė arba turėjo numatyti. Nužudymo atveju dažniausiai susiduriame su apgalvotai parinktais būdais bei priemonėmis, potencialiai galinčiais sukelti žalą kito žmogaus sveikatai bei gyvybei²².

Panašūs nužudymo ir neatsargaus gyvybės atėmimo atribojimo kriterijai yra numatyti Švedijos baudžiamajame įstatyme. Nors atskiros nužudymų rūšys ir neatsargus gyvybės atėmimas nurodyti tame pačiame kodekso skyriuje, tačiau šios veikos apibūdinamos skirtingais terminais ir taikomos skirtingos sankcijos. Straipsnyje, numatančiame atsakomybę už tyčinį nužudymą, teigiama, jog „tas, kuris atima gyvybę kitam žmogui, yra nuteisiamas už nužudymą (murder) laisvės atėmimo bausme dešimčiai metų arba iki gyvos galvos“²³. Neatsargaus gyvybės atėmimo sudėtis numatyta tame pačiame straipsnyje, tačiau nurodoma, jog „asmuo, dėl neatsargumo sukėlęs kito žmogaus mirtį, turi būti nuteisiamas už kito asmens gyvybės atėmimą (causing another's death) laisvės atėmimu iki dvejų metų arba, jeigu nusikaltimas yra mažiau pavojingas, bauda“²⁴.

Baudžiamosios teisės teorijoje taip pat laikomasi nuomonės, jog neatsargi veika, kuria atimama kito žmogaus gyvybė, nėra nužudymas. M. D. Šargorodskis teigia, jog „sakydami „žudikas“, šnekamojoje kalboje neturime galvoje žmogaus, kuris gyvybę kitam atima dėl neatsargumo“²⁵. Tokiai M. D. Šargorodskio nuomonei pritarė ir S. V. Borodin, bet tai pagrindžiančių argumentų nepateikė.

Taigi galima išvada, jog nužudymas apima tik tyčinius veiksmus ar neveikimą. Tą patvirtina ir A. S. Nikiforovas pabrėždamas, jog „tiek kontinentinėje, tiek anglosaksų baudžiamajoje teisėje (su nedidelėmis išimtimis) nužudymas – tai išimtinai tyčinis nusikaltimas“²⁶.

Atkreipiamas dėmesys, kad apie nužudymą iškyla būtinybė kalbėti tik tada, kai kėsinamasi į kito žmogaus gyvybę, nes kėsinimasis į savo gyvybę nėra baudžiamas nei pagal Lietuvos, nei pagal kitų šalių baudžiamuosius įstatymus. Taigi tai yra trečiasis nužudymo požymis.

Lietuvos baudžiamosios teisės teoretikas J. Nocius pažymi, kad „nužudymo objektas yra tik kito žmogaus gyvybė. Gyvybės atėmimas sau nėra nužudymas ir apskritai nėra nusikaltimas. Savizudybė, nors ji ir prieštarauja dorovei, smerkiama krikščioniškos religijos, nėra uždrausta baudžiamajame įstatyme“²⁷.

²² *Kodeks karny. Komentarz*. Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, p. 254.

²³ Milinis, A. Nužudymo samprata Europos Sąjungos valstybių narių baudžiamajoje teisėje. *Teisė*, 2006, Nr. 59, p. 15.

²⁴ *Ibid*, p. 15.

²⁵ Shargodskij M. D. *Prestuplenie protiv zhizni i zdorovja* [Crimes against life and Health]. Moskva, 1948, p. 38.

²⁶ Nikiforov, A. S. Kvalificyrovannoe ubijstvo v sovremennom evropejskom i anglo-amerikanskom prave [Degree murder in modern European and Anglo-American law] *Zhurnal rossijskogo prava*, 2001, Nr. 5, p. 125.

²⁷ Nocius, J., *supra* note 21, p. 8-9.

Žmogaus gyvybė suprantama kaip gyvybiškai svarbus procesas, kurio metu vyksta nuolatinė ir nenutrūkstama medžiagų apykaita. Pasibaigus šiam procesui, baigiasi ir žmogaus gyvybė. Tinkamas žmogaus gimimo ir mirties momentų nustatymas svarbus tada, kai norima teisingai kvalifikuoti nužudymą ir atskirti jį nuo kitų nusikalstamų veikų, tokių kaip neteisėtas abortas. Pagrįstai nurodo S. V. Borodino sakydamas, jog „neatskleidus gyvybės ir mirties sąvokų, negalima deramai apibrėžti ir paties nužudymo“²⁸. Šie du klausimai, o ypač gyvybės pradžios nustatymas, sukelia plačias diskusijas, kadangi baudžiamosios teisės doktrinoje nėra vieningos nuomonės kas laikytina gyvu žmogumi kaip nužudymo dalyku.

Egzistuoja nemažai teorijų²⁹, kurios skirtingai sprendžia klausimą apie tai, koks gi momentas laikytinas žmogaus gyvybės pradžia. „Gimdymo pradžios“ teorijos šalininkai, pavyzdžiui J. Nocius³⁰, A. Klimka³¹ žmogaus gyvybės pradžios momentu laiko gimdymo pradžią. Jie teigia, kad „prasidėjus fiziologiniam gimdymo procesui, nors naujagimis dar nėra išėjęs iš iščių, jis jau yra žmogus“. V. Borodinas žmogaus gimimo pradžią apibrėžia kaip „momentą, kuomet visas gyvybingas kūdikio kūnelis atsiskiria nuo motinos kūno („Pasirodymo iš motinos iščių“ teorija)“³². Tuo tarpu „Pirmojo savarankiško įkvėpimo“ teorijos šalininkai tokie kaip, K. Jovaišas, mano, kad „žmogaus gimimo momentas – tai pirmo savarankiško oro įkvėpimo momentas“³³.

Pabrėžtina, kad Lietuvos galiojantis baudžiamasis įstatymas nenurodo, nuo kurio momento žmogus yra laikomas gyvu. Lietuvoje žmogaus gyvybės pradžios momentas yra reglamentuojamas dvejuose pagrindiniuose įstatymuose: Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse³⁴ (toliau - LR CK) bei 2002 m. balandžio 4 d. Vaiko gimimo momento nustatymo įstatyme³⁵. Išnagrinėjus šiuos teisės aktus ir jų pateiktus fizinio asmens gimimo momento apibrėžimus, atsakymo į kilusį klausimą nerandama, kadangi minėtų įstatymų gimimo momento sąvokos skiriasi. LR CK 2.3 str. 1 d. nustato, kad „žmogaus gimimo momentu pripažįstamas pirmas savarankiškas naujagimio įkvėpimas“. Tuo tarpu Vaiko gimimo momento nustatymo įstatymo 2 str. nurodyta, jog „vaiko gimimas – gyvo vaisiaus išstūmimas ar ištraukimas iš moters organizmo, o vaiko gyvybingumo požymiai – savarankiškas kvėpavimas ar širdies plakimas“.

Atsižvelgiant į tai, kad baudžiamosios teisės moksle nėra bendros nuomonės dėl gyvybės pradžios, A. Milinis nagrinėdamas probleminius žmogaus gyvybės pradžios nustatymo klausimus,

²⁸ Borodin S. V. *Otvjetstvennost za ubijstvo: kvalifikacija i nakazanie po rossijskomu pravu* [The responsibility for the murder: the qualification and punishment under Russian law]. Moskva. 1994.

²⁹ Darbe pateiktas žmogaus gyvybės pradžios momento teorijų sąrašas nėra baigtinis, yra nuomonių, kad gyvybės pradžią reikėtų sieti su žmogaus smegenų funkcionavimo pradžia, apvaisinimu, pirmuoju įkvėpimu ir pan. (žiūr. Docka, P. Nuo aborto iki žmogžudystės. *Justitia*, Nr. 3, 1999, p. 16-19.)

³⁰ Nocius, J., *op. cit.*, p.15.

³¹ Klimka, A., *supra* note 10, p. 25-26.

³² Borodin S. V., *op. cit.*, p. 26-27.

³³ Jovaišas, K. Nusikaltimai asmens gyvybei, sveikatai, laisvei ir orumui. *Teisės problemos*. 1997, p. 18.

³⁴ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės Žinios*. 2000, Nr. 74-2262.

³⁵ Lietuvos Respublikos Vaiko gimimo momento nustatymo įstatymas. *Valstybės Žinios*. 2002, Nr. 43-1602.

siūlo pradiniu žmogaus gyvybės momentu laikyti „visišką kūdikio atsiskirimą nuo motinos iščių, nepriklausomai nuo to, ar perkirpta virkštelė ir atsiskyrė placenta, ir kai yra pastebėtas kvėpavimas ar kiti gyvybės požymiai – širdies plakimas, virkštelės pulsavimas ar raumenų judėjimas“³⁶.

Lygiai taip pat, kaip negimęs žmogus, miręs žmogus negali būti nužudymo objektu. Žmogaus gyvybės pabaigos momento nustatymas nesukelia tiek daug keblumų kaip gyvybės pradžios momento nustatymas. Ilgą laiką žmogaus gyvybės pabaiga buvo laikytina klinikinė mirtis, t. y. kai nustoja funkcionuoti širdis ir kvėpavimas, tačiau tai nėra pagrįsta, nes pažengus medicinos mokslui į priekį, žmogus ištiktas klinikinės mirties gali būti atgaivintas, nes gyvybė jam gali būti palaikoma dirbtinai.

Lietuvoje žmogaus gyvybės pabaigos momentas reglamentuojamas LR CK bei LR žmogaus mirties nustatymo ir kritinių būklių įstatyme³⁷. Pagal LR CK 2.3 str. 2 d., „fizinio asmens mirties momentu pripažįstamas jo kraujotakos ir kvėpavimo negrįžtamas nutrūkimas arba jo smegenų visų funkcijų visiškas ir negrįžtamas nutrūkimas“. LR žmogaus mirties ir kritinių būklių įstatymo 5 str. nurodoma, kad „mirties faktas nustatomas negrįžtamai nutrūkus žmogaus kraujotakai ir kvėpavimui arba nustačius žmogaus smegenų mirtį“. Taigi gyvybė pasibaigia, kai žmogų ištinka biologinė mirtis. Panašią nuomonę išsakė ir V. Borodinas, teigdamas, jog „asmens mirtimi laikoma jo biologinė mirtis, pasireiškianti negrįžtama jo organizmo, kaip visumos, žūtimi, pulso didžiosiose arterijose išnykimu, kvėpavimo sustojimu, centrinės nervų sistemos funkcijų pasibaigimu“³⁸.

Taigi žmogaus gyvybės pabaigos riba yra aiškiai įtvirtinta minėtuose teisės aktuose ir žmogaus mirties momentu derėtų laikyti visišką ir negrįžtamą visų galvos smegenų funkcijų nutrūkimą, kai šio nutrūkimo negrįžtamumas yra konstatuotas teisės aktų nustatyta tvarka.

Išanalizavus baudžiamuosius įstatymus, numatančius atsakomybę už nužudymą bei baudžiamosios teisės doktriną, galima daryti išvadą, kad tiek Lietuvos, tiek užsienio šalių baudžiamosios teisės teorijoje bei praktikoje išskiriami tokie nužudymo sąvoką apibūdinantys požymiai: neteisėtas gyvybės atėmimas, tyčinis gyvybės atėmimas, kito žmogaus gyvybės atėmimas.

1.2. Nužudymo rūšys

Išanalizavus nužudymo sąvoką bei požymius, būtina trumpai aptarti nužudymo rūšis. Baudžiamosios nuostatos, ginančios tam tikrą teisinį gėrį, šiuo atveju žmogaus gyvybę, suskirstytos į tam tikras grupes, kurias sudaro pagrindinė tam tikros rūšies baudžiamosios teisės pažeidimo

³⁶ Milinis, A. Probleminiai žmogaus gyvybės pradžios ir pabaigos klausimo aspektai nužudymo kontekste. *Jurisprudencija*, 2011, Nr. 18 (3), p. 1123-1143.

³⁷ Lietuvos Respublikos žmogaus mirties nustatymo įstatymas. *Valstybės Žinios*. 1997, Nr. 43-1601.

³⁸ Borodin, S. V., *supra* note 11, p. 36.

sudėtis ir kvalifikuota bei privilegijuota sudėtys, kurios gali būti numatytos šalia pagrindinės arba reglamentuotos atskirai.

Taigi, pagal pavojingumo pobūdį nužudymo klasifikacija apima:

- 1) paprastus nužudymus;
- 2) privilegijuotus nužudymus;
- 3) kvalifikuotus nužudymus.

„Paprastas nužudymas – tai pagrindinė nusikalstamos veikos – nužudymo – sudėtis, kuri įtvirtinama valstybių BK specialiosios dalies straipsnių pirmosiose dalyse, (pvz. LR BK 129 str. 1 d.). Pagrindinė veikos sudėtis sudaro pagrindinę formą, kurioje nustatytos minimalios patraukimo baudžiamojon atsakomybėn prielaidos, kurios baudžiamosios teisės pažeidimui suteikia tipišką struktūrą“³⁹. Baudžiamosios teisės literatūroje paprastu nužudymu vadinamas nužudymas be kaltininko baudžiamąją atsakomybę kvalifikuojamųjų ir privilegijuojamųjų požymių. Ankstesniuose Lietuvos baudžiamuosiuose kodeksuose šis nusikaltimas buvo įvardijamas kaip nužudymas be atsakomybę sunkinančių ar lengvinančių aplinkybių. Teismų praktikoje paprastu nužudymu pripažįstami tyčiniai nužudymai šeimyninių, kitų buitinių kivirčų metu, muštynių metu, iš keršto, pavydo, peržengus būtiniosios ginties ribas, nukentėjusiajam prašant ir kitais atvejais, kai tokios veikos neturi požymių, numatytų LR BK 129 str. 2 d. ir 130, 131 straipsniuose.

„Privilegijuotas nužudymas – tai nužudymo rūšis, kurios sudėtis yra formuluojama įtraukiant į pagrindinę sudėtį papildomus požymius, mažinančius veikos pavojingumą“⁴⁰. LR BK įtvirtinti du privilegijuoto nužudymo atvejai: 130 str. numatytas nužudymas labai susijaudinus, kuomet žmogus nužudo staiga labai susijaudinęs dėl neteisėto ar itin įžeidžiančio jį ar jo artimą asmenį nukentėjusiojo poelgio. Šis nužudymas dar vadinamas nužudymu afekto būsenoje. Pasak S. V. Borodino: „Nužudymo esant afekto būsenos esmės aiškinimui daug reikšmės turi viktimologinė nukentėjusiojo, kuris savo veiksmais išprovokuoja nusikaltimą, charakteristika“⁴¹.

LAT senatas pažymi: „Nužudymas kvalifikuojamas pagal BK 130 str. (staiga labai susijaudinus), kai nukentėjusiojo gyvybė atimama kaltininkui esant fiziologinio afekto būsenoje, sukeltos neteisėto ar itin kaltinamąjį, jam artimus asmenis įžeidžiančio nukentėjusiojo poelgio. Ši būseną nustatoma pagal faktines bylos aplinkybes, prireikus gaunama specialisto išvada arba skiriama teismo psichologinė-psichiatrinė ar kitokia ekspertizė“⁴².

Užsienio valstybių baudžiamosiuose įstatymuose panašios veikos šiek tiek kvalifikuojamos kitaip. Štai Vokietijoje šio nusikaltimo sudėtis pasižymi tam tikru specifiškumu ir apima ne tik

³⁹ Piesliakas, V., *Mokymas apie nusikaltimą ir nusikaltimo sudėtį*: mokymo leidinys. Vilnius: Atviros Lietuvos fondas, 1996, p. 187.

⁴⁰ Wessels, J., *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis: baudžiamoji veika ir jos struktūra*. Vilnius: Eugrimas, 2003, p. 82.

⁴¹ Borodin, S. V., *supra* note 28, p. 222.

⁴² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimas Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“. *Teismų praktika*, 2004, Nr. 21.

nužudymą esant fiziologinio afekto būsenos, kurią neteisėtais veiksmais išprovokavo nukentėjusysis, bet ir nužudymą kitomis lengvinančiomis aplinkybėmis, kurių Vokietijos įstatymų leidėjas nedetalizuoja. Vokietijoje teismai švelninančia aplinkybe laiko, pvz., „nužudymą susijaudinus dėl akivaizdžios santuokinės neištikimybės“⁴³.

Švedijos įstatymų leidėjas privilegijuoto nužudymo sudėtį apibrėžia gana abstrakčiai. Jų baudžiamajame įstatyme nurodoma: „Jei dėl aplinkybių, paskatinusių padaryti veiką, ar dėl kitų priežasčių, nužudymas laikytinas ne tokiu sunkiu, tai kaltininko veika kvalifikuojama kaip lengvesnis nužudymas. Klausimą, ar padarytas nužudymas yra privilegijuotas, kiekvienu konkrečiu atveju Švedijoje sprendžia teismas“⁴⁴.

Antroji privilegijuoto nužudymo sudėtis numatyta LR BK 131 str., kai motina nužudo savo naujagimį dėl gimdymo nulemtos būsenos. Šioje situacijoje svarbu nustatyti motinos būseną gimdymo metu ar tuoj po gimdymo, ir ar tai galėjo nulemti jos veiksmus ar neveikimą. Problemų gali kilti atribojant šią privilegijuoto nužudymo rūšį nuo kvalifikuoto nužudymo, kuris irgi numato atsakomybę motinai nužudžiusiai savo vaiką. Šių veikų atribojimo kriterijus yra motinos būseną, kuri būtinai turi būti nulemta gimdymo proceso. Kai kurie rusų baudžiamosios teisės specialistai šios būklės susidarymo priežasčių ieško dar nėštumo metu. Manoma, kad pats nėštumas yra tam tikras fiziologinis procesas, kuris gali turėti neigiamos įtakos besilaukiančios moters psichikai. S. V. Borodinas teigia, kad „motina nužudo savo naujagimį įtakojama įvairių nėštumo metu kylančių asmens psichiką traumuojančių situacijų“⁴⁵. Tačiau teismų praktikoje visos situacijos, kurios siejamos su nėštumo procesu, o ne su gimdymu, pvz., artimųjų asmenų spaudimas, tėvo nepripažinimas gimiančio vaiko, sunki materialinė padėtis ir kt. traktuojamos kaip aplinkybės, įrodančios, jog motiną vaiką nužudė ne dėl gimdymo nulemtos būsenos, bet turėdama išankstinę tyčią.

Galima diskutuoti, ar teismų praktikoje nereikėtų gimdymo nulemtos būsenos aiškinti plačiau, nes visos anksčiau paminėtos aplinkybės daro neigiamą įtaką moters psichikai, todėl negalima jų visiškai nevertinti ir teigti, kad ypatingą moters būklę gali sukelti tik gimdymas.

Analizuojamo privilegijuoto nužudymo reglamentavimas užsienio valstybėse yra dvejopas, t. y. vienur yra atsisakyta naujagimio nužudymo kaip privilegijuotos nužudymo sudėties, kitur – naujagimio nužudymas laikomas privilegijuotu gyvybės atėmimu kitam žmogui.

Pirmajai grupei priskirtinos Prancūzija ir Ispanija, kurių baudžiamieji įstatymai nenumato naujagimio nužudymo kaip savarankiško nusikaltimo. „Naujagimio nužudymas Prancūzijoje laikomas kvalifikuotu dėl nukentėjusiojo amžiaus. Pažymėtina, kad dabartinis Prancūzijos

⁴³ Milinis, A. *Baudžiamoji atsakomybė už nužudymą*. Monografija. Vilnius: VŠĮ Registrų centras, 2011. p. 210.

⁴⁴ *Ibid*, p. 210.

⁴⁵ Borodin, S. V. *supra* note 28, p. 245.

baudžiamasis kodeksas visai nenumato privilegijuotų nužudymų⁴⁶. „Ispanijoje naujagimio nužudymas laikomas paprastu nužudymu“⁴⁷.

Antrajai grupei priklauso Švedija, kuri savo baudžiamajame kodekse tyčinį gyvybės atėmimą naujagimiui yra įtvirtinusi kaip itin privilegijuotą nužudymo rūšį. „Privilegijuotu nužudymu laikomas motinos nužudymas savo kūdikio gimdymo metu ar kitu laiku, kai dėl gimdymo ji yra sutrikdytos psichinės būsenos ar sunkiai kenčianti“⁴⁸.

„Kvalifikuotas nužudymas – tai nužudymo rūšis, į kurios sudėtį yra įtraukiami papildomi požymiai, kurie didina nusikalstamos veikos pavojingumą“⁴⁹. Šias aplinkybes užsienio valstybės numato savo baudžiamuosiuose įstatymuose dažniausiai pateikdamos baigtinį sąrašą arba palikdamos teisę spręsti teismams. Lietuvos bei kitų šalių baudžiamieji įstatymai numato daug nužudymą kvalifikuojančių požymių ir jų gausa savaime lemia poreikį juos klasifikuoti. A. S. Nikiforovas teigia, jog „pagrindo nužudymą kvalifikuojančių požymių klasifikacijai suteikia pačios baudžiamosios teisės normos, numatančios atsakomybę už tyčinį nužudymą“⁵⁰. Šis autorius nusikaltimą kvalifikuojančius požymius skiria į penkias grupes: „apibūdinančius objektyviają, subjektyviają, objektyviają ir subjektyviają nusikaltimo sudėties puses bei charakterizuojančius nukentėjusįjį ir kaltininką“⁵¹. Baudžiamosios teisės teorijoje galima rasti įvairių kvalifikuoto nužudymo klasifikavimo pagrindų, tai pvz., nusikalstamos veikos sudėties elementai: objektas ir nukentėjusysis, objektyvieji požymiai, subjektas bei subjektyvieji požymiai.

Taigi LR BK nužudymą kvalifikuojančius požymius galima išskirti:

1. požymius, apibūdinančius nukentėjusįjį, kurie numatyti LR BK 129 str. 2 d. 1, 2, 3, 4 ir 5 p.;
2. požymius, apibūdinančius nužudymo objektyviusius požymius, kurie numatyti LR BK 129 str. 2 d. 6 ir 7 p.;
3. požymius, apibūdinančius nužudymo subjektyviusius požymius, kurie numatyti LR BK 129 str. 2 d. 8, 9, 10, 11, 12 ir 13 p. Pažymėtina, kad LR BK 129 str. 2 d. 13 p. kvalifikuojantis požymis yra tik neseniai įtvirtintas;
4. požymius, apibūdinančius nužudymo subjektą, kurie LR BK nenumatyti. Tokių požymių numato kitų valstybių BK, pvz. Lenkijos BK – „tai nužudymas, padarytas anksčiau už tokią veiką teisto asmens“⁵².

⁴⁶ Prancūzijos Respublikos baudžiamasis kodeksas [interaktyvus, žiūrėta 2012-05-23]. <http://www.legifrance.gouv.fr/html/codes_traduits/code_penal_textan.htm>.

⁴⁷ Ispanijos Karalystės baudžiamasis kodeksas [interaktyvus, žiūrėta 2012-05-23]. <<http://2ni2.com/juridico/penal/codigopenal.htm>>.

⁴⁸ Milinis, A., *supra* note 43, p. 216.

⁴⁹ Wessels, J., *supra* note 40, p. 53.

⁵⁰ Nikiforov, A. S., *supra* note 26, p. 131.

⁵¹ *Ibid*, p. 131.

⁵² Lenkijos Respublikos baudžiamasis kodeksas [interaktyvus, žiūrėta 2012-05-23]. <<http://prawo.interia.pl/kodeksy/?aid=7717>>.

Įdomu paminėti kitų šalių nužudymą kvalifikuojančių požymių ypatumus. Pvz., „Rusijos Federacijos baudžiamajame kodekse pateiktas baigtinis kvalifikuotų nužudymų sąrašas. Visi jame numatyti nužudymą kvalifikuojantys požymiai sutampa su įtvirtintais LR BK 129 str. 2 d.“⁵³.

Lenkijos įstatymų leidėjas kvalifikuoto nužudymo sudėtį į baudžiamąjį įstatymą įtraukė tik 1997 metais. Šiuo metu Lenkijos BK kvalifikuojantys požymiai yra numatyti 148 str. 2 ir 3 d. Pagal šį straipsnį kvalifikuotu nužudymu laikomas: „1) nužudymas itin žiauriai; 2) nužudymas ryšium su įkaito paėmimu, išžaginiu ar plėšimu; 3) nužudymas dėl motyvų, nusipelnančių ypatingo pasmerkimo; 4) nužudymas panaudojant šaunamąjį ginklą ar sprogstamąsias medžiagas; 5) daugiau nei vieno asmens nužudymas vienu veiksmu; 6) nužudymas, padarytas anksčiau už tokią veiką teisto asmens“⁵⁴. Palyginti su LR BK, Lenkijos BK įtvirtintas kvalifikuojančių požymių sąrašas nėra baigtinis. Tai suponuoja 148 str. 2 d. 3 p. nuostata: „Kvalifikuotu laikomas nužudymas padarytas dėl ypatingo pasmerkimo nusipelnančių motyvų“. Vadinasi, galima daryti išvadą, kad teismas turi diskreciją, atsižvelgus į faktines bylos aplinkybes spręsti, ar nusikalstamos veikos motyvai yra ypač smerktini ir ar tokia veika pripažintina kvalifikuotu nužudymu.

Teisinėje literatūroje sutinkama ir kitokių klasifikacijų. Pavyzdžiui, S. V. Borodinas siūlo kvalifikuojančius požymius skirstyti į dvi grupes: „1) aplinkybes, apibūdinančias subjektyvias nužudymo savybes ir kaltininko asmenybę; 2) aplinkybes, apibūdinančias objektyvias nužudymo savybes“⁵⁵.

Baudžiamosios teisės teorijoje nurodoma, kad objektyviusius nusikaltimo požymius sudaro veikos padarymo būdas, vieta, laikas, priemonės ir įrankiai. Kalbant apie nusikaltimo padarymo būdą, iš esmės visuotinai nusikaltimą kvalifikuojančiu požymiu pripažįstamas ypatingas žiaurumas, sukėlęs nukentėjusiajam dideles fizines ar dvasines kančias. Tokį požymį numato Ispanijos⁵⁶, Portugalijos⁵⁷ bei kitų valstybių BK. Kitas nužudymą kvalifikuojantis požymis, susijęs su nusikaltimo padarymo būdu, kai siekiant nužudyti konkretų asmenį pasirenkamas nusikalstamo kėsینimosi įgyvendinimo būdas, keliantis pavojų daugeliui žmonių sveikatai ar gyvybei. Toks požymis įtvirtintas Rusijos baudžiamajame įstatyme⁵⁸. Pastebėtina, kad kitų šalių įstatymų leidėjai šį požymį sukonkretina ir sieja jį su nusikaltimo padarymo priemonėmis, pvz. Lenkijos BK kvalifikuotu nužudymu laikoma tokia veika, „kai nužudoma panaudojant šaunamąjį ginklą ar sprogstamąsias medžiagas“⁵⁹. Pažymėtina, jog šiuo atveju Lenkijos BK neapima visų atvejų, kai

⁵³ Rusijos Federacijos baudžiamasis kodeksas [interaktyvus, žiūrėta 2012-05-23]. <
<http://www.hro.org/docs/rlex/uk/>>.

⁵⁴ Lenkijos Respublikos baudžiamasis kodeksas, *op. cit.*, 52.

⁵⁵ Borodin, S. V., *supra* note 28, p. 81-85.

⁵⁶ Ispanijos Karalystės baudžiamasis kodeksas, *supra* note 47.

⁵⁷ Portugalijos Respublikos baudžiamasis kodeksas [interaktyvus, žiūrėta 2012-05-23].

<<http://www.giea.net/legislacao.net/>>.

⁵⁸ Rusijos Federacijos baudžiamasis kodeksas, *op. cit.*, 53.

⁵⁹ Lenkijos Respublikos baudžiamasis kodeksas, *supra* note 52.

nužudymu sukeliamas pavojus aplinkiniams. Veikos pavojingumas daugeliui žmonių pasireiškia ne tik tuomet, kai naudojamos sprogstamosios medžiagos, bet ir naudojant dujas ar kitas chemines medžiagas. Ne ką mažesnis pavojus atsiranda ir tuomet, kai konkretų asmenį nužudyti kėsিনamasi padegant gyvenamąjį namą ir pan. Kaip nužudymą kvalifikuojantis požymis, apibūdinantis nusikaltimo padarymo būdą, paminėtinas nenuodijimas. Šį požymį numato Prancūzijos BK⁶⁰.

Kita dalis nužudymų kvalifikuojančių požymių susiję su subjektyviuoju nusikaltimo sudėties požymiais – tikslu arba motyvu. Toks pavyzdys gali būti Prancūzijos BK kvalifikuotų nužudymų grupei priskirtinas „liudytojo, ieškovo civilinėje byloje nužudymas, padaromas turint tikslą sulaikyti asmenį nuo ieškinio pareiškimo, parodymų davimo teisme ir pan.“⁶¹.

Taip pat išskiriami požymiai, apibūdinantys kaltininką, kurie užsienio valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose sutinkami gana retai. Pvz., Lenkijos BK numato nužudymą kvalifikuojantį požymį, kai „nužudymas padarytas asmens, anksčiau teisto už nužudymą“⁶².

Įdomų kaltininką charakterizuojantį požymį numato Portugalijos BK, kuris kvalifikuotu pripažįsta „nužudymą, padarytą pareigūno, grubiai pažeidžiančio tarnybinius įgaliojimus“⁶³.

Aptarus nužudymo kvalifikuojančių požymių charakteristiką, pastebima, jog kaip ir Lietuvoje daugelyje Europos valstybių nužudymą kvalifikuojančių požymių sąrašas yra baigtinis. Šiuo požiūriu išsiskiria Portugalija, kurios BK įtvirtina gana platų ir išsamų nužudymą kvalifikuojančių požymių sąrašą, tačiau jis nėra baigtinis ir Lenkija, kurios BK įtvirtintas nužudymą kvalifikuojančių požymių sąrašas nėra baigtinis ir pasižymi tam tikrais ypatumais.

Taigi, išanalizavus nužudymo rūšis, galima padaryti apibendrinančią išvadą, jog Lietuvos ir daugelio užsienio valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose yra suformuluota tiksli, pažangi ir nuosekli nužudymų sistema, įtvirtinanti nužudymo pagrindinę sudėtį, apibrėžianti nužudymą kvalifikuojančius ir privilegijuojančius požymius, kurių nustatymas konkrečioje nusikalstamoje veikoje yra privalomas nusikaltimų kvalifikavimo procese.

⁶⁰ Prancūzijos Respublikos baudžiamasis kodeksas, *supra* note 46.

⁶¹ *Ibid.*

⁶² Lenkijos Respublikos baudžiamasis kodeksas, *op. cit.*, 52.

⁶³ Portugalijos Respublikos baudžiamasis kodeksas, *supra* note 57.

II. NUŽUDYMO KVALIFIKAVIMO PROBLEMOS, SUSIJUSIOS SU NUŽUDYMO OBJEKTYVIAISIAIS POŽYMAIS

Aptarę nužudymo sampratą, požymius bei rūšis, apžvelgsime kai kurias svarbiausias nužudymo kvalifikavimo problemas, su kuriomis dažniausiai susiduria teismai. Tai bus nužudymo kvalifikavimo problemos, susijusios su objektyviaisiais ir subjektyviaisiais šios veikos požymiais. Paminėtina, kad teismams kyla ir daugiau nužudymo kvalifikavimo problemų, kurios plačiau šiame darbe nebus aptartos. Tai įrodymų vertinimo problemos, veikų kvalifikavimas, kai nužudymas padaromas peržengiant būtinosios ginties ribas ir kt.

2.1. Priežastinio ryšio nustatymo problematika

Kalbant apie nužudymo objektyviusius požymius, teismams kyla nemažai su jais susijusių nužudymų kvalifikavimo problemų, tačiau panagrinėsime tik tas, kurios dažniausiai pasitaikė nagrinėjant apygardos teismų, apeliacinio bei Aukščiausiojo teismų bylas.

Šiame darbo skyriuje išnagrinėsime dvi gupes opiausių problemų kvalifikuojant nužudymą, kurios yra susijusios su objektyviųjų nusikaltimo sudėties požymių nustatymu, t. y., priežastinio ryšio nustatinėjimo bei grupinio nužudymo kvalifikavimo problemas.

„Priežastinis ryšys tarp pavojingos veikos ir baudžiamajame įstatyme numatytų pavojingų padarinių yra nusikalstamos veikos sudėties objektyvusis požymis, įrodinėtinas tiriant bylas dėl nusikalstamų veikų, kurių sudėtys yra materialios. Pažymėtina, kad tai – labai specifinis nusikalstamos veikos sudėties požymis, kurį nustatant pirmiausia vadovaujamosi baudžiamosios teisės teorijos žiniomis, o tik paskui įstatymo aiškinimu“⁶⁴.

Priežastinio ryšio problematiškumas pasireiškia ne kiekvienoje byloje, o dažniausiai tais atvejais, kai, pvz., padarinių kilimą galima susieti su keliomis sąlygomis ar priežastimis ir iškyla klausimas, kuri priežastis buvo pagrindinė, ir ar ši priežastis dėsningai sukėlė padarinius.

„Išeities taškas priežastinio ryšio problemoms spręsti yra tezės apie objektyvų priežastinio ryšio pobūdį supratimas. Priežastinis ryšys yra objektyvus ryšys tarp reiškinių, egzistuojantis mus supančioje tikrovėje nepriklausomai nuo mūsų valios ar mūsų norų. Objektyvus priežastinio ryšio pobūdis reiškia, jog tam tikros mūsų veikos tam tikromis sąlygomis visada sukelia atitinkamus padarinius, norime mes to ar ne. Tai – labai svarbus momentas. Priežastinio ryšio objektyvus pobūdis leidžia daryti išvadą, kad šis ryšys gali būti pažintas. Žmogus, darydamas kažkokį poelgį, gali numatyti priežastinio ryšio vystymąsi, t. y. numatyti, kokius padarinius gali sukelti vienas ar kitas jo poelgis. O tai jau yra viena iš svarbių jo baudžiamosios atsakomybės sąlygų“⁶⁵.

⁶⁴ Piesliakas, V. Priežastinis ryšys tarp pavojingos veikos ir baudžiamajame įstatyme numatytų padarinių ir jo nustatymas teismų praktikoje. *Jurisprudencija*. 2006. T.7(85), p. 7.

⁶⁵ *Ibid*, p. 8.

LAT senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimo Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“ 4 p. vienareikšmiškai pažymėta: „*Atsakomybė už žmogaus gyvybės atėmimą kyla tada, kai tarp kaltininko padarytos veikos ir atsiradusių padarinių (mirties) yra priežastinis ryšys*“⁶⁶. LAT 2011-09-20 nutartyje kasacinėje byloje Nr. 2K-381/2011 yra pažymėjęs: „*Nustatant priežastinį ryšį turi būti atsižvelgta į tai, ar kaltininko veika buvo būtina sąlyga mirčiai kilti (be jos ši nekiltų), ar mirtis buvo dėsninga ir numatoma veikos pasekmė*“⁶⁷.

Taigi norint padaryti išvadą apie priežastinį ryšį, būtina išspręsti du klausimus: 1) nustatyti būtiniosios padarinių kilimo sąlygos taisyklę, 2) nustatyti priežastinio ryšio pobūdį.

„Viena iš preliminarių sąlygų teisingam priežastinio ryšio klausimo sprendimui yra būtiniosios padarinių kilimo sąlygos taisyklės nustatymas. Būtiniosios sąlygos taisyklės žinojimas ir jos taikymas sudėtingose situacijose yra pirmas žingsnis nustatant priežastinio ryšio buvimą. Šis metodas itin naudingas tais atvejais, kai prie padarinių kilimo prisideda kelios sąlygos. Būtiniosios sąlygos taisyklę nustatome atmesdami situacijoje paeiliui kiekvieną iš galimų padarinių atsiradimo sąlygų, t. y. kiekvieną iš nustatytų pavojingų veikų, ir palikdami visas kitas tikėtinas padarinių kilimo sąlygas“⁶⁸.

„Būtiniosios padarinių kilimo sąlygos taisyklės patikrinimas paprastai dar galutinai neišsprendžia priežastinio ryšio klausimo sprendimo konkrečioje byloje. Jis tik priartina prie išvados dėl priežastinio ryšio buvimo (išskyrus atvejus, kai nustatome, jog pavojinga veika nebuvo būtinoji padarinių kilimo sąlyga). Todėl išsiaiškinę, kad veika buvo būtinoji padarinių kilimo sąlyga, prieiname prie antro priežastinio ryšio nustatymo etapo – priežastinio ryšio pobūdžio byloje nustatymo. Priežastinis ryšys filosofine prasme gali įgauti vieną iš dviejų atmainų: yra būtinasis ir atsitiktinis priežastinis ryšys“⁶⁹.

„Atsitiktinis priežastinis ryšys – tai nebūdinga reiškiniui, nedėsninga reiškinių ryšio forma, kai daug kartų pasikartojančiuose bandymuose veika nesukelia mus dominančių padarinių, tačiau tam tikromis retai pasikartojančiomis, o gal net nepasikartojančiomis sąlygomis, įsimaišius kokiais nors papildomai aplinkybei, padaryta veika gali sukelti pavojingus padarinius“⁷⁰. Dažniausiai baudžiamajoje doktrinoje minimas pavyzdys, apibūdinantis atsitiktinį priežastinį ryšį yra toks, kad vienoje byloje aprašyta, jog žmogui buvo suduotas vienas stiprus smūgis kumščiu į krūtinę ir jis iškart mirė sustojus širdžiai. Buvo prieita išvados, kad vienas smūgis kumščiu į krūtinę paprastai nesukelia tokių padarinių, kaip žmogaus mirtis, kadangi padarius eksperimentą: ta pačia veika, tuo

⁶⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimas Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“. *Teismų praktika*. 2004, Nr. 21.

⁶⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011-09-20 nutartis baudžiamajoje byloje Nr. 2K-381/2011.

⁶⁸ Piesliakas, V., *supra* note 64, p. 8.

⁶⁹ *Ibid*, p. 8.

⁷⁰ *Ibid*, p. 9.

pačiu būdu paveikti 100 žmonių, tai galbūt nei vienas iš jų nemirs. Tačiau jeigu tarp jų bus asmuo su specifinėmis organizmo savybėmis, jis gali mirti. Toks eksperimentas buvo laikytinas išvados dėl atsitiktinio priežastinio ryšio pobūdžio pagrindas.

Darbo autorė drįstų nesutikti su tokiu pavyzdžiu, motyvuodama tuo, kad toks pavyzdys yra sunkiai pritaikomas realiame gyvenime. Kyla klausimas, kas turėtų atlikinėti aukščiau aprašyto pobūdžio bandymus su žmonėmis tam, kad būtų galima prieiti prie išvados dėl priežastinio ryšio egzistavimo. Netgi ir tuo atveju, kai nukentėjusysis pasižymi unikaliomis ar neįprastomis organizmo ypatybėmis, tai neturėtų būti pripažįstama pakankamu pagrindu, leidžiančiu paneigti priežastinį ryšį tarp kaltinamojo padarytos veikos ir dėl to kilusių padarinių. Manytina, kad kiekvienoje konkrečioje situacijoje priežastinis ryšys yra arba jo nėra. Siekiant pašalinti atsitiktinio priežastinio ryšio teorinių nuostatų nelogiškumą, derėtų pasiremti anglosaksų teisinėje sistemoje suformuluota taisykle, jog „kaltinamasis privalo priimti nukentėjusįjį tokį, koks jis yra (angl. *Take his victims as you find him*), t. y. priežastinio ryšio eigai neturi reikšmės ypatingos, sunkiai numatomos ar visai nenumatomi nukentėjusiojo asmens fizinės savybės, sutrikimai, apie kuriuos kaltinamasis gali ir nežinoti“⁷¹.

Nors atsitiktinio priežastinio ryšio samprata yra diskutuotina, vis dėlto Lietuvos teismai, nustatinėdami priežastinį ryšį, skiria jį į būtinąjį ir atsitiktinį. Tai iliustruoja Apeliacinio teismo nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-26/2010, kuriame nurodyta: „*Atsitiktinis priežastinis ryšys reiškia, kad padarinius lėmė ne kaltininko veika, bet kita priežastis (pvz., asmuo miršta ne nuo kaltininko jam padaryto sužalojimo, bet nuo traumos, kilusios jį gabenant į ligoninę, ir pan.). Toks priežastinis ryšys baudžiamojoje teisėje nepripažįstamas juridškai reikšmingu ir nesudaro pagrindo inkriminuoti asmeniui atsitiktinai kilusių padarinių*“⁷². Lygiai tokia pati nuostata išreiškiama ir kitų teismų nagrinėjamose bylose.

Būtinasis priežastinis ryšys pasižymi tuo, kad jis yra iš anksto numatomas. Žmogus vadovaudamasis savo gyvenimiška praktika gali numatyti kokius padarinius sukels jo pasirinkti veiksmai ar neveikimas. Kiekvienas normalaus išsivystymo žmogus žino, kokius padarinius gali sukelti šūvis į žmogų ar dūris peiliu, o kokius padarinius paprastai sukelia vienas smūgis, pasinaudojant savo kūno jėga. Taigi žmogus paprastai numato, kokie jo veiksmai gali sukelti mirtį, o kokie tik tam tikro pobūdžio sveikatos sutrikdymą. Tačiau teismų praktikoje dažna situacija, kai kaltininkai, sudavę vieną ar kelis smūgius kitam asmeniui į galvos sritį ar dūrdami peiliu, o nukentėjusiajam mirus, teigia, kad nenumatę padarinių. Štai „*Vilniaus apygardos teismo 2011 m. spalio 27 d. nuosprendžiu A. R. nuteistas pagal LR BK 129 str. 1. d., kad būdamas nepilnametis, apsvaigęs nuo alkoholio, iš pykčio rankoje turėta beisbolo lazda tyčia sudavė 5 smūgius į galvos*

⁷¹ Wessels, J. *supra* note 40, p. 115.

⁷² Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010-02-05 nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-26/2010.

sritį ir 6 smūgius į pilvą, juosmenį ir kojas lovoje gulinčiam nukentėjusiajam R. B. Tokiu būdu kaltinamasis nukentėjusiajam padarė sužalojimus, kurie komplikavosi galvos smegenų pabrinkimu, koma, ir R. B. mirė. Lietuvos apeliacinis teismas 2012 m. sausio 30 d. nutartimi nuteistojo A. R. apeliacinį skundą atmetė nurodydamas, jog A. R. beisbolo lazda suduodamas nukentėjusiajam 5 smūgius į galvą, 6 smūgius į pilvą, juosmenį ir kojas, padarė sužalojimus, nuo kurių R. B. mirė, t. y. tarp A. R. nusikalstamų veiksmų ir atsiradusių pasekmių – nukentėjusiojo mirties – yra tiesioginis priežastinis ryšys“⁷³.

Nemažai diskusijų teismų praktikoje sukelia atvejai, kai nukentėjusysis miršta nuo smurtinės veikos, kuri paprastai mirties nesukelia, bet šiuo konkrečiu atveju sukėlė, kitaip tariant mirė nuo vieno smūgio. Tokiais atvejais būna sunku nustatyti, ar veika dėsningai sukėlė mirtį. Štai keletas pavyzdžių iš teismų praktikos, parodantys kaip buvo sprendžiami priežastinio ryšio klausimai tokiose situacijose. „Ž. Ž. tyčia sudavė ranka vieną smūgį P. P. į kairįjį skruostą ir suko ranką, tuo padarydamas P. P. šiuos sužalojimus: kraujosruvą kairio skruosto poodyje ir minkštuosiuose audiniuose, trauminį kraujo išsiliejimą po kietuoju galvos smegenų dangalu ir nuo tiesioginio smūgio į P. P. kairįjį skruostą įvykus rotaciniam galvos judesiui bei dėl to išsiliejus kraujui po kietuoju galvos smegenų dangalu virš kairiojo pusrutulio, kas komplikavosi galvos smegenų suspaudimu ir pabrinkimu, dėl ko P. P. mirė. Šiaulių apygardos teismas veiką kvalifikavo kaip nužudymą (BK 129 str. 1 d.), tačiau LAT baudžiamųjų bylų skyriaus kolegija perkvalifikavo nužudymą į du nusikaltimus – tyčinį sunkų sveikatos sutrikdymą (BK 135 str.) ir gyvybės atėmimą dėl neatsargumo (BK 132 str.). LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija konstatavo, kad vieno smūgio sudavimas ranka į veido sritį suaugusiam normalaus išsivystymo žmogui nesukelia gyvybės praradimo. Vieno smūgio ranka į skruostą sudavimas paprastai sukelia skirtingo laipsnio sveikatos sutrikdymus. Gyvybės atėmimas nėra dėsninga vieno smūgio ranka sudavimo pasekmė. Tokie padariniai kaip gyvybės atėmimas sąlygojami ne vien suduoto smūgio, bet ir papildomų priežasčių, susijusių su nukentėjusiojo sveikatos stoviu, jo gydymo kokybe. Ir šioje byloje suduotas smūgis iš karto neprivedė prie nukentėjusiosios mirties“⁷⁴.

Minėta kasacinė nutartis (Nr. 2K-354/2007) įtvirtino iki tol nežinomą taisyklę – kad baudžiamąją atsakomybę už tyčinį gyvybės atėmimą galima pagrįsti tik būtinuoju priežastiniu ryšiu, o už neatsargų (nerūpestingumo atveju) gyvybės atėmimą – ir atsitiktiniu priežastiniu ryšiu. Ši nutartis sukėlė daug diskusijų, kadangi būta nuomonių, jog atsitiktinio ryšio „legalizavimas“ baudžiamojoje teisėje bei argumentai, kad mirtis nėra dėsninga vieno smūgio pasekmė, kelia abejonių. Pasekmės dėsningumas nenustatomas pagal jos atsiradimo tikimybę, t. y. dažnai ar

⁷³ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012-01-30 nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-185/2012.

⁷⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007-05-08 nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-354/2007.

nedažnai tokia pasekmė gali kilti.

LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinė sesija nepritarė tokiam „dvigubam“ veikos kvalifikavimui ir aprobavo kitokią praktiką.

„Vilniaus apygardos teismas 2007 m. liepos 2 d. nuosprendžiu nuteisė G. V. pagal BK 135 str. 1 d. ir 132 str. 1 d. už tai, kad tarpusavio konflikto metu supykęs dėl L. E. girtumo tyčia sudavė jai smūgį į kairę akį. Nuo galvos rotacinio judesio, kuris įvyko dėl šio smūgio, plyšus dešinio smegenų pusrutulio žievės kraujagyslei ir dėl to kraujui išsiliejus po kietuoju galvos smegenų dangalu L. E. ligoninėje mirė. Teismas konstatavo, kad byloje nėra duomenų, jog G. V. ketino nužudyti L. E., ir kad nors L. E. mirties priežastis buvo G. V. suduotas smūgis, tačiau kilęs šios veikos padarinys buvo atsitiktinis. Lietuvos apeliacinis teismas perkvalifikavo G. V. veiką į BK 129 str. 1 dalį. Kasacinio teismo plenarinė sesija paliko galioti Lietuvos apeliacinio teismo nuosprendį, motyvuodama tuo, kad tarp G. V. veiksmų – smūgio L. E. į gyvybiškai pavojingą kūno vietą – galvą – ir padarinių – mirties – yra tiesioginis priežastinis ryšys. Tokie padariniai buvo tyčinio pakankamai stipraus smūgio pasekmė, šie padariniai yra dėsningi, tarp veiksmų suduodant smūgį ir atsiradusių žalingų padarinių nebuvo įsiterpęs joks kitas veiksnys, kuris būtų turėjęs įtakos L. E. mirčiai“⁷⁵.

Pažymėtina, kad LAT teisėjas Vytautas Piesliakas nepritarė tokiam plenarinės sesijos sprendimui, parašė atskirą nuomonę dėl šios nutarties, kurioje pabrėžė: „Apeliacinės instancijos teismo išvada, kad priežastinis ryšys tarp smūgio į akies sritį sudavimo ir nukentėjusiosios mirties buvo ne tik tiesioginis, bet ir dėsningai išplaukiantis, t. y. būtinas, yra labai abejotina. Ši teismo išvada reiškia, kad nustatytomis aplinkybėmis smūgis, suduotas ranka, visada ar daugeliu atvejų sukelia ne sveikatos sutrikdymus, o būtent kito žmogaus mirtį. Gyvenime tokio pobūdžio smurtas yra gana dažnas: naudojamas šeimoje sprendžiant konfliktus tarp sutuoktinių, buityje tarp pažįstamų ir nepažįstamų asmenų. Tačiau mirtis dėl tokių veiksmų įvyksta retai. Kaip rodo medicinos ir teismų praktika, dažniausiai padaromi įvairaus laipsnio sveikatos sutrikdymai“⁷⁶.

Daug diskusijų kelia situacijos, kai asmuo miršta nuo vieno smūgio ranka ar koja į pilvą. Kyla klausimas ar toks vienas smūgis į pilvą gali būti laikoma dėsninga mirties priežastimi. Štai „Klaipėdos apygardos teismas nuteisė V. F. pagal BK 135 str. 1 d. ir 132 str. 1 d. už tai, kad sudavė I. B. ne mažiau kaip vieną smūgį į pilvą, dėl ko plyšo plonosios žarnos pasaitas ir pilvinės aortos užpakalinė siena, išsivystė ūmus vidinis nukraujavimas, sukėlęs sunkų sveikatos sutrikdymą. Dėl šių sužalojimų I. B. mirė. Apeliacinis teismas perkvalifikavo veiką į BK 129 str. 1 d. LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija pritarė tokiam apeliacinio teismo sprendimui motyvuodama tuo, kad

⁷⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos 2009-10-20 nutartis baudžiamajame byloje Nr. 2K-P-247/2009.

⁷⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjo V. Piesliako atskiroji nuomonė dėl Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos 2009-10-20 nutarties Nr. 2K-P-247/2009.

vienas, bet stiprus smūgis kumščiu į pilvą, kuriame yra gyvybiškai svarbių žmogaus organų, gali būti pripažintas dėsninga kilusios mirties priežastimi. Šio klausimo sprendimas nėra vienareikšmis ir priklauso nuo konkrečių bylos aplinkybių. Mirtis įvyko netrūkus po smūgio. Nukentėjusysis buvo paliktas gulėti ant grindų, jokios pagalbos jam nesuteikta. Be nuteistojo smurtinių veiksmų, jokių kitų aplinkybių (pvz., gydytojų klaidos, vėliau patirtų traumų ir pan.), galėjusių sukelti nukentėjusiojo mirtį, byloje nenustatyta“⁷⁷.

Atkreiptinas dėmesys, kad šiuo metu teismų praktika yra nusistovėjusi tuo požiūriu, kad nustatant, ar veika dėsningai (neatsitiktinai) sukėlė mirtį, svarbu yra laikytis nuostatos, kad tokie fizinio smurto veiksmai, kaip smūgių sudavimas į galvą, krūtinę, pilvą, lyties organus, durtinių ir šautinių žaizdų padarymas bet kuriose kūno vietose, žmogaus palikimas surišta, ilgesni kankinimo veiksmai ir pan. dėsningai sukelia nukentėjusiojo mirtį, net jeigu kaltininkas to ir nesitikėjo.

Kalbant apie priežastinio ryšio nustatymo problemas, svarbu žinoti dar vieną priežastinio ryšio aspektą. Baudžiamosios teisės teorijoje išskiriamas ir sudėtingas priežastinis ryšys.

„Sudėtingas priežastinis ryšys – tai ryšys, komplikotas dėl pašalinių jėgų įsikišimo. Priežastinis ryšys būna sudėtingas tada, kai objektyviai įstatyme numatytus padarinius sukelia pavojinga žmogaus veika, bet iš dalies prisideda ir kiti veiksniai. Jais gali būti kalta (gydytojas, operuodamas sužalotą pacientą, padarė medicinos klaidą) ar nekalta trečio asmens veika (nukentėjusysis stumiamas po pravažiuojančios mašinos ratais), gamtos ar techninės jėgos ir panašiai“⁷⁸. Tai galima pailiustruoti tokiu pavyzdžiu: Konflikto metu X sudavė kelis smūgius Y kumščiu į galvos sritį, į krūtinę. Nukentėjusysis nuo smūgių prarado pusiausvyrą ir krito ant grindinio, krisdamas galva trenkėsi į betoninį grindinį, dėl to kraujas išsiliejo į smegenis. Nukentėjusysis čia pat mirė. Šiuo atveju priežastinis ryšys yra sudėtingas. Prie padarinių dalinai prisideda X padaryta veika – smūgių sudavimas ir kita veika – sužaloto Y kritimas ant betoninio grindinio, dėl kurio padaromas dar vienas sužalojimas. Šiuo atveju labai svarbu išsiaiškinti, kokią įtaką nukentėjusiojo mirčiai turėjo kaltininko smūgiai, o kokią – sužalojimai dėl kritimo. Ekspertizė nustatė, kad mirtis įvyko nuo žmogaus galvos kontakto su kietu grindiniu. Ar galima šiuo atveju inkriminuoti kaltininkui tyčinį nužudymą, ar neatsargų gyvybės atėmimą? Ar veika – smūgių sudavima buvo būtina mirties sąlyga? Spręsdami klausimą, vėl neišvengsime pasinaudoti būtiniosios sąlygos taisykle. Jei nukentėjusysis nebūtų parkritęs be pavojingos veikos pagalbos, nebūtų atsitrenkęs galva į betoninį grindinį, todėl darome išvadą, kad smūgiai buvo būtinoji mirties sąlyga. Taigi priežastinio ryšio užuomazgos lyg ir yra. Tačiau būtiniosios sąlygos taisyklės nustatymas neišsprendžia priežastinio ryšio pobūdžio klausimo, ar tai yra būtinasis ar atsitiktinis priežastinis

⁷⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009-12-08 nutartis baudžiamajoje byloje Nr. 2K-514/2009. Analogiška situacija Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008-05-19 nutartis baudžiamajoje byloje Nr. 2K-92/2008.

⁷⁸ Piesliakas, V., *supra* note 64, p. 8.

ryšys? Panašiose situacijose priežastinio ryšio klausimo sprendimas nėra paprastas ir teismų praktikoje sukelia problemų, kadangi priežastinis ryšys yra sudėtingas. Jei smūgiai ir dėl jų kilę padariniai nebuvo pavojingi gyvybei, klausimas dėl priežastinio ryšio pobūdžio sprendžiamas atsižvelgiant į nusikalstamos veikos padarymo būdus ir priemones, aplinkos, kurioje įvyko veika, ypatumus bei kaltininko galimybę numatyti, kad nukentėjusysis dėl jo veiksmų galėjo mirti.

Kartais gali būti sunku nustatyti, kuri priežastis, sukėlus mirtį, buvo pagrindinė, kai tarp smurtinės veikos ir aukos mirties įsiterpia šalutinis veiksnys, kuris vienaip ar kitaip prisideda prie mirties sukėlimo.

Sudėtingo priežastinio ryšio aspektu labai įdomus yra Lietuvos apeliacinio teismo nuosprendis dėl Vilniaus apygardos teismo nuosprendžio L. L. byloje. Šioje baudžiamojoje byloje priežastinio ryšio nustatymo specifika yra ta, kad tarp L. L. padarytos veikos – smūgių sudavimo žmonai R. L. – ir kilusių padarinių – mirties, įsiterpė tarpinė grandis – autoįvykis, kurio metu taip pat buvo padaryti sužalojimai nukentėjusiosios galvoje. „*L. L. pripažintas kaltu ir nuteistas už tai, kad būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, kas turėjo įtakos nusikalstamos veikos padarymui, savo namo kieme bei netoli namų esančiame griovyje, abipusio konflikto metu dėl asmeninių nesutarimų su savo sutuoktine R. L., tyčia 1 kartą spyrė jai į krūtinę ir ranka sudavė 2 smūgius į veidą, kas sukėlė galvos smegenų traumą, dėl kurios nukentėjusioji mirė. Vilniaus apygardos teismas L. L. veiką kvalifikavo pagal BK 129 str. 2 d. 3p., tačiau apeliacinis teismas veiką perkvalifikavo į BK 138 str. 2 d. 3 p., motyvuodamas tuo, kad vadovaujantis kelių ekspertų padarytomis išvadomis R. L. mirties priežastį sąlygojęs kraujo išsiliejimas po kietuoju galvos smegenų dangalu galėjo įvykti tiek nukentėjusiajai eisimo įvykio metu galva atsitrenkiant į automobilio detales, tiek nuo trauminių poveikių į veido sritį kietais bukais daiktais suduodant smūgius ar atsitrenkiant pakaušio sritimi į kietą buką pagrindą, galimai griūnant. Tačiau nustatyti konkrečiai, dėl kurio galimų trauminių poveikių į galvą išsiliejo kraujas po kietuoju galvos smegenų dangalu, nėra galimybės, nes tarp suduotų smūgių ir autoįvykio metu patirtų sužalojimų praėjo labai mažas laiko tarpas. Esant tokioms nustatytoms bylos aplinkybėms, t. y. nepavykus pašalinti abejonių ir neaiškumų dėl R. L. mirties priežasties, tokia situacija turi būti traktuojama nuteistojo naudai. Byloje nėra patikimų ir neginčijamų įrodymų, kad R. L. mirė dėl L. L. pavartoto smurto prieš ją, todėl nuteistojo veika negali būti kvalifikuojama kaip tyčinis nužudymas*“⁷⁹.

Analizuojant tokį Lietuvos apeliacinio teismo sprendimą kyla klausimas ar jis neprieštarauja minėto LAT senato nutarimo 4 punkto nuostatai, kad atsakomybė už žmogaus gyvybės atėmimą atsiranda nepriklausomai nuo to, ar jis buvo netinkamai gydomas, ar netinkamai diagnozuoti jo sužalojimai, ir kad, nesant šių aplinkybių, mirties galbūt buvo galima išvengti. Byloje nustatyta, kad

⁷⁹ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012-04-127 nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-305/2012.

eismo įvykio padariniai nebuvo sunkūs, jo metu R. L. negalėjo stipriai susižaloti ir patirti sužalojimus, dėl kurių ji mirė. Be abejo eismo įvykis galėjo turėti įtakos veikos padariniams – užkirsti jiems kelią, ar atvirksčiai – paspartinti padarinių kilimą, tačiau baudžiamajai atsakomybei tai neturi reikšmės. Nustatyta, kad kaltinamasis įvykio metu panaudojo fizinį smurtą ir smūgiavo nukentėjusiajai į veidą, kitas kūno vietas, nukritusiai spyrė ir ją sužalojo, šaukė, kad užmuš. Visa tai leidžia daryti išvadą, kad kaltinamasis sudavė nukentėjusiajai į veidą, t. y. į galvos sritį, kur išsidėstę gyvybei svarbūs organai, stiprų smūgį, buvo panaudota didelė jėga, nes nuo kaltinamojo suduoto smūgio ji parkrito, dėl smurto jai padaryta galvos trauma, kuri sukėlė mirtį. Todėl manytina, kad apeliacinis teismas nepagrįstai perkvalifikavo kaltininko veiką iš BK 129 str. 2 d. 3 p. į BK 138 str. 2 d. 3 p.

Nustatant priežastinį ryšį svarbu atkreipti dėmesį į laiko tarp smurtinės veikos ir kilusios mirties reikšmę, t. y. kai nukentėjusysis miršta ne iš karto, o praėjus tam tikram laikui. LAT senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimo Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“ 4 p. vienareikšmiškai pažymėta: „*Jei nukentėjusiojo mirties priežastis buvo kaltininko padarytas sveikatos sutrikdymas, tai atsakomybė už žmogaus gyvybės atėmimą atsiranda nepriklausomai nuo to ar nukentėjusysis mirė tuoj po padarytos veikos, ar praėjus kuriam laikui, taip pat nepriklausomai nuo to, ar jis buvo netinkamai gydomas, ar netinkamai diagnozuoti jo sužalojimai, ir kad, nesant šių aplinkybių, mirties galbūt buvo galima išvengti*“⁸⁰. Kaip pavyzdį galima pateikti nutartį baudžiamajoje byloje Nr. 2K-675/2006, kurioje LAT patvirtino šią nuostatą: „*Aplinkybė, kad nukentėjusysis nesikreipė medicininės pagalbos po jo atžvilgiu panaudoto smurto ir tai galėjo turėti įtakos jo sveikatai ir komplikacijų kilimui, nepašalina priežastinio ryšio tarp I. K. veiksmų ir V. G. mirties. Būtinybė gydyti V. G. atsirado būtent dėl I. K. jam padarytų sužalojimų, todėl jis ir privalo atsakyti už kilusias pasekmes, t. y. V. G. nužudymą*“⁸¹. Lygiai tokia pati pozicija išreikšta ir Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. vasario 10 d. nutartyje: „*Atkreipiamas apelianto dėmesys į tai, kad veikos kvalifikavimui jokios reikšmės neturi, jog V. V. mirė praėjus net keliems mėnesiams nuo nusikalstamos veikos padarymo, bei tai, jog nuteistasis jokių įrankių nenaudojo, nusikaltimo padarymo iš anksto neplanavo*“⁸².

Apibendrinant gyvybės atėmimo, padaryto vienu smūgiu, atvejus, pažymėtina, kad nei akademiniam lygmenyje, nei teismų praktikoje nėra pateiktos aiškios ir metodiškai pagrįstos galimų pasekmių po tam tikro poveikio nukentėjusių asmenų kūnams ribos. Todėl manytina, jog teiginys, kad dėl vieno smūgio ranka į galvos sritį ar pilvą kylantys nusikalstamos veikos padariniai

⁸⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimas Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“. *Teismų praktika*. 2004, Nr. 21.

⁸¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006-12-05 nutartis baudžiamajoje byloje Nr. 2K-675/2006.

⁸² Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012-02-10 nutartis baudžiamajoje byloje Nr. 1A-222/2012.

nelaikomi labai tikėtinais, yra subjektyvus ir per daug kategoriškas. Tai galima pagrįsti tokiais argumentais, kad pvz., kodėl dėsninga, jog gyvybės praradimo nesukelia į galvos ar pilvo sritį ranka suduotas būtent vienas, o ne du ar daugiau smūgių ranka, ypač jeigu tie keli smūgiai ne tokie stiprūs kaip vienas stiprus suduotas smūgis. Taip pat neaišku, kodėl suduodant vieną smūgį ranka į veidą, toks gyvybės atėmimas turi būti laikoma nedėsninga pasekme, o sunkus sveikatos sutrikdymas jau laikomas dėsninga pasekme. Be to smūgio sudavimas ranka gali pasireikšti per smūgio sudavimą kumščiu. Labai dažnai specialistų ir ekspertizių išvadose pateikta, kad yra galimybė panaudojant kumštį atimti gyvybę.

Apibendrinant analizuotas bylas galima teigti, kad sudėtingo priežastinio ryšio klausimo sprendimas nėra paprastas ir teismų praktikoje sukelia problemų. Spręsdami šį klausimą teismai ne visada atsižvelgia į nusikalstamos veikos padarymo būdus ir priemones, aplinkos, kurioje įvyko veika, ypatumus bei kaltininko galimybę numatyti, kad nukentėjusysis dėl jo veiksmų galėjo mirti.

Taip pat pabrėžtina, jog nustatant priežastinį ryšį, laikas tarp smurtinės veikos ir kilusios mirties, neturi reikšmės. Veikos kvalifikavimui pagal BK 129 str. svarbu ne mirties laikas, o mirties priežastis.

Atkreipiamas dėmesys į tai, kad nereikia tapatinti priežastinio ryšio ir kaltės. Jei konstatuojamas priežastinis ryšys tarp smurtinės veikos ir kilusių padarinių, tai dar nereiškia, kad asmuo neišvengiamai bus traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, nes tam tikrais atvejais asmuo gali neturėti pareigos ir galimybės numatyti padarinius, turinčius priežastinį ryšį.

2.2. Nužudymo kvalifikavimo problemos bendrininkavimo atveju

LR BK specialiojoje dalyje nusikalstamų veikų sudėtys paprastai aprašytos taip, lyg jas darytų vienas asmuo, tačiau praktikoje kiekviena tyčinė nusikalstama veika gali būti padaroma sujungiant kelių asmenų pastangas. Tie atvejai, kai nusikalstama veika yra bendros, dviejų ar daugiau asmenų tarpusavyje atitinkamu būdu suderintos veikos bendras rezultatas, baudžiamosios teisės teorijoje apibūdinami kaip bendrininkavimas. Taigi nužudymas gali būti padaromas ne tik vieno asmens, bet ir kelių, bendrai veikiančių asmenų, suvienytomis pastangomis.

LAT senato 2004 m. birželio 18 d. Nutarimo Nr. 46 7 p. nurodyta: „*Nužudymas yra padarytas bendrininkaujant, kai darant šį nusikaltimą tyčia bendrai dalyvauja du ar daugiau tarpusavyje susitarusių nusikaltimo subjektais galinčių būti asmenų. Susitarimas nužudyti kitą žmogų gali būti išreikštas bet kokia forma – žodžiu, raštu ar konkludentiniais veiksmais – ir įvykti bet kurioje šios nusikalstamos veikos stadijoje, t. y. iki bus pasiektas norimas rezultatas*“⁸³.

⁸³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimas Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“. *Teismų praktika*. 2004, Nr. 21.

Bylose dėl nužudymų, kuriose kaltinamas ne vienas asmuo, dažniausiai susiduriama su tokiomis problemomis: 1) sudėtinga yra nustatyti, kieno veika buvo ir kieno veika nebuvo priešastiniame ryšyje su nukentėjusiojo mirtimi; 2) iškyla sunkumų kaip kvalifikuoti veiką, kai ekspertizė negali tiksliai nustatyti, kieno iš dalyvių veika sukėlė mirtį; 3) problemiška yra nustatyti, koks dalyvavimas pripažintinas bendravykdytoju ir kaip kvalifikuoti asmens veiką, kai jis pats nenužudė, bet buvo kartu su kitu asmeniu, kuris nužudė. Sprendžiant šiuos klausimus, labai svarbu nustatyti visų įvykio dalyvių kaltės turinį.

Štai „*Kauno apygardos teismo 2004 m. gruodžio 23 d. nuosprendžiu K. L. nuteistas pagal BK 129 str. 1 d. už tai, kad būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, bendrininkaudamas su E. Č., konflikto su S. L. metu, tyčia smogė S. L. kumsčiu ne mažiau kaip 2 kartus į veidą, po ko E. Č. tyčia smogė ne mažiau kaip 10 kartų kumsčiu nukentėjusiajam į veidą, o šiam nuo smūgių nukritus ant žemės, tyčia spyrė S. L. ne mažiau kaip 10 kartų į galvą ir kitas kūno vietas. Taip bendrais veiksmais buvo padaryta sužalojimų, nuo kurių S. L. mirė.*

Lietuvos apeliacinis teismas nuteistojo K. L. skundą atmetė nurodydamas, jog S. L. mirė nuo galvos sužalojimų, padarytų ne mažiau kaip 4 smūgiais visumos, o šiuos smūgius į galvą sudavė tiek E. Č., tiek K. L., todėl abiejų kaltinamųjų nusikalstama veika priešastiniu ryšiu susijusi su padariniais – S. L. mirtimi.

LAT 2006 m. panaikino Lietuvos apeliacinio teismo nutarties dalį, kuria atmestas nuteistojo K. L. skundas, ir perdavė bylą nagrinėti apeliacine tvarka.

Lietuvos apeliacinis teismas, pakartotinai nagrinėdamas šią bylą apeliacine tvarka, K. L. nusikalstamą veiką iš BK 129 str. 1 d. perkvalifikavo į BK 140 str. 1 d. Nustatęs, kad nuteistasis K. L. sudavė tik 2 nestiprius smūgius į veidą bei nedalyvavo jokiuose vėlesniuose E. Č. atliekamuose veiksmuose prieš nukentėjusį, todėl laikytina, kad kiekvieno iš nuteistųjų veikas su galinčiais kilti padariniais siejo skirtinga tyčia⁸⁴.

LAT senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimo Nr. 46 8 p. nurodyta: „*Jei nukentėjusiojo mirtį sukėlė vienas ar keli padaryti sužalojimai ir nustatyta, kad ne visi asmenys smurtą vartojo turėdami tyčią nužudyti, tai už nužudymą atsako tik tie asmenys, kurių padaryti kūno sužalojimai buvo nukentėjusiojo mirties priežastis*“⁸⁵. Atsižvelgdama į tai, teisėjų kolegija padarė išvadą, jog K. L. nusikalstama veika nėra susijusi priešastiniu ryšiu su padariniais – S. L. mirtimi.

Priešinga situacija yra kitoje LAT byloje. Šioje byloje teismas padarė išvadą, jog visi kaltinamieji, kurie vartojo smurtą prieš nukentėjusį, dalyvavo atimant gyvybę ir yra atsakingi už nukentėjusiojo mirtį. Šiuo atveju tikslinga būtų pateikti trumpą faktinių aplinkybių santrauką.

⁸⁴ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006-10-05 nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-340/2006.

⁸⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimas Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei byloje“. *Teismų praktika*. 2004, Nr. 21.

„A. J., D. N., M. B. pagal 1961 m. BK 104 str. nuteisti už tai, kad būdami apsvaigę nuo alkoholio, bendrais veiksmais: D. N. suduodamas ne mažiau kaip 3 smūgius į veidą bei spirdamas ne mažiau kaip 2 kartus į galvą, po to A. J., spirdamas 1 smūgį į galvą bei parkritusiam kumsčiu suduodamas ne mažiau kaip 5 smūgius į veidą, padarė V. Ž. sužalojimų galvoje, nuo kurių jis mirė.

Lietuvos apeliacinis teismas pirmosios instancijos teismo nuosprendį pakeitė – A. J., D. N. ir M. B. nusikalstamą veiką iš 1961 m. BK 104 str. perkvalifikavo į 1961 m. BK 111 str. 1 d., motyvuodamas tuo, kad V. Ž. mirties priežastis buvo sužalojimai, padaryti vienu smūgiu. Nustatyti, kuris iš nuteistųjų sudavė tokius padarinius sukėlusį smūgį, negalima, todėl nei D. N., nei M. B., nei A. J., veikęs savarankiškai, negali būti baudžiami už V. Ž. gyvybės atėmimą. Kadangi nuo smūgių į galvą įvykęs kraujo išsiliejimas po galvos smegenų dangalais kvalifikuojamas kaip sunkus sveikatos sutrikdymas, visų nuteistųjų nusikalstamą veiką teismas perkvalifikavo į 1961 m. BK 111 str. 1 d.

LAT teisėjų kolegija konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismas, neteisingai įvertinęs svarbias bylos aplinkybes, A. J., D. N. ir M. B. atžvilgiu baudžiamąjį įstatymą pritaikė netinkamai.

Nusikalstama veika gali būti kvalifikuojama pagal 1961 BK 111 str. 1 d., kai tyčiniai kūno sužalojimai nesukelia mirtinų padarinių. Jei nukentėjusiojo mirties priežastis buvo kaltininko padarytas sveikatos sutrikdymas, tai atsakomybė už žmogaus gyvybės atėmimą atsiranda. Byloje nustatyta, kad V. Ž. mirė nuo trauminio kraujo išsiliejimo po galvos smegenų kietuoju ir minkštaisiais dangalais. Mirtį sukėlęs kraujo išsiliejimas, t. y. visi 4 smūgiais į galvą padaryti sužalojimai kvalifikuojami kaip sunkus sveikatos sutrikdymas. Padarius bet kurį iš jų, galėjo įvykti galvos smegenų rotacija kaukolės viduje ir išsilieti kraujas po smegenų dangalais. V. Ž. sužalojimus galvoje padarė M. B., D. N. ir netrukus po jų individualiai veikęs A. J. suduodami smūgius rankomis ir kojomis į gyvybei pavojingą vietą (galvą) visi suvokė nusikalstamos veikos pavojingumą, suprato, kad veika kelia pavojų ne tik V. Ž. sveikatai, bei ir gyvybei, numatė, kad tokie padariniai gali atsirasti ir, jų nedetalizuodami, vienodai norėjo bet kurio iš jų (sveikatos sužalojimo ar mirties) atsiradimo. Pirmosios instancijos teismo išvada, kad suduodami stiprius smūgius į galvą visi trys kaltinamieji dalyvavo V. Ž. gyvybės atėmimo procese ir yra atsakingi už jo mirtį, pagrįsta. Kvalifikuodamas nuteistųjų veiką pagal 1961 BK 104 str., pirmosios instancijos teismas klaidos nepadarė“⁸⁶.

Tais atvejais, kai byloje dėl nužudymo kaltinami keli asmenys, teismas, priimdamas nuosprendį, gali remtis mirtino smūgio arba mirties dėl sužalojimų visumos doktrina.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje nurodyta, kad „jei smurtą prieš nukentėjusįjį naudojo keli asmenys ir šis mirė nuo padarytų sužalojimų visumos, tai pagal BK 129 str. atsako visi kūno sužalojimus padarę asmenys. Jei tokiu atveju nukentėjusiojo mirtį sukėlė vienas ar keli

⁸⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005-12-05 nutartis baudžiamajoje byloje Nr. 2K-276/2005.

padaryti sužalojimai ir nustatyta, kad ne visi asmenys smurtą naudojo turėdami tyčią nužudyti, tai už nužudymą atsako tik tie asmenys, kurių padaryti kūno sužalojimai buvo nukentėjusiojo mirties priežastis. Tačiau jei nukentėjusiojo mirtį sukėlė nors ir vienas padarytas sužalojimas, bet nustatyta, kad smurtą naudojo keli asmenys, o smurto pobūdis ir intensyvumas liudija apie tyčią nužudyti arba apie neapibrėžtą tyčią, kuri apima ir gyvybės atėmimą, tai už nužudymą atsako ne tik tie asmenys, kurių padaryti kūno sužalojimai buvo nukentėjusiojo mirties priežastis, bet ir kiti asmenys tiesiogiai dalyvavę gyvybės atėmimo procese. Kai smurtą prieš nukentėjusįjį vartojo keli asmenys, būtina nustatyti ne tik faktą, kas sukėlė nukentėjusiojo mirtį, bet kiekvieno bendrininko tyčios turinį (kas iš bendrininkų turėjo apibrėžtą tyčią nužudyti, ar bendrininkų tyčia buvo neapibrėžta ir kokios šiuo atveju buvo jos ribos)“⁸⁷.

Kvalifikuojant nužudymus, padarytus grupinių muštinių metu, daugiausia problemų kyla nustatant kaltę. Štai LAT nutartyje Nr. 2K-770/2003 pasisakė, kad „*esant susitarimui nužudyti ir mušant kitą žmogų kelių asmenų bendrais veiksmais, vykdytojas yra kiekvienas dalyvavęs suduodant smūgius nukentėjusiajam ar palaužiant jo pasipriešinimą. Nenustatymas asmens, kurio smūgis buvo mirtinas, nėra kliūtis traukti baudžiamojon atsakomybėn asmenis, bendrais veiksmais sukėlusius mirtinus padarinius. Bylose dėl kelių asmenų bendrų veiksmų nustatyti asmenį, kuris sudavė mirtiną smūgį, praktikoje neretai būna tiesiog neįmanoma. Toks besąlyginis reikalavimas užkirstų kelią patraukti baudžiamojon atsakomybėn kaltininkus, susitarusius ir dalyvavusius nužudant žmogų“⁸⁸.*

Tokios pozicijos laikymosi pavyzdys gali būti Vilniaus apygardos teismo 2004 m. spalio 8 d. nuosprendys, kuriuo „*V. M., R. K., A. P. ir V. T. nuteisti už grupinį nužudymą – jie dėl negrąžintos skolos sudavė nukentėjusiajam R. K. daugybę smūgių rankomis ir kojomis į įvairias kūno vietas, tarp jų į galvą. Nuo galvos sumušimo nukentėjusysis mirė.*

Lietuvos apeliacinis teismas pakeitė pirmosios instancijos teismo nuosprendį, už nužudymą nuteisė tik vieną bendrininką – V. T., sudavusį stipriausius smūgius į galvą, o likusių veiksmus perkvalifikavo į smūgių sudavimą, sukėlusį nukentėjusiajam fizinį skausmą.

Kasacinis teismas su tokiu perkvalifikavimu nesutiko, apeliacinės instancijos teismo nuosprendį panaikino motyvuodamas tuo, kad teisėtas ir teisingas nuosprendis nagrinėjamoje byloje gali būti priimtas tik tinkamai nustatčius kiekvieno iš kaltinamųjų tyčios turinį. Tyčios nužudyti buvimas ar nebuvimas turi būti įrodinėjamas įvertinant visus nustatytus faktus. Mirtinas pasekmės sukėlusiu smūgių skaičius yra tik viena iš aplinkybių, į kurią atsižvelgiama sprendžiant kaltės klausimus. Yra galimos situacijos, kai dėl tyčinio nužudymo kaltais gali būti pripažinti keli

⁸⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006-05-09 nutartis baudžiamajoje byloje Nr. 2K-423/2006.

⁸⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003-12-30 nutartis baudžiamajoje byloje Nr. 2K-770/2003.

asmenys, nors mirtis nukentėjusį būtų ištikusi tik dėl vieno trauminio poveikio.

Nagrinėjamoje byloje yra nustatyta, kad visi kaltinamieji sudavė smūgius nukentėjusiajam K. R. į galvą, po kai kurių smūgių K. R. parkrisdavo, parkritęs buvo mušamas kojomis. Šie veiksmai truko apie porą valandų. Esant tokiai situacijai, kiekvienas smurtą naudojantis asmuo paprastai turi suvokti, kad jo veiksmai gali būti pavojingi gyvybei, net ir tuo atveju, kai smurtaujant nėra naudojami kokie nors įrankiai ir su mušamu asmeniu yra bandoma kalbėti.

Apeliacinės instancijos teismas išvada dėl R. K., A. P. ir V. M. tyčios grindė vien tik teiginiais apie V. T. suduotų smūgių stiprumą. Šioje nutartyje jau minėta, kad teiginiai apie V. T. suduotų smūgių jėgą nėra tinkamai pagrįsti. Net ir nustatčius, kad vienas iš kaltinamųjų smūgiavo itin stipriai ir todėl privalėjo suvokti, kokius padarinius gali sukelti jo veiksmai, savaime negali būti daroma išvada, kad kiti smurtinius veiksmus atlikę kaltinamieji veikė neturėdami tyčios nužudyti⁸⁹.

Teismų praktikoje šiuo klausimu nėra bendros nuomonės, todėl pateiktinas pavyzdys, kuriame laikomasi kitokios pozicijos.

„K. V., R. M. ir V. A. buvo kaltinami pagal BK 129 str. 1 d., tačiau Šiaulių apygardos teismo 2006 m. balandžio 6 d. nuosprendžiu nuteisti: V. A. pagal BK 140 str. 1 d. už tai, kad tyčia nežymiai sužalojo A. B., o R. M. ir K. V. pagal 129 str. 1 d. už tai, kad tyčia nužudė A. B.

Kaltinamieji, mušdami A. B., atliko tokius veiksmus: kilus K. V. ir R. S. konfliktui ir A. B. užstojus mušamą išgertuvių dalyvį R. S., kaltinamasis V. A. ranka smogė A. B. 1 smūgį į veidą ir 1 smūgį į krūtinę; kaltinamasis R. M. gitaros korpusu, o jam sulūžus – kotu – smogė A. B. smūgius į galvą bei spyrė koja į galvą ir kitas kūno vietas; kaltinamasis K. V. spyrė A. B. į galvą, smūgiavo rankomis į krūtinę ir galvą. Teismas nustatė, kad kaltinamieji buvo abejingi galimiems padariniams, todėl turi atsakyti savo veiksmy ribose, t. y. už tai, ką kiekvienas padarė. Šiuo aspektu kaltinamieji R. M. ir K. V., smogdami nukentėjusiajam į galvą – pavojingą gyvybei organą, ir kaktą, suprato, jog taip kelia pavojų ne tik nukentėjusiojo sveikatai, bet ir gyvybei, kad gali ją atimti, ir nors tokių padarinių nenorėjo, sąmoningai leido jiems kilti. Kaltinamojo V. A. veiką teismas perkvalifikavo į BK 140 str. 1 d., kadangi jis smūgiavo nukentėjusiajam į veidą ir krūtinę, o byloje esanti teismo medicinos ekspertizės išvada patvirtina, kad šie smūgiai negalėjo būti nukentėjusiojo A. B. mirties priežastis⁹⁰.

Teismų praktikoje pasitaiko atvejų, kai kaltinamųjų veikos kvalifikavimas remiasi priežastinio ryšio tarp suduotų smūgių ir nukentėjusiojo mirties nustatymu, nenagrinėjant kaltės požymio. Pavyzdžiui, „Vilniaus apygardos teismo nuosprendžiu A. S., D. S., D. P. ir G. P. buvo nuteisti už tai, kad: A. S. tyčia 1 kartą sudavė grandine gulinčiam ant žemės B. S. į kojas; D. S. tyčia 1 kartą įspyrė gulinčiam B. S. į petį; D. P. ne mažiau kaip 1 kartą koja įspyrė B. S. į pilvą, ne

⁸⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006-11-07 nutartis baudžiamajoje byloje Nr. 2K-397/2006.

⁹⁰ Šiaulių apygardos teismo 2006-04-06 nuosprendis baudžiamajoje byloje Nr. 1-63/2006.

mažiau kaip 2 kartus – į sėdmenis; G. P. ne mažiau kaip 2 kartus sudavė ranka į krūtinę, ne mažiau kaip 3 kartus koja įspyrė į šlaunį; G. K. tyčia įspyrė koja ne mažiau kaip 3 kartus į veidą, ne mažiau kaip 10 kartų į krūtinę, 13 kartų į pilvą, 5 kartus į šoną, 1 kartą pagaliu sudavė į pilvą ir 15 kartų – į blauzdas, 6 kartus kojų keliais ir ne mažiau kaip 10 kartų kojomis užsoko ant pilvo, taip B. S. buvo padaryta sužalojimų, nuo kurių jis mirė“⁹¹.

Analizuojant nuosprendį matyti, kad kaltinamųjų veikų kvalifikavimas buvo pagrįstas išvada, jog tik G. K. padaryti sužalojimai sukėlė nukentėjusiojo mirtį, o tarp kitų sužalojimų ir mirties nėra priežastinio ryšio. G. K. nusikalstama veika kvalifikuota pagal BK 129 str. 1 d., nes jis suduodamas B. S. daugybinius smūgius kojomis į gyvybiškai svarbius kūno organus – veidą, krūtinę, pilvą, šokinėdamas visu svoriu ant pilvo, suprato, kad jo nusikalstami veiksmai gali sukelti B. S. mirtį ir, sprendžiant iš veiksmų intensyvumo, to siekė. Kitų kaltinamųjų veikos buvo kvalifikuotos pagal BK 140 str. 1 d. Vieningos kaltinamųjų tyčios nužudyti klausimas nebuvo svarstomas.

Manytina, kad šis aukščiau aptartas pavyzdys, kuriame nebuvo aptariamas tyčios būvimas, prieštarauja šiandieniniai susiklosčiusiai teismų praktikai. LAT nurodo: „*Sunkiausiems padariniams kilus nuo vieno ar kelių atskirų smūgių (smurtinių veiksmų) baudžiamosios atsakomybės klausimas turi būti sprendžiamas nustatant kiekvieno iš smurtą naudojusių asmenų kaltės (tyčios) turinį: 1) jei ne visi asmenys turėjo tyčią sukelti atsiradusius padarinius, tai pagal baudžiamąjį įstatymą, numatantį baudžiamąją atsakomybę pagal sunkiausius atsiradusius padarinius, atsako tas ar tie bendrininkai, kurie sudavė padarinius, sukėlusius smūgius (atliko tokius padarinius sukėlusius veiksmus); 2) jei visų bendrai veikusių asmenų tyčia buvo vienoda – visų bendrininkų veiksmai turi būti kvalifikuojami vienodai pagal tą patį BK straipsnį, dalį ar punktą nepriklausomai nuo to, ar atskiras asmuo yra ar nėra sudavęs padarinius sukėlusius smūgius. Apie kiekvieno iš bendrininkų tyčią gali būti suprantama vertinant tiek bendrininkų susitarimą dėl bendrų nusikalstamų veikų atlikimo, tiek ir bendrininkų elgesį darant nusikalstamą veiką. Apie tyčios turinį teismas sprendžia atsižvelgdamas ne tik į kaltinamųjų parodymus, bet į visas padaryto nusikaltimo aplinkybes: nusikaltimo padarymo įrankius, būdą, sužalojimų kiekį, jų pobūdį, vietą, nusikalstamų veiksmų intensyvumą ir jų nutraukimo priežastis, kaltininkų ir nukentėjusiojo tarpusavio santykius, elgesį įvykio metu, taip pat prieš nusikaltimą ir po jo padarymo“⁹².*

Tokios pozicijos laikymosi pavyzdys gali būti byla, kai „*M. A. buvo kaltinamas ir atiduotas teismui už tai, kad būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, veikdamas bendrininkų grupę su broliu E. A., iš anksto susitaręs nužudyti bute buvusius M. Z. ir M. P., tyčia rankomis, kojomis ir atsineštu pagaliu sudavė M. Z. ne mažiau kaip 12 smūgių į veidą, nugarą bei kitas kūno dalis, šiais veiksmais*

⁹¹ Vilniaus apygardos teismo 2006-04-11 nuosprendis baudžiamajame byloje Nr. 1-113/2006.

⁹² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010-04-13 nutartis baudžiamajame byloje Nr. 2K-253/2010.

M.A. palaužus M. Z. pasipriešinimą, E. A. peiliu smogė M. Z, be to, M. A. atsineštu pagaliu sudavė M. P. nemažiau kaip 10 smūgių į galvą ir abi rankas, šiais veiksmais M. A. palaužus M. P. pasipriešinimą, E. A. sudavė M. P. nulaužto peilio geležte, nuo paminėtų veiksmų M. Z. ir M. P. mirė įvykio vietoje, t. y. tyčia nužudė du žmones. Tačiau Kauno apygardos teismas tik E. A. nuteisė pagal BK 129 str. 2 d. 5 p., o M. A. veiką perkvalifikavo iš BK 129 str. 2 d. 5 p. į BK 138 str. 1 d bei 140 str. 1 d. Teismas rėmėsi mirtino smūgio doktrina ir nuteisė kaltinamąjį tik už mirtiną smūgį, ir tik tą kaltinamąjį, kuris, teismo manymu, jį sudavė. Kartu teismas remdamasis šia teorija padarė išvadą, kad kitas asmuo, t. y. M. A., kaip nesudavęs mirtino smūgio negali atsakyti už nužudymą.

Apeliacinės instancijos teismas nuosprendį pakeitė motyvuodamas tuo, kad įrankių, skirtų žaloti nukentėjusiuosius, išankstinis susiradimas leidžia daryti išvadą, kad bendrininkų tyčia šiame nusikalstamos veikos etape buvo neapibrėžta, t. y. juos būtų tenkinę bet kokio laipsnio atsiradę padariniai, neatsižvelgiant į jų sunkumą. Iš pačio pavartoto smurto pobūdžio ir intensyvumo (daugybiniai smūgiai į galvą ir kitas kūno vietas kumščiais, kojomis, pagaliais) galima daryti išvadą, kad nuteistųjų išankstinis susitarimas sumušti nukentėjusiuosius smurtavimo eigoje transformavosi. E. A. smogdamas peiliu ar nulaužto peilio geležte nukentėjusiesiems į kaklo, krūtinės sritis veikė konkretizuota tyčia, t. y. norėjo atsiradusių padarinių. M. A. tyčia dėl smurto veiksmų ir padarinių buvo neapibrėžta. Tačiau įvertinus pasikeitusį susitarimą, kuris pasireiškė konkludentiniais veiksmais, t. y. veiksmais rodančiais, kad nuteistieji vieni kitų veiksams pritaria ir nekliudo juos atlikti, laikytina, kad M. A. sutikdamas su E. A. veiksmais, taip išreiškė savo tikrąją valią padarinių atžvilgiu, kuri pasireiškė tuo, kad jį nukentėjusiųjų žalojimo procese tenkino bet kokie padariniai, tarp jų ir nukentėjusiųjų mirtis. Viskas vyko viename kambaryje, todėl M. A. smūgių sudavimą peiliu, priešingai nei teigiama nuosprendyje, turėjo matyti ir neabejotinai matė, bei tam neprieštaravo, t. y. pritarė tokiems bendrininko veiksams. Be to, M. A. veiksmai (smūgių rankomis, kojomis, pagaliu) buvo reikšmingi bendrai nusikalstamai veikai, papildė juos ir palengvino (palauždamas nukentėjusiųjų pasipriešinimą) bendrininkui (E. A.) galimybę realizuoti nusikalstamą ketinimą. Kolegijos nuomone, šiuo atveju, atsiradę padariniai abiem bendrininkams yra bendri ir atskirai nedalijami. Tokiu būdu byloje nustatytos aplinkybės rodo, kad du asmenys buvo nužudyti bendrais M.A. ir E. A. veiksmais. Todėl M. A. nusikalstama veika iš BK 138 str. 1 d. ir [BK 140 str. 1 d.](#) perkvalifikuotina į [BK 129 str. 2 d. 5 p.](#)“⁹³.

Kalbant apie nužudymo kvalifikavimo problemas bendrininkavimo atveju, svarbu išsiaiškinti koks dalyvavimas pripažintinas bendravykdymu ir kaip kvalifikuoti asmens veiką, kai jis pats nenužudė, bet buvo kartu su asmeniu, kuris nužudė.

„Tiek teorijoje, tiek teismų praktikoje priimta, jog nusikaltimo vykdytojais gali būti ir tie

⁹³ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012-07-05 nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-384/2012.

bendrai veikiantys asmenys, kurie, nors tiesiogiai neatlieka nusikalstamos veikos sudėtyje aprašytų veiksmų, tuo pačiu metu, būdami kartu su kitais vykdytojais nusikalstamos veikos darymo vietoje, tiesiogiai jiems suteikia būtiną pagalbą: palaužia nukentėjusiojo pasipriešinimą ar neleidžia jam pabėgti, šalina kliūtis ir pan.“⁹⁴.

Tačiau ar galima daryti panašias išvadas dėl vieno ar kelių asmenų, kurie nužudymo metu nieko nedarė, o tik stovėjo šalia kaltininkų arba buvo kitame kambaryje ir ieškojo grobtino turto. A. P. Kozlov nurodo: „Į vykdytojo sąvoką įeina visi asmenys, kurie dalyvauja konkrečios veikos atlikime. Dėl to nužudymo atveju vykdytoju laikytinas ir tas, kuris tiesiogiai žudo, ir tas, kuris tik laiko aukos rankas tuo metu, kai kiti atlieka mirtinus sužalojimus, ir tas, kuris tiesiog naudojasi kitų veiksmais nusikaltimo metu“⁹⁵. Problemų nekyla, kai tokie asmenys visiškai ar iš dalies realizuoja veikos sudėtį. Tačiau abejotini tie atvejai, kai asmenys, nerealizavę objektyviųjų nusikalstamos veikos požymių, pripažįstami vykdytojais. Sutinkama nuomonių, jog „bendros tyčios nužudyti buvimas gali tapti pakankamu pagrindu pripažinti visus tiesioginius nusikaltimo dalyvius nužudymo bendravykdytojais, net jei jie tiesiogiai smurto nepanaudojo, o tiesiog buvo kartu su tuo asmeniu, kuris šį smurtą naudojo, buvo pasiryžę naudoti smurtą, jei prireiktų“⁹⁶. Tačiau būna tokių situacijų, kai nužudymas įvyksta spontaniškai ir ar teisinga būtų pripažinti visus tiesioginius nusikaltimo dalyvius nužudymo vykdytojais, net jei jie tiesiogiai smurto nepanaudojo?

Kaip pavyzdys pateikiama LAT nutarties ištrauka. „S. J. ir V. M. susitarė apiplėšti ir nužudyti senyvo amžiaus žmogų. Kol V. M. mušė nukentėjusįjį lazda ir badė peiliu, S. J. buvo kitame kambaryje ir ieškojo pinigų. Taigi S. J. jokių smurtinių veiksmų neatliko. Tačiau tiek žemesnės instancijos teismai, tiek Lietuvos Aukščiausiasis teismas jį taip pat kaip ir V. M. nuteisė ir už žmogžudystę (be abejo, ir už plėšimą). LAT konstatavo, kad kasatorius pritarė V. M. veiksams. V. M. ir S. J. suvokė pavojingą nusikalstamos veikos pobūdį ir norėjo taip veikti, taigi jie veikė bendra tiesiogine tyčia nužudyti ir apiplėšti senuką“⁹⁷.

Tačiau ne visi baudžiamosios teisės specialistai pritaria šiai LAT suformuluotai praktikai. Pavyzdžiui, G. Būdvytis moksliniame straipsnyje rašo, kad „neteisinga žmogų bausti tik už norą kito asmens mirties. Kartais susiklostytų situacijų, kai vien tik bendro pobūdžio pyktis ant nukentėjusiojo ir pritarimas bei sutikimas dalyvauti kartu su savo bendrininkais bendrame nusikalstamame plane, galbūt net tikintis, kad nė vienas aukos nemuš, o tik pagrasins, privestų prie gan griežtos bausmės už nužudymo įvykdymą, nepadarius jokie nužudymo. Tokiu būdu asmenims

⁹⁴ Abramavičius, A. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004, p. 160.

⁹⁵ Kozlov, A. P. *Soucasticie* [Complicity]. Sankt Peterburg: Juridicheskij centr Press, 2001, p. 87.

⁹⁶ Fedosiukas, O. *Paskaitos. Nusikaltimai žmogaus gyvybei. Grupinio nužudymo, padaryto apibrėžta tyčia nužudyti, kvalifikavimas (3) (Teorinės išvados)* [interaktyvus, žiūrėta 2012-06-14].

<http://www.mruni.lt/mru_lt_dokumentai/katedros/baudziamosios_teises_katedra/paskaitos/Nusik_%20gyv.ppt#26>

⁹⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011-06-14 nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-313/2011.

užkertama galimybė savanoriškai atsisakyti nusikalstamų ketinimų. Juk savanoriškas atsisakymas nebūtinai turi būti išreikštas žodžiais ar veiksmais *hic et nunc*. Gali būti, jog tokio išraiškingo neatsisakymo priežastis – baimė būti „nubaustam, pasmerktam“ savo kolegų⁹⁸.

Stovėjimas šalia kitų „kolegų“ dažniausiai suprantamas kaip jų padaršinimas, morališkas palaikymas, išreiškiant psichinę prievartą aukai, tačiau pabrėžtina, jog nužudymo norma nenumato psichinio smurto požymių, todėl naudoti analogiškus nuteisimo motyvus plėšimo ar išžaginimo bylų pagrindu ir teisti kaltininką kaip nužudymo vykdytoją, kuris neatliko jokių smurtinių veiksmų, negalima. Moksliniame lygmenyje šiuo klausimu kyla diskusija, nes yra tokių nuomonių, jog nors ir nesant nužudymo normoje psichologinio smurto panaudojimo galimybės, vis dėlto tokie asmenys gali būti laikomi tiesioginiais vykdytojais, nes užtenka vien jų būvimo kartu su kitais vykdytojais veikos darymo vietoje. Toks stovėjimas šalia rodo, kad jie vieni kitų veiksams pritaria, vieni su kitų neteisėtais veiksmais sutinka, taip išreikšdami savo tikrąją valią – norą smurtauti.

Analizuojant LAT jurisprudenciją, pastebėtina, kad šiuo metu teismai tokiose situacijose dalyvavusius asmenis dažniausiai pripažįsta bendravykdytojais.

Kaip pavyzdys gali būti pateikta LAT nutarties ištrauka, kurioje nurodyta, kad „*Nors nuteistasis tvirtina, kad jokio išankstinio susitarimo nužudyti A. A. bei M. J. nebuvo, tačiau, inkriminuojant nužudymą, padarytą bendrininkų grupe, pakanka nustatyti, jog du ar daugiau asmenų bet kurioje nusikalstamos veikos stadijoje susitarė šią nusikalstamą veiką daryti, tęsti ar užbaigti, ir toks susitarimas nebūtinai turi būti išreikštas žodžiu. Susitarti įmanoma ir konkludentiniais veiksmais, pvz., rodant pritarimą kito asmens smurtavimui, prisidedant prie smurtinių veiksmų, slepiant nusikaltimo pėdsakus, kaip ir buvo šiuo konkrečiu atveju*“⁹⁹.

Kitoje byloje, kurioje nuteistasis kasaciniu skundu prašė nepripažinti jo bendravykdytoju, LAT atmesdamas kasacinį skundą, nurodė: „*Būtinas bendrininkavimo požymis – susitarimas padaryti nusikalstamą veiką - konstatuotas nustačius, kad matydamas sunkiai sužalotą V. A. kasatorius nuteistojo S. Ž. veiksams ne tik pritarė, bet ir nurodė jį „pribaigti“, o S. Ž. antrą kartą sudaužyto butelio kakliuku perpjovus nukentėjusiajai gerklę - stipriai spyrė koja jai į krūtinę. Šios aplinkybės, taip pat ir tai, kad abu nuteistieji, nutempę ir palikę sunkiai sužalotą nukentėjusiąją duobėje, miške, iš įvykio vietos pasišalino, atskleidžia ir subjektyviuosius bendrininkavimo požymius – tiesioginę kasatoriaus tyčią, apimančią ir daromos veikos, ir bendro dalyvavimo joje suvokimą. I. M., matydamas prieš nukentėjusiąją smurtauojantį S. Ž. ir pats suduodamas stiprų smūgį koja jai į gyvybiškai svarbią kūno vietą, ne tik pritarė S. Ž. veiksams, tačiau ir pats aktyviai dalyvavo atimant nukentėjusiajai gyvybę, todėl laikytinas nužudymo bendravykdytoju*“¹⁰⁰.

⁹⁸ Būdvytis, G. Bendrininkų rūšys ir jų atribojimo problemos teismų praktikoje. *Socialinių mokslų studijos*, 2012, 4(2), p. 650.

⁹⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011-04-05 nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-130/2011.

¹⁰⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012-01-24 nutartis baudžiamojoje

Autorės nuomone, reikėtų pritarti, jog nužudymo normoje nesant psichinio smurto požymių, naudoti analogiškus nuteisimo motyvus plėšimo ar išžaginimo bylų pagrindu ir teisti kaltininką kaip nužudymo vykdytoją, kuris neatliko jokių smurtinių veiksmų, negalima. Manytina, kad teismų praktika, pripažįstanti asmenis nusikaltimų vykdytojais, kai jie, nors ir turėdami bendrą tyčią su kitais asmenimis, neatlieka jokių objektyvių nusikalstamos veikos sudėties požymių realizacijos veiksmų, yra klaidinga.

Taip pat pabrėžtina, kad objektyviai nužudymas neveikimu įmanomas tik tais atvejais, kai asmuo turi pareigą ir galimybę atitinkamai veikti, t. y. rūpintis kitu žmogumi ir tos pareigos neatlieka. Tais atvejais, kai asmuo neatlieka jokių veiksmų, o tik stovi šalia draugų, kurie auką muša, jis galėtų būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn tik pagal BK 238 str. už nepranešimą apie jam žinoma daromą arba jau padarytą labai sunkų nusikaltimą. Tokiose situacijose joks teisės aktas nenumato pareigos gelbėti mušamą žmogų, kurios neįvykdymas užtrauktų baudžiamąją atsakomybę už gyvybės atėmimą.

„Tokia praktika, kai suabsoliutinama kaltė, toleruotina tik bendrosios teisės sistemos šalyse, kur net ir nenustačius, kuris iš bendrininkų tiesiogiai atliko nusikaltimą, baudžiami visi dalyvavusieji nusikaltimo vietoje vien už suvokimą, jog save nusikaltime identifیکavo arba kaip vykdytoją, arba kaip kitokį bendrininką (pvz., padėjėją)¹⁰¹ .

Apžvelgiant nagrinėtas bylas galima pastebėti, kad esant grupiniam nužudymui, teismų praktikoje galimi tokie veikos kvalifikavimo variantai, kai atsakingais už nukentėjusiojo mirtį pripažįstami 1) visi asmenys, kurie vartojo smurtą prieš nukentėjusįjį ir dalyvavo atimant jam gyvybę, 2) tik tie asmenys, kurių padaryti kūno sužalojimai buvo nukentėjusiojo mirties priežastis, 3) visi asmenys, kurie dalyvavo atimant gyvybę, nors mirtis nukentėjusįjį buvo ištikusi tik dėl vieno trauminio poveikio. Visais atvejais baudžiamosios atsakomybės klausimas turi būti sprendžiamas nustatant kiekvieno iš smurtą naudojusį asmenų kaltės (tyčios) turinį, nors pabrėžtina, kad teismų praktikoje vis dar pasitaiko atvejų, kai kaltinamųjų veikos kvalifikavimas remiasi tik priežastinio ryšio tarp suduotų smūgių ir nukentėjusiojo mirties nustatymu, o kaltės klausimas iš esmės nesprenžiamas, kas akivaizdžiai prieštarauja šiandieniniai LAT jurisprudencijai.

byloje 2K-10/2012.

¹⁰¹ Elliott, C.; Quinn, F. *Criminal law*. Sixth edition. London: Pearson education limited, 2006, p. 281.

III. NUŽUDYMO KVALIFIKAVIMO PROBLEMOS, SUSIJUSIOS SU NUŽUDYMO SUBJEKTYVIAISIAIS POŽYMI AIS

3.1. Kaltės turinio nustatymo problemos

3.1.1. Tyčinės ir neatsargios kaltės atiriojimo problematika

Nusikalstamos veikos žmogaus gyvybei gali būti padaromos tiek tyčia, tiek dėl neatsargumo. Tam LR BK specialiojoje dalyje yra išskirtos net ir atskiros tyčinio bei neatsargaus gyvybės atėmimo (BK 129 ir 132 straipsniai) sudėty s. Todėl daugiausia problemų tiek ikiteisminio, tiek teisminio bylos nagrinėjimo metu šios kategorijos bylose kyla įrodinėjant subjektyvius nusikalstamų veikų požymius. Remiantis apygardos, apeliacinio bei Aukščiausiojo teismų nužudymų bylų nagrinėjimo praktika, pastebima, kad pirmiausia problemų kyla nustatant tyčios rūšį, t. y. tiesiogine ar netiesiogine tyčia buvo atimta gyvybė, neretai kyla neaiškumų sprendžiant, ar veikdamas atitinkamu būdu kaltininkas norėjo ar nenorėjo atimti kitam asmeniui gyvybę. Nors tai neturi reikšmės nusikalstamos veikos kvalifikavimui, nes tyčinis gyvybės atėmimas, neatsižvelgiant į tai, ar jis buvo padarytas tiesiogine, ar netiesiogine tyčia, kvalifikuojamas pagal BK 129 straipsnį, tačiau pripažįstant asmenį kaltu padarius nusikaltimą žmogaus gyvybei, nuosprendžio motyvuojamoje dalyje turi būti nustatyta tyčios rūšis. Antra, teismams neretai kyla problemų atiriojant tyčią nuo neatsargumo, kai reikia nustatyti, ar veikdamas atitinkamu būdu kaltininkas suvokė, kad kitam asmeniui atima gyvybę. Trečia, kyla problemų nustatant tikslų kaltės turinį, kuris yra būtinas atiriojant pasikėsinimą nužudyti nuo sveikatos sutrikdymo.

BK 15 str. 1 d. nurodyta, kad nusikaltimas yra tyčinis, jeigu jis padaromas tiesiogine ar netiesiogine tyčia, todėl baudžiamoji atsakomybė už nužudymą pagal BK 129 str. kyla tada, kai žmogaus gyvybė atimama veikiant tiesiogine ar netiesiogine tyčia. Šią nuostatą patvirtina ir minėtasis LAT senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimas Nr. 46, kurio 5 p. nurodoma, kad „*baudžiamoji atsakomybė už nužudymą pagal BK 129 str. kyla tada, kai žmogaus gyvybė atimama veikiant tiesiogine ar netiesiogine tyčia*“¹⁰².

LAT senatas nurodo, jog „*nužudymas yra padarytas tiesiogine tyčia, jei kaltininkas suprato, kad savo veika kėsinasi į kito žmogaus gyvybę, numatė, kad gali atimti gyvybę kitam žmogui ir norėjo ją atimti*“¹⁰³.

Pavyzdžiui, LAT nurodė: „*Pagal pirmosios instancijos teismo nustatytas bylos aplinkybes V. V. ir M. J. liepos 23 d., apie 22.00 val., būdami apsvaigę nuo alkoholio, veikdami bendrininkų grupe, turėdami tikslą pagrobti V. V. Z. turtą, pastarajam dėl stipraus apsvaigimo nuo alkoholio*

¹⁰² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimas Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“. *Teismų praktika*. 2004, Nr. 21.

¹⁰³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimas Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“. *Teismų praktika*. 2004, Nr. 21.

esant bejėgiškos būklės, panaudojo prieš jį fizinį smurtą, t. y. abu nunešė nukentėjusį į statomą pastatą ir sudavė pagaliu bei kumsčiais apie 67 smūgius į galvą, krūtinę, kitas kūno vietas, taip padarė daugybinius kūno sužalojimus, nuo kurių išsivysčius trauminiam šokui bei ūmiai mažakraujystei, nukentėjusysis mirė. Šie sužalojimai patvirtina, kad nukentėjusysis mirė nuo padarytų sužalojimų visumos, o smurtą prieš jį naudojo abu – V. V. ir M. J. (abu mušė ne tik kumsčiais, bet ir pagaliu į įvairias, tarp jų ir į gyvybiškai svarbias, kūno vietas. Taigi jie suvokė pavojingą nusikalstamos veikos pobūdį, numatė, kad dėl tokių veiksmų gali kilti sunkūs padariniai ir jų siekė, t. y. veikė tiesiogine tyčia)“¹⁰⁴.

Teisinėje literatūroje nemažai ginčų sukelia klausimas, kiek tiksliai ir detalai esant tiesioginei tyčiai asmuo numato padarinius: ar tik kaip galinčius kilti, ar kaip neišvengiamai kilsiančius. A. P. Kozlovo teigimu: „Esant tiesioginei tyčiai pakanka, kad kaltininkas padarinius numatytų tik kaip galinčius kilti, o ne kaip neišvengiamai kilsiančius, nes teismų praktikoje pasitaikė daugybė atvejų, kai turėję neišvengiamai kilti padariniai nekilo. Ypač tai akivaizdu kalbant apie nusikaltimus žmogaus gyvybei (pvz.: kaltininkas vieną kartą šovė nukentėjusiajam į kaukolės sritį, tačiau kulka įstrigo kaukolės skliaute, todėl chirurginės operacijos metu medikai kulką pašalino ir nukentėjusiojo gyvybę išgelbėjo). Taigi matome, kad nusikalstami padariniai gali kilti, bet gali ir nekilti, todėl apie juos galime kalbėti tik kaip apie galinčius kilti“¹⁰⁵.

Tačiau toks požiūris neatitinka tikrovės, nes kaltė – tai asmens psichinis santykis su veika, priežastinio ryšio numatymu ir padariniais, todėl svarbiausia nustatyti, kaip asmuo numato siektiną nusikalstamą rezultatą (asmens mirtį ar sveikatos sutrikdymą) dar prieš pasirinkdamas atitinkamą veikimo būdą ir pradėdamas nusikalstamai veikti: ar kaip neišvengiamai turintį kilti, ar tik kaip galbūt kilsiantį. Abejotina, kad asmuo darydamas nusikaltimą, papildomai galvos apie nenumatytus faktorius, kurie įtakos priežastinio ryšio vystymąsi. Dažniausiai, kaip kad mūsų anksčiau pateiktame pavyzdyje, kaltininkas nenumato ir neturi galimybės numatyti, kad kulka įstrigs galvos srityje ir tokiu būdu bus išgelbėta nukentėjusiojo gyvybė.

Tiesioginės tyčios atveju, apie kaltininko siekimą konkrečių padarinių, galima nuspręsti pagal asmens pasirinktą nusikalstamo veikimo būdą. Akivaizdu, kad siekiama nukentėjusiojo mirties, jei nukentėjusiajam padaromas šūvis į galvos sritį arba suduodama daugybinius smūgius specialiais įrankiais, pritaikytais žmogaus kūno žaloti, į įvairias kūno vietas, ypač į galvą. Tokiu atveju kiekvienas normalaus išsivystymo žmogus numato, kad toks veikimo būdas neišvengiamai sukels kito žmogaus mirtį, o ta aplinkybė, kad siektini padariniai, šiuo atveju – nukentėjusiojo mirtis, nekilo, negali paneigti, jog kaltininkas kilsiančius padarinius suvokė tik kaip

¹⁰⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006-04-25 nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-276/2006.

¹⁰⁵ Kozlov, A. P. *Poniatie prestuplenija* [The concept of crime]. Sankt Peterburg: Juridicheskoy centr Press, 2004, p. 603.

galimą, o ne kaip neišvengiamą, savo nusikalstamo elgesio rezultatą. Tokiais atvejais padariniai nekyla tik dėl atsitiktinumo, nes nukentėjusysis laiku sulaukė medikų pagalbos.

„Nužudymas yra padaromas netiesiogine tyčia, jei kaltininkas suprato, kad savo veika kėsina į kito žmogaus gyvybę, numatė, kad gali atimti gyvybę kitam žmogui, ir, nors nenorėjo atimti gyvybės, sąmoningai leido tokiems padariniams atsirasti“¹⁰⁶. Pavyzdžiui, „Vilniaus apygardos teismo nuosprendžiu D. M. nuteistas pagal BK 129 str. 1 d. už tai, kad būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, asmeninio konflikto su A. B. metu, rankomis ir kojomis suduodamas ne mažiau kaip 3 smūgius į nukentėjusiojo krūtinę ir nugarą ir ne mažiau kaip 26 smūgius A. B. į galvą, padarydamas pastarajam sužalojimą, nuo kurių nukentėjusysis mirė. D. M. numatydamas nukentėjusiojo mirtį, jos nenorėjo, bet sąmoningai leido kilti, pasišalino iš buto ir paliko nukentėjusįjį įvykio vietoje.

Kaltinamojo D. M. veiksmai prieš nukentėjusįjį įgalina teigti, kad vartodamas labai intensyvią smurtą prieš nukentėjusįjį, spardydamas į gyvybiškai svarbią kūno dalį (galvą) kaltinamasis numatė, jog dėl jo veiksmų nukentėjusysis gali mirti. Byloje nėra duomenų, kad anksčiau kaltinamasis ir nukentėjusysis būtų turėję kokių nors santykių, konfliktas įvyko girtaujant. Šios aplinkybės leidžia spręsti, kad tokių padarinių jis nenorėjo, bet sąmoningai leido jiems kilti. Taigi kaltinamasis D. M. nužudė A. B. veikdamas netiesiogine tyčia“¹⁰⁷.

Vertinant šią bylą galima teigti, kad šios veikos kvalifikavimas remiantis netiesiogine tyčia, neatitinka realios situacijos. Vien toks smūgių skaičius į gyvybiškai svarbią kūno dalį – galvą, parodo, jog esant tokioms aplinkybėms kaltininkas negalėjo būti abejingas galintiems padariniams ir jų nenorėti.

Lygiai tokios pačios pozicijos laikosi daugelis baudžiamosios teisės teoretikų. Pastebėtina, kad dalis jų (G. Kolokolovas, M. Čelcovas, V. Libšicas) laikė netiesioginę tyčią vien tik BK formuluote, sunkiai pritaikoma praktikoje. Jie nurodo, kad „tam tikrais atvejais kalbant apie netiesioginę tyčią, sunku įsivaizduoti, kad asmuo, suprasdamas, jog savo veika kėsina į kito žmogaus gyvybę, ir numatydamas, kad savo veika gali ją atimti, gali nenorėti nukentėjusiojo mirties. Juk kalbant apie asmens sąmonėje vykstančius procesus pirmiausia susiformuoja noras, t. y. tikslas, o vėliau tam norui įgyvendinti asmuo pasirenka atitinkamas priemones, padedančias jį pasiekti. Būtent konkretus tikslas yra asmens veiksmų paskata. Juk kaltininkas, suduodamas nukentėjusiajam smūgį peiliu į krūtinės sritį ir palikdamas jį gausiai kraujuojantį, suvokia, kad jis gali mirti. Tokiu atveju neįmanoma būti abejingam ir nenorėti sukelti nukentėjusiojo mirties ar padaryti jam sunkų sveikatos sutrikdymą, jeigu kaltininko pasirinktas veikimo būdas neabejotinai šiuos padarinius sukels. Esant šioms aplinkybėms galima kalbėti nebent tik apie tiesioginę

¹⁰⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimas Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“. *Teismų praktika*. 2004, Nr. 21.

¹⁰⁷ Vilniaus apygardos teismo 2008-02-26 nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-99/2008.

neapibrėžtą tyčią, kai kaltininkas savo sąmonėje nedetalizuoja galinčių kilti padarinių, o ne apie abejingumą padariniams¹⁰⁸.

N. I. Zagorodnikovo nuomone, kad „jeigu asmuo sąmoningai sukuria sąlygas, kurioms esant neišvengiamai bus atimta gyvybė kitam žmogui ar sutrikdyta jo sveikata, apie netiesioginę tyčią kalbėti negalima“¹⁰⁹.

Tačiau teismai neretai neteisingai nustato, kad kaltininkas veikė netiesiogine tyčia, kai jo pasirinktas veikimo būdas aiškiai liudija apie tiesioginę tyčią jo veiksmuose. „Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus trijų teisėjų kolegija pakeitė Kauno apygardos teismo nuosprendį: D. B veiką, kvalifikuotą pagal BK 130 str., perkvalifikavo pagal BK 129 str. 1 d. ir nuteisė ją už tai, kad ji tyčia dūrė peiliu nukentėjusiajam A. T. į krūtinės kairę pusę, dėl kurio prasidėjo kraujavimas į kairės krūtinplėvės ir širdiplėvės ertmę, šokas ir dėl to A. T. įvykio vietoje mirė“¹¹⁰.

Nuosprendyje nurodoma, kad nuteistoji veikė netiesiogine tyčia, tačiau kyla abejonių ar toks vertinimas yra pagrįstas. Nuteistoji smogdama vieną kartą peiliu į krūtinės sritį turėjo suvokti, kad kelia pavojų ne tik nukentėjusiojo sveikatai, bet ir gyvybei, taip pat numatyti, kad gali atimti nukentėjusiajam gyvybę, todėl nelogiška, jog asmuo, nusikaltimui padaryti pasirinkęs didelį pavojų keliantį įrankį – peilį, galėjo nenorėti nukentėjusiojo mirties. Labiau tikėtina, kad nuteistajai buvo priimtini bet kokie kilsiantys padariniai, t. y. tiek nukentėjusiojo mirtis, tiek sveikatos sutrikdymas, tačiau jokių būdu ji nebuvo jiems abejinga, nors tai irgi labai abejotinas dalykas, kurio analizė bus pateikta kitoje skyriaus potemėje.

„V. K., J. K. ir T. P. pagal BK 129 str. 1 d. nuteisti už tai, kad veikdami grupe kartu ir būdami apsvaigę nuo alkoholio, V. B. priklausančiame garaže ir šalia jo, suduodami rankomis ir kojomis V. B. į įvairias kūno vietas dėl lavono suirimo, tyrimo metu nenustatytą smūgių skaičių, padarydami jam krūtinkaulio bei šonkaulių lūžius, kurie sukėlė nukentėjusiajam krūtinės ląstos nestabilumą, sutrikdė kvėpavimą, išsivystė kvėpavimo nepakankamumas ir to pasėkoje V. B. mirė. LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija, nagrinėdama bylą kasacine tvarka, pažymėjo, kad apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai pripažino, jog nuteistieji BK 129 str. 1 d. numatytą nusikalstamą veiką padarė veikdami netiesiogine tyčia, tuo tarpu pirmosios instancijos teismas buvo pripažinęs, kad nuteistieji BK 129 str. 1 d. numatytą nusikalstamą veiką padarė veikdami tiesiogine neapibrėžta tyčia. Tai, kad nuteistiesiems buvo priimtini bet kokie galintys kilti padariniai, t. y. tiek atitinkamo masto sveikatos sutrikdymai, tiek mirtis, nereiškia, kad jie buvo abejingi galintiems kilti padariniams. Esant netiesioginei tyčiai asmuo yra abejingas, kils ar

¹⁰⁸ Kozlov, *supra* note 90, p. 611-622.

¹⁰⁹ Borodin, S. V., *supra* note 8, p. 56-59.

¹¹⁰ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007-07-20 nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-223/2007.

apskritai nekils baudžiamajame įstatyme numatyti padariniai. Tuo tarpu, pasirinkdamas smurtinį veikimo būdą, asmuo suvokia, kad jo veika būtinai sukels baudžiamajame įstatyme numatytus padarinius, tik nedetalizuoja jų išraiškos laipsnio: įvairaus laipsnio sveikatos sutrikdymai ar mirtis. Nelogiška būti abejingam ar nenorėti sukelti nukentėjusiajam baudžiamajame įstatyme numatytų pavojingų padarinių, jeigu kaltininko pasirinktas veikimo būdas neabejotinai šiuos padarinius (bent jau sveikatos sutrikdymą) sukels“¹¹¹.

BK specialiojoje dalyje skiriamos dvi nusikalstamos veikos – nužudymas (BK 129 str.) ir neatsargus gyvybės atėmimas (BK 132 str.). Tačiau praktika rodo, kad atribojant šias dvi nusikalstamas veikas kyla sunkumų. Gyvybės atėmimas nebūtinai yra tik ginklo (šaunamojo ar nešaunamojo) ar žmogaus kūnui žaloti pritaikytų daiktų panaudojimo pasekmė. Teismų praktikoje yra nemažai bylų, kai gyvybė kitam žmogui atimama panaudojant tik savo paties kūno jėgą. Kaip nurodo prof. V. Piesliakas, „gyvybė iš principo galima atimti ir suduodant vieną smūgį ranka į galvos (dažniausiai veido) sritį. To padariniai gali būti nenuspėjami: nuo nežymaus sveikatos sutrikdymo iki asmens mirties“¹¹².

Teismų praktikos analizė leidžia teigti, kad išskiriamos 3 gyvybės atėmimo situacijos, kai suduodamas vienas mirtinas smūgis. Tokie gyvybės atėmimo atvejai paprastai kvalifikuojami trejopai: kaip neatsargus gyvybės atėmimas pagal BK 132 str., arba kaip neatsargaus gyvybės atėmimo ir sveikatos sutrikdymo idealioji sutaptis pagal BK 132 str. ir BK 135 ar 138 straipsnius, arba kaip tyčinis nužudymas pagal BK 129 str.

Panagrinėkime pirmąjį atvejį, kai nuo smūgio asmuo krenta ir stipriai susižaloja galvą, dėl ko pasekoje miršta. Štai „*Vilniaus apygardos teismas nuteisė G. K. pagal BK 129 str. 1 d. už tai, kad sudavė ne mažiau 4 smūgių į veidą ir stūmė į nugarą S. M., o pastarasis nugriuvo ir atsitrenkė galva į lovos atlošą, dėl ko jis patyrė difuzinį kraujų išsiliejimą po minkštaisiais galvos smegenų dangalais, galvos smegenų pabrinkimą, nuo ko mirė. Teismo motyvacija, kad suduodamas kumščiu į galvą – gyvybiškai svarbų organą, ir pastūmdamas S. M., G. K. galėjo numatyti tą aplinkybę, kad S. M. gali sunkiai susižaloti atsitrenkdamas į lovos atlošą“¹¹³.*

Kitoje byloje „*T. S. kumščiu smogė D. Z. į pažandę, dėl ko šis aukštiekninkas krito ir atsitrenkęs galvą į asfaltuotą dangą, mirė. LAT T. S. veiksmus kvalifikavo pagal BK 132 str., motyvuodamas, kad jis negalėjo numatyti tokius padarinius, kad D. Z. kris aukštiekninkas ir atsitrenkus galvą į asfaltą mirs“¹¹⁴.*

Kaip matome tokiais atvejais gali būti priimti visiškai skirtingi sprendimai. Vienu atveju

¹¹¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011-06-30 nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-366/2011.

¹¹² Piesliakas, V. Ką galima vadinti žudiku? *Justitia*. 2010. Nr. 1 (73), p. 16.

¹¹³ Vilniaus apygardos teismo 2005-03-15 nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-153/2005.

¹¹⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2004-04-10 nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-299/2004.

teismai nurodo, kad kaltininkas galėjo numatyti galimybę, jog nukentėjusysis atsitrenks į kokį nors paviršių, kitu atveju – ne.

Manytina, kad tokiais atvejais veika bus teisingai kvalifikuota tik tada, kai yra įvertinamos tokios aplinkybės kaip, smūgių skaičius, smūgių sudavimo būdas, delnu ar kumščiu, smūgių lokalizacija, nukentėjusiojo fiziologinės ypatybės, jo amžius ir aplinkos ypatumai.

Antroji situacija, kai asmuo miršta nuo vieno tiesioginio smūgio į galvą. Štai „Ž. Ž. nuteistas pagal BK 129 str. 1 d. už tai, kad įsibrovęs į butą, tyčia sudavė ranka viena smūgį P. P į kairįjį skruostą bei suko ranką, tuo padarydamas daugybinius kūno sužalojimus, dėl kurių P. P. mirė.

LAT perkvalifikavo nužudymą į du nusikaltimus – tyčinį sunkų sveikatos sutrikdymą (BK 135 str.) ir gyvybės atėmimą dėl neatsargumo (BK 132 str.). Tokį sprendimą kasacinės instancijos teismas motyvavo tuo, kad „gyvybės atėmimas nėra dėsningas vieno smūgio į veidą padarinys. Kaltininkas paprastai nesuvokia, kad tokia veika pavojinga kito žmogaus gyvybei ir nenumato tokių padarinių kaip gyvybės atėmimas. Nenumatydamas šių padarinių, jis jų ir nenori. Jei asmuo nesuprato savo veikos pavojingumo kito žmogaus gyvybei ir nenumatė, kad dėl jo veikos bus atimta gyvybė, tačiau suprato ir numatė, kad dėl jo veikos gali būti sutrikdyta kito žmogaus sveikata ir taip veikdamas padarė sveikatos sutrikdymus, sukėlusius nukentėjusiojo mirtį, veika kvalifikuotina pagal BK 132 ir 135 ar 138 str. numatytų nusikaltimų sutaptį, jeigu dėl žmogaus gyvybės atėmimo yra neatsargi kaltė. O kitas dėl veikos kilęs padarinys – gyvybės atėmimas – inkriminuojamas kaip padarytas neatsargiai dėl nusikalstamo nerūpestingumo. Kaltininkas nesuprato, kad jo smūgis pavojingas nukentėjusiosios gyvybei, nenumatė, kad dėl jo veikos nukentėjusioji gali mirti, mirties nenorėjo, tačiau atsižvelgiant į kaltininko amžių, sveikatos būklę, jis turėjo ir galėjo numatyti nukentėjusiosios mirtį ir išvengti tokio stipraus smūgio“¹¹⁵.

Vertinant šią bylą būtų galima kelti klausimą ar LAT pagrįstai perkvalifikavo Ž. Ž. veiką iš BK 129 str. į BK 132 str. ir 135 str., kadangi šiuo atveju toks kvalifikavimas atitinka mišrią kaltės formą, kai veika kvalifikuota kaip neatsargus gyvybės atėmimas ir tyčinis sveikatos sutrikdymas. Nors baudžiamosios teisės teorijoje ir yra žinoma mišri kaltė, tačiau mišrios kaltės LR BK nenumato. Pagal BK 14 straipsnį asmuo pripažįstamas kaltu, padaręs nusikaltimą ar baudžiamąjį nusizengimą, jeigu jis šią veiką padarė tyčia ar dėl neatsargumo. Todėl manytina, kad tokia teismų praktika yra klaidinga.

Priešinga situacija yra kitoje byloje. „G. V. buvo teisiamas už tai, kad tarpusavio konflikto metu supykęs dėl L. E. girtumo tyčia sudavė jai smūgį į kairę akį. Nuo galvos rotacinio judesio, kuris įvyko dėl šio smūgio, plyšus dešinio smegenų pusrutulio žievės kraujagyslei ir dėl to kraujui

¹¹⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007-05-08 nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-354/2007.

išsiliejus po kietuoju galvos smegenų dangalu L. E. ligoninėje mirė. Vilniaus apygardos teismas nuteisė G. V. pagal BK 135 str. 1 d. ir 132 str. 1 d., konstatavęs, kad byloje nėra duomenų, jog G. V. ketino nužudyti L. E., ir kad nors L. E. mirties priežastis buvo G. V. suduotas smūgis, tačiau kilęs šios veikos padarinys buvo atsitiktinis.

Tačiau LAT baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinė sesija nepritarė tokiam „dvigubam“ veikos kvalifikavimui, paliko galioti Lietuvos apeliacinio teismo nuosprendį ir aprobavo kitokią praktiką: „Veika gali būti kvalifikuojama pagal BK 135 ir 132 straipsniuose numatytų nusikaltimų sutaptį tik tada, kai vienais veiksmais padaromas sunkus sveikatos sutrikdymas, tačiau mirtį sukelia kiti kaltininko veiksmai, kuriuos darydamas asmuo numatė, kad jo veika gali sukelti kito žmogaus mirtį, tačiau lengvabūdiškai tikėjosi šių padarinių išvengti ar nenumatė, kad jo veika gali atimti gyvybę kitam žmogui, nors pagal veikos aplinkybes ir savo asmenines savybes galėjo ir turėjo tai numatyti“¹¹⁶.

Ši baudžiamoji byla yra išskirtinė, nes priimant sprendimą buvo nukrypta nuo anksčiau susiklosčiusios teismų praktikos. Dar kartą paminėtina, kad LAT teisėjas Vytautas Piesliakas parašė atskirą nuomonę dėl šios nutarties. Jo nuomone Apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija neteisingai išsprendė G. V. kaltės formos, kaltės turinio bei tyčios rūšies klausimus. Pabrėžė: „Suduodamas vieną smūgį kaltininkas nesuprato, jog savo veiksmu žudo žmogų, kad jo smūgis neišvengiamai ar labai tikėtinai prives prie nukentėjusiosios mirties, kaip reikalaujama nustatant tyčinę kaltę. Jis suvokė, kad daro pavojingą ir baudžiamojo įstatymo draudžiamą veiką, tačiau nenaudodamas įrankių, pritaikytų kūnui žaloti, be to, suduodamas tik vieną smūgį, jis suvokė, kad daro veiką, pavojingą sveikatai. Be to sudavęs vieną smūgį, G. V. smurtinių veikslių netęsė, nors tokią galimybę turėjo. Ši aplinkybė faktiškai irgi tik patvirtina, kad nuteistasis neturėjo tikslo nužudyti nukentėjusiosios. Dėl to veika turėjo būti kvalifikuota taip, kaip numatyta LAT senato patvirtintame 2004 m. birželio 18 d. nutarime Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“, kurio 27 punktą teigia, kad *jei asmuo nesuprato savo veikos pavojingumo kito žmogaus gyvybei ir nenumatė, kad dėl jo veikos bus atimta gyvybė kitam žmogui, tačiau suprato ir numatė, kad dėl jo veikos gali būti sutrikdyta kito žmogaus sveikata, ir taip veikdamas padarė sveikatos sutrikdymus, sukėlusius nukentėjusiojo mirtį, veika kvalifikuojama pagal [BK 132](#) ir [135](#) ar [138](#) straipsniuose numatytų nusikaltimų sutaptį, jeigu dėl žmogaus gyvybės atėmimo yra neatsargi kaltė*“¹¹⁷.

Verta paminėti, kad pastaruoju metu teismai dažniau analogišką veiką, t. y. dėl vieno smūgio į kaukolės sritį kilusią nukentėjusiojo mirtį, kvalifikuoja pagal BK 129 str. kaip gyvybės atėmimą,

¹¹⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos 2009-10-20 nutartis baudžiamajame byloje Nr. 2K-P-247/2009.

¹¹⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjo V. Piesliako atskiroji nuomonė dėl Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos 2009-10-20 nutarties Nr. 2K-P-247/2009.

konstatavus netiesioginę tyčią, motyvuodami tuo, kad smūgis kumščiu ir didele jėga į nukentėjusiojo gyvybiškai svarbų organą – galvą rodo, kad jo tyčia buvo nukreipta padaryti kuo didesnę žalą jam, ir tai rodo, kad jis taip veikdamas suvokė, jog gali sukelti sunkias pasekmes, todėl, nors ir neturėdamas tikslo atimti gyvybę, sąmoningai leido kilti savo tyčinių veiksmų padariniams – nukentėjusiojo mirčiai. Štai „*Panevėžio apygardos teismas nuteisė T. J. pagal BK 129 str. 1 d. už tai, kad būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, dėl asmeninių nesutarimų ir pykčio tyčia 1 kartą spyrė nukentėjusiajam J. V. į dešiniąją veido pusę, taip padarydamas daugybinius kūno sužalojimus, nuo kurių J. V. mirė, taip tyčia nužudė J. V. Kasaciniu skundu nuteistasis prašė jo nusikalstamą veiką perkvalifikuoti pagal BK 132 str. 1 d.*

LAT teisėjų kolegija konstatavo, kad T. J., būdamas suaugęs (įvykio metu jam buvo 34 metai), nors ir turėdamas protinio išsivystymo defektą (lengvas protinis atsilikimas su elgesio sutrikimais), tačiau turintis pakankamai gyvenimiškos patirties, kaip pažymėta minėtame stacionarinės teismo psichiatrijos, teismo psichologijos ekspertizės akte, orientuotas konkrečiose gyvenimiškose situacijose, adaptuotas gyvenime, smūgiuodamas vyresniam nukentėjusiajam (J. V. buvo 52 metai) į gyvybei svarbią kūno dalį – galvą, negalėjo nesuprasti, kad toks smūgis kelia pavojų ne tik nukentėjusiojo sveikatai, bet ir gyvybei, ir kad nuo jo nukentėjusysis gali mirti. Taigi teismai pagrįstai konstatavo, kad, nors nuteistasis nenorėjo ir nesiekė nukentėjusiojo mirties, tačiau pasirinkdamas tokį veikimo būdą – stovėdamas ir suduodamas stiprų smūgį koja, apauta batu, į gyvybiškai svarbią kūno vietą – galvą, tūpinčiam prie pastato sienos nukentėjusiajam, suprato, jog toks smūgis yra pavojingas ne tik nukentėjusiojo sveikatai, bet ir gyvybei, tačiau buvo abejingas galimoms pasekmėms. Nuteistojo kaltė reiškėsi netiesiogine tyčia (BK 15 str. 3 d.), todėl jo nusikalstama veika negali būti kvalifikuojama pagal BK 132 str. 1 d. kaip neatsargus gyvybės atėmimas. Nusikalstama veika laikoma padaryta esant neatsargiai kaltės formai tada, kai kaltininkas nesuvokia savo veiksmų pavojingumo, nenumato galinčių kilti padarinių, nors gali ir turi juos numatyti, arba suvokia tik rizikingą savo veiksmų pobūdį, bet lengvabūdiškai tikisi išvengti galinčių kilti padarinių. Teismai nuteistojo kaltės formą konstatavo, išsamiai išsiaiškinę, kaip kaltininkas suvokė visus daromo nusikaltimo sudėties požymius, kokios buvo jo valinės pastangos dėl kilusių padarinių. Nuteistojo veiksmų kvalifikavimas atitinka ir teismų praktiką bylose, kuriose buvo sprendžiamas gyvybės atėmimo vienu smūgiu į galvą kaltės klausimas (LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos kasacinės nutartys bylose Nr. 2K-27/2009, 2K-109/2009, 2K-P-247/2009, 2K-342/2009, 2K-461/2009)“¹¹⁸.

Trečioji situacija apima tuos atvejus, kai asmuo miršta nuo vieno smūgio ar spyrio į pilvą, krūtinę. Vienoje byloje kaltinamasis, netikėtai sugriebtas nukentėjusiojo iš nugaros, 1 kartą spyrė

¹¹⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010-05-18 nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-302/2010.

nukentėjusiajam basa koja į pilvą, dėl ko pastarajam plyšo tuščioji žarna, kas sąlygojo komplikacijas, no ko nukentėjusysis po poros dienų mirė. LAT priimdamas apkaltinamąjį nuosprendį pagal BK 129 str. 2 d. 3 p. pasisakė: „*Suduotas stiprus netikėtas smūgis į pilvą gyvybiškai svarbų organą, taigi K numatė, kad gali nužudyti N*“¹¹⁹.

Kitoje byloje D. V. sudavė 1 smūgį L. Ž. į krūtinę, kuris turėjo ankstesnių išorinių sužalojimų, sulaužydamas 2 šonkaulius, dėl ko plyšo kepenų dešinioji skiltis, prasidėjo vidinis kraujavimas ir L. Ž. mirė. LAT veiką kvalifikavo pagal BK 129 str. 1 d., taip argumentuodamas: „*Smūgis suduotas tyčia, didele jėga, o kadangi L. Ž. žymiai smulkesnio kūno sudėjimo už D. V., jam smūgis buvo netikėtas, tad D. V. suvokė, kad veikia pavojingai, rizikuodamas padaryti žalą L. Ž. sveikatai*“¹²⁰. Pastebėtina, kad LAT nepasisakė ar D. V. numatė, kad gali L. Ž. atimti gyvybę.

Kyla klausimas, ar visais atvejais teismai, tokią veiką kvalifikuodami kaip nužudymą, teisingai išsiaiškina subjektyvius nusikalstamos veikos požymius, tiksliau, ar teisingai atskleidžiamas kaltės turinys?

Gyvybės atėmimo bylose būna sudėtinga atsakyti į klausimą, ar kaltininkas sąmoningai leido nukentėjusiajam mirti (netiesioginė tyčia), ar lengvabūdiškai tikėjosi išvengti jo mirties (nusikalstamas pasitikėjimas). Sprendžiant šį klausimą, teismų praktikia pataria vadovautis prezumpcija, kad asmuo, suduodantis smūgius į galvą, širdies, pilvo ar lyties organų sritį, palikdamas žmogų surištą, kankindamas žmogų ir pan., numato nukentėjusiojo mirties galimybę ir jeigu ir nenori jo mirties, tai sąmoningai leidžia tam kilti.

Derėtų paminėti prof. V. Piesliako išsakytą poziciją, kad „laikantis nuostatos, kad kaltininkas, suduodamas smūgį į galvos ar pilvo sritį, visada suvokia daromos veikos pavojingumą kito žmogaus gyvybei ir dėl to numato, kad yra didelė tikimybė, jog nukentėjusysis mirs, logiška būtų daryti išvadą, kad tais atvejais, kai dėl panašaus vieno ar kelių smūgių nukentėjusysis lieka gyvas, o jam padaromi tik sveikatos sutrikdymai, kaltininko suvokimo ir numatymo turinys vis vien lieka toks pats – jis suvokia, kad daro veiką, pavojingą kito žmogaus gyvybei, bei numato realią gyvybės atėmimo galimybę. Taigi išeitų, kad turėtų būti keičiama teismų praktika bylose, kai žmogui i gyvybiškai svarbias kūno vietas suduodami smūgiai ranka, jau nekalbant apie plytų, lentų, kastetų ar peilių panaudojimą žmogui žaloti. Tokias veikas visada reiktų kvalifikuoti ne pagal padarinius, o pagal tyčios kryptingumą, t. y. kaip pasikėsinimą nužudyti. Bet tokiu keliu teismų praktika niekada nėjo“¹²¹.

Apžvelgus nagrinėtas bylas, atkreipiamas dėmesys į tai, kad tokiais atvejais, kai asmuo

¹¹⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005-09-28 nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-701/2005.

¹²⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006-03-08 nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-158/2006.

¹²¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjo V. Piesliako atskiroji nuomonė dėl Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos 2009-10-20 nutarties Nr. 2K-P-247/2009.

miršta nuo vieno smūgio, klaidingus sprendimus priima ne tik žemesniųjų instancijų teismai, bet net ir pats LAT priima nevienodus nuosprendžius šios kategorijos bylose.

Manytina, kad vienodos teismų praktikos tokiose bylose, kai mirtis kyla nuo vieno smūgio ranka į galvos, krūtinės ar pilvo sritį, negali būti. Tokios veikos ir dėl jos kilusių padarinių kvalifikavimas priklauso nuo daugelio aplinkybių: nuo smūgio vietos ir stiprumo, kaltininko ir nukentėjusiojo fizinio pajėgumo ir amžiaus, sveikatos būklės, kaltininko ir nukentėjusiojo tarpusavio santykių, konflikto priežasties, pagaliau kaltininko daromos veikos pavojingumo suvokimo bei padarinių numatymo.

3.1.2. Pasikėsینimo nužudyti nuo sveikatos sutrikdymo atribojimo problematika

„Baudžiamosios teisės teorijoje tiesioginė tyčia pagal kaltininko padarytos nusikalstamos veikos padarinių konkretizavimo laipsnį dar diferencijuojama į apibrėžtą (konkretizuotą) ir neapibrėžtą (nekonkretizuotą) tyčią. Apibrėžtos tyčios atveju kaltininko veika kvalifikuojama pagal jos kryptingumą ne tik tuomet, kai nusikalstamas tikslas pasiekiamas, bet ir kai jis lieka neįgyvendintas. Jeigu padariniai nepasiekiami dėl priežasčių, nepriklausančių nuo kaltininko, veika turi būti kvalifikuojama kaip pasikėsinimas sukelti padarinius, kurių buvo siekiama. Tyčia yra neapibrėžta, kai asmuo darydamas pavojingą veiką suvokia pavojingą daromos veikos pobūdį, numato pavojingų padarinių rūšį, jų nori, tačiau nedetalizuoja numatomų ir siekiamų padarinių kiekybinės išraiškos iki atskirame BK straipsnyje ar jo dalyje numatytų padarinių lygio, o siekia tik tam tikros rūšies padarinių. Esant neapibrėžtai tyčiai veika kvalifikuojama pagal atsiradusius padarinius“¹²².

Apibrėžtosios ir neapibrėžtosios tyčios rūšių nustatymas turi itin didelę reikšmę norint teisingai kvalifikuoti nusikalstamą veiką ir tinkamai pritaikyti baudžiamąjį įstatymą. Šiuo atveju tai aktualu atribojant pasikėsinimą nužudyti nuo tyčinio sveikatos sutrikdymo kaip pavartoto smurto padarinių.

LAT senatas 2004 m. birželio 18 d. nutarime Nr. 46 taip pat vartoja tiesioginės apibrėžtosios ir neapibrėžtosios tyčios sąvokas. Šio nutarimo 6 p. pažymima: „Nužudymas gali būti padarytas tiesiogine apibrėžta tyčia, kai veikiama siekiant atimti gyvybę, ir neapibrėžta tyčia, kai veikiama siekiant arba sutrikdyti žmogaus sveikatą, arba atimti gyvybę“¹²³.

Taigi „veika gali būti kvalifikuojama kaip pasikėsinimas nužudyti tik esant apibrėžtai kaltininko tyčiai atimti gyvybę. Tyčinis sveikatos sutrikdymas padarytas esant tiesioginei apibrėžtai

¹²² Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis (1-98 straipsniai). Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004, p. 109.

¹²³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimas Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“. Teismų praktika. 2004, Nr. 21.

tyčiai atimti gyvybę, kvalifikuojamas kaip pasikėsinimas nužudyti pagal BK 22 str. 1 d. ir 129 str., 130 str. ar 131 str. Taip pat kvalifikuojama veika, nesukėlus jokių padarinių (šovė ir nepataikė), jei tyčia buvo nukreipta kito žmogaus gyvybei atimti¹²⁴. Pavyzdžiui, LAT baudžiamojoje byloje Nr. 2K-40/2011 pažymėjo, jog „Kvalifikuoti kasatoriaus veiksmus pagal padarinius, t. y. pagal BK 138 str. nėra teisinio pagrindo. Veika kvalifikuojama pagal atsiradusius padarinius tada, kai kaltininkas veikia netiesiogine ar tiesiogine neapibrėžta tyčia. Tuo tarpu veika, kuria siekiama konkretaus rezultato, laikoma padaryta tiesiogine apibrėžta tyčia. Apie kaltininko tyčios turinį teismas sprendžia atsižvelgdamas į visas padaryto nusikaltimo aplinkybes: nusikaltimo padarymo įrankius, būdą, sužalojimų kiekį, jų pobūdį, vietą, nusikalstamų veiksmų intensyvumą ir jų nutraukimo priežastis, kaltininko ir nukentėjusiojo tarpusavio santykius, elgesį įvykio metu, taip pat prieš nusikaltimą ir po jo padarymo ir kt. Bylos duomenimis nustatyta, kad B. I. nužudyti I. I. ruošėsi iš anksto (užtamsino kambario langą, turėjo lipnios juostos, kuria grasino sutuoktinei ir dukteriai surišti rankas, kojas ir užklijuoti burnas, įsigijo ginklą ir juo grasindamas nužudyti priverstė nukentėjusiąsias paklusti jam ir eiti į namą, atėmė iš jų mobiliojo ryšio telefonus, atsinešė į kambarį dujų balioną ir baką su dyzelinu), sumušė ir smaugė nukentėjusiąją, po to ją esančią be sąmonės ir dėl to bejėgiškos būklės, apipylė dyzelinu ir bandė padegti rankoje turėtu žiebtuvėliu, t. y. nužudyti itin žiauriai kitų žmonių gyvybei pavojingu būdu (dujų balionas rastas spintoje su atsuktu čiaupu, jautėsi dujų kvapas, ant grindų buvo prilaistyta dyzelino, B. I. ir nukentėjusiosios I. I. darbužiai buvo sulieti dyzelinu, B. I. rankoje turėjo žiebtuvėlį, kurį bandė įžiebti). Veika nutrūko tik dėl to, kad duktė turėtu dar vienu mobiliojo ryšio telefonu (kurį nuslėpė nuo tėvo) iškvietė pagalbą, atvykę liudytojai išlaužė duris ir sutrukdė B. I. įvykdyti savo sumanymą, o I. I. buvo suteikta skubi ir kvalifikuota medicinos pagalba. Taigi šios aplinkybės akivaizdžiai parodo, kad B. I., smurtaudamas prieš nukentėjusiąją, siekė konkretaus rezultato – atimti jai gyvybę itin žiauriai, kitų žmonių gyvybei pavojingu būdu – veikė tiesiogine apibrėžta tyčia“¹²⁵.

Kai yra tiesioginė neapibrėžta tyčia, veika kvalifikuojama pagal vienus ar kitus padarinius kaip nužudymas ar sveikatos sutrikdymas. Pagal atsiradusius padarinius veika kvalifikuojama ir nustačius, kad kaltininkas neturėjo tikslo nužudyti, t. y. veikė netiesiogine tyčia.

Kalbant apie tyčios skirstymą į apibrėžtą ir neapibrėžtą, derėtų paminėti S. Bikelio suformuluotą poziciją šiuo klausimu, kad „vertėtų atsisakyti apibrėžtos ir neapibrėžtos (alternatyvios) tyčios, nes jau pats tyčios skirstymas į tiesioginę ir netiesioginę laikomas pakankamu baudžiamosios teisės poreikiams patenkinti“.

Jo nuomone: „Esant neapibrėžtai tyčiai ir nekilus sunkiausiems padariniams, tyčia padaryti mažiau pavojingą nusikaltimą tarsi neutralizuoja į sunkesnę nusikaltimą nukreiptą tyčią ir galiausiai

¹²⁴ *Ibid.*

¹²⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011-02-22 nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-40/2011.

nusikalstamos veikos kvalifikacijoje atsispindi tik į faktiškai kilusius padarinius nukreipta tyčia. Pagal Lietuvos teismų praktiką, alternatyvus siekis sutrikdyti sveikatą šalina atsakomybę už pasikėsinimą nužudyti. Manytina, kad baudžiamosios politikos požiūriu tai yra nepateisinama, kadangi normų konkurencijos taisyklės nurodo, kad lengvesni nusikaltimai negali apimti sunkesnių. Todėl neapibrėžtos tyčios atveju nusikalstama veika turi būti kvalifikuojama ne pagal faktiškai kilusius padarinius, bet kaip sunkiausias nusikaltimas, kokį apėmė kaltininko tyčia. Lygiai kaip apibrėžtos tyčios atveju. Tai reiškia, kad tyčios skirstymas į apibrėžtą ir neapibrėžtą netenka teisinės reikšmės ir jo reikėtų atsisakyti¹²⁶.

Manytina, kad reikėtų pritarti šiai pozicijai, nes pateikti argumentai yra visiškai logiški. Rusijos, Vokietijos ir kitų Europos šalių teismų praktikoje jau seniausiai atsisakyta apibrėžtos ir alternatyvios tyčios, kadangi laikoma, kad toks skirstymas neturi praktinės reikšmės. Beje, dar reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad iki šiol tiek akademiniam lygmenyje, tiek teismų praktikoje, vis dar sutinkama nuomonių, jog neapibrėžta ir alternatyvi tyčios yra skirtingos sąvokos, laikytina, kad alternatyvi tyčia yra apibrėžtos tyčios atmaina. Tačiau toks požiūris yra kritikuotinas, kadangi nusikalstamos veikos požymiai nėra neapibrėžti ar nekonkretūs, lygiai taip pat įstatyme nėra neapibrėžtų padarinių, galimi tik alternatyvūs padariniai.

Deja, S. Bikelio siūlymas atsisakyti tyčios skirstymo į apibrėžtą ir neapibrėžtą ir visais atvejais stengtis nustatyti, kokią sunkiausią tyčią turėjo kaltininkas darydamas nusikalstamą veiką ir atitinkamai ją kvalifikuoti, vis dar nėra įgyvendintas teismų praktikoje. Tai galima būtų paaiškinti tuo, kad teisėsaugos sistemoje nuo Tarybų Sąjungos laikų, vis dar yra užsilikęs principas nusikaltimus kvalifikuoti kuo „paprasciau“.

LAT senatas 2004 m. birželio 18 d. nutarime Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nužudymo byloje“ 6 p. teigia, kad „*apie kaltininko tyčios turinį teismas sprendžia atsižvelgdamas į visas padaryto nusikaltimo aplinkybes: nusikaltimo padarymo įrankius, būdą, sužalojimų kiekį, jų pobūdį, vietą, nusikalstamų veiksmų intensyvumą ir jų nutraukimo priežastis, kaltininko ir nukentėjusiojo tarpusavio santykius, elgesį įvykio metu, taip pat prieš nusikaltimą ir po jo padarymo ir kt.*“¹²⁷, tačiau teismų praktikoje atibojant sunkų sveikatos sutrikdymą nuo pasikėsinimo nužudyti pastebėtina, kad teismai aplaidžiai nustato tikrą kaltės turinį, eina lengviausiu keliu – kvalifikuoja veiką pagal kilusius padarinius nepaisydami to, kad darant veiką panaudoti įrankiai, kuriais žmogų galima ir sužaloti, ir atimti jam gyvybę. Į tokią situaciją dėmesį atkreipia ir S. Bikelis¹²⁸, tyrinėjęs teismų praktiką šios kategorijos byloje.

Štai „*O. D. nuteistas už tai, kad būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, turėdamas tikslą*

¹²⁶ Bikelis, S. Alternatyvios (neapibrėžtos) tyčios samprata ir baudžiamoji teisinė reikšmė. *Jurisprudencija*. 2008, 13(113), p. 31.

¹²⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimas Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei byloje“. *Teismų praktika*. 2004, Nr. 21.

¹²⁸ Bikelis, S. *op. cit.*, 126, p. 30.

atkeršyti V. A. už išsakytus jam įžeidimus, peiliu ne mažiau kaip 3 kartus tyčia dūrė nukentėjusiajam V. A. į krūtinės ląstos kairę pusę ir nugarą, padarydamas durtinę-pjautinę kiauryminę krūtinės ląstos kairės pusės žaizdą ir pneumohemotoraksą, t. y. taip nukentėjusiajam padarė sunkų sveikatos sutrikdymą. Nors pirmosios instancijos teisme O. D. buvo kaltinamas, kad tokiais veiksmais pasikėsino nužudyti V. A., t. y. pagal BK 22 str. 1 d. ir 129 str. 1 d., tačiau Klaipėdos apygardos teismo nuosprendžiu O. D. pripažintas kaltu ir nuteistas pagal BK 135 str. 1 d. Pirmosios instancijos teismas konstatavo, jog nenustatyta, kad O. D. jam inkriminuoto nusikaltimo nebaigė dėl nuo jo valios nepriklausančių aplinkybių, todėl veiką pagal pasekmes perkvalifikavo pagal LR BK 135 str. 1 d. Apeliacine tvarka išnagrinėjus baudžiamąją bylą nuosprendis liko nepakeistas¹²⁹.

Vertinant šią bylą galima teigti, kad šios veikos kvalifikacija pagal padarinius neatspindėjo realios grėsmės žmogaus gyvybei, kadangi kaltininko pasirinktas nusikaltimo įrankis – peilis bei padarytų smūgių skaičius ir lokalizacija – 3 dūriai į krūtinės ląstą ir nugarą, rodo, kad nusikalstama veika buvo nukreipta į gyvybės atėmimą. Tokia kvalifikacija visiškai neatspindi padarytos nusikalstamos veikos rimtumo ir grėsmės baudžiamojo įstatymo saugomai vienai iš pagrindinių visuotinai pripažintos vertybių – žmogaus gyvybei.

Kitoje byloje „A. Ž. nuteistas už tai, kad 2003 m. lapkričio 27 d., apie 2 val., Mažeikių r., būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, tyčia, dėl asmeninių paskatų, 2 kartus dūrė peiliu nukentėjusiajam S. N. į krūtinės sritį, tuo padarydamas jam kiaurymines durtinės-pjautines žaizdas abiejuose krūtinės ląstos pusėse, dėl kurių į pleurų ertmės pateko oro, širdies maišelio ir kairiojo plaučio sužalojimus. Dėl kiauryminių krūtinės ląstos ertmės sužalojimų nukentėjusiajam S. N. sunkiai sutrikyta sveikata. Šiaulių apygardos teismas A. Ž. pripažino kaltu ir nuteisė pagal BK 135 str. 1 d.“¹³⁰.

Štai dar vienas teismų praktikos pavyzdys, liudijantis apie tai, kad teismai dažnai daro klaidas dėl to, kad ne visada visapusiškai ir išsamiai ištiria ir įvertina kaltės rūšį. „L. I. Vilniaus apygardos teismo nuosprendžiu buvo nuteistas pagal BK 135 str. 1 d. už tai, kad konflikto metu, tyčia dūrė peiliu A. L. ne mažiau 3 kartų į pilvo sritį, padarydamas pjautines pilvo žaizdas – sužalojimus, visumoje vertinamus sunkiu sveikatos sutrikdymu ir taip tyčia sunkiai sutrikdė A. L. sveikatą.

Pripažindamas L. I. kaltu pagal BK 135 str. 1 d. teismas konstatavo, jog durdamas peiliu ne mažiau 3 smūgių nukentėjusiajam, tame tarpe 2 kartus į pilvą, ir padarydamas nukentėjusiajam sunkų sveikatos sutrikdymą, L. I. veikė netiesiogine tyčia, buvo visiškai abejingas savo veiksmų pasekmėms, todėl atsako pagal pasekmes, šiuo atveju – už sunkų A. L. sveikatos sutrikdymą“¹³¹.

¹²⁹ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009-01-20 nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-5/2009.

¹³⁰ Šiaulių apygardos teismo 2005-10-05 nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-63-64/2005.

¹³¹ Vilniaus apygardos teismo 2011-03-22 nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-125-209/2011.

Stebėtina tai, kad 3 dūriai peiliu į pilvą, nesukėlę mirties, vertinami labai atlaidžiai, tarsi pilvas nebūtų gyvybiškai svarbi kūno sritis, nors prieš tai analizuotuose bylose dėl gyvybės atėmimo vienu spyriu į pilvą, teismai pabrėždavo, kad pilvas yra gyvybiškai svarbus organas ir net nuo vieno spyrio į pilvą yra didelė mirties tikimybė.

Analizuojant minėtas situacijas pastebėtina, kad kvalifikuodami padarytas veikas, teismai kaip pagrindą ėmė kilusius padarinius, motyvuodami tuo, kad kaltininkas veikia neapibrėžta ar netiesiogine tyčia. Tačiau tokiose situacijose, kai asmuo prieš kitą asmenį panaudoja ypatingą įrankį – šaunamąjį ar nešaunamąjį ginklą, ar žmogaus kūnui žaloti pritaikytą daiktą, kuris yra labai pavojingas, ir suduoda vieną ar kelis smūgius į gyvybiškai svarbias kūno sritis, iškyla klausimas ar galima daryti išvadą, kad tyčia buvo neapibrėžta ar netiesiogine, ir kai tik dėl atsitiktinumo asmuo nemiršta (laiku buvo suteikta medicininė pagalba ar kt.), veiką kvalifikuoti pagal padarinius? Manytina, kad ne.

Prof. V. Piesliakas nagrinėdamas kaltės turinį nusikaltimuose žmogaus gyvybei nurodė: „Neapibrėžta tyčia nėra kažkas abstraktaus. Ji turi savo ribas, kurios yra pakankamai apibrėžtos. Jei asmuo panaudoja savo kūno jėgą ir suduoda kelis smūgius į įvairias kūno vietas, jis suvokia savo veikos pavojingumą kito žmogaus sveikatai, numato, kad gali nesunkiai ar net sunkiai sutrikdyti žmogaus sveikatą. Probleminis klausimas, ar jis suvokia savo veikos pavojingumą kito žmogaus gyvybei ir ar numato tokią savo veikos baigtį?

Peilio panaudojimas, suduodant smūgius į krūtinę ar kitas gyvybei svarbias vietas, reiškia, kad asmuo suvokia, jog jo veika, be abejo, pavojinga kito žmogaus sveikatai, bet normalaus išsivystymo žmogus suvokia, kad smūgiai peiliu į krūtinės sritį pavojingi ne tik žmogaus sveikatai, bet ir gyvybei. Taigi net ir nedetalizuodamas galimų padarinių ir neigdamas norą atimti gyvybę, jis gyvybės atėmimą numato kaip vieną iš alternatyvų. Šiuo atveju jo neapibrėžta tyčia turi platesnes ribas negu tuo atveju, kai jis kitam žmogui suduoda smūgius ranka.

Tokiais atvejais, kai panaudojamas peilis ar kitas panašios paskirties įrankis ir smūgiai suduodami į gyvybiškai svarbias kūno dalis, susiduriama ne su neapibrėžta tyčia, o su apibrėžtos tyčios atmaina – alternatyvia tyčia. Asmuo kėsinaisi į kelias alternatyvias, panašias, bet kartu ir skirtingas vertybes – sveikatą ir gyvybę, ir numato kelis alternatyvius padarinius: sveikatos sutrikdymą ir gyvybės atėmimą. Esant tokiai alternatyviai tyčiai, kai suvokimas ir numatymas apima kelias vertybes, iš kurių viena mažiau ginama, o kita daugiau, asmens veiką reikia kvalifikuoti ne pagal kilusius padarinius, o kaip pasikėsinimą į labiausiai saugomą vertybę, t. y. kaip pasikėsinimą nužudyti. Tokią nuomonę jau anksčiau išsakė dr. S. Bikelis, teigdamas, kad alternatyvios tyčios atveju nusikalstama veika turi būti kvalifikuojama ne pagal faktiškai kilusius padarinius, bet kaip sunkiausias nusikaltimas, kokį apėmė kaltininko tyčia¹³².

¹³² Piesliakas, V. Kaltės turinio nustatymo problemos bylose dėl nusikaltimų žmogaus gyvybei ir sveikatai. *Socialinių*

Štai, kaip ir sakėme anksčiau, kad yra mokslininkų laikančių alternatyvią tyčią apibrėžtos tyčios atmaina, V. Piesliakas vienas iš jų. Tačiau jis lygiai taip pat, kaip ir S. Bikelis pritaria esant alternatyviai tyčiai veiką kvalifikuoti ne pagal kilsius padarinius, o pagal kaltininko tyčios kryptingumą.

Manytina, kad tokie teismų nuosprendžiai, kai peiliu ar kitu ne mažiau pavojingu gyvybei įrankiu suduodami keli smūgiai į gyvybiškai svarbias kūno vietas, o nukentėjusiajam dėl priežasčių, nepriklausančių nuo kaltininko valios, padaromi tik sveikatos sutrikdymai ir kaltininkas įvardijamas ne kaip žudikas, o tik sveikatos sutrikdytojas, privalo būti keičiami ar naikinami, vadovaujantis tuo, kad jais nėra vykdomas teisingumas ar įgyvendinamas teisėtumas, nes nepaisomi pagrindiniai subjektyvieji nusikaltimo požymiai, t. y. vengiama nustatyti tikrąjį kaltės turinį.

Atkreiptinas dėmesys, kad nepaisant klaidingų teismų sprendimų, sutinkama daug atvejų, kai kaltininko veika jam panaudojus pavojingą gyvybei ir skirtą kūnui žaloti įrankį, teisingai kvalifikuojama kaip pasikėsinimas nužudyti. Pavyzdžiui, „*M. G.–K. nuteista už tai, kad būdama apsvaigusi nuo alkoholio, subadė peiliu vienoje lovoje miegančius neblaivius P. Š. ir R. B. Miegančiam P. Š. ji dūrė į kairę krūtinės pusę, bet pataikė jam į šonkaulį ir padarė tik durtinę-pjautinę krūtinės kairės pusės žaizdą. Miegančiai R. B. ji dūrė į krūtinės kairę pusę ir atėmė jai gyvybę. Vilniaus apygardos teismo nuosprendžiu M. G.–K. padaryta veika kvalifikuota kaip ideali sutaptis: pasikėsinimas nužudyti du bejėgiškos būklės asmenis (BK 22 str. 1 d., 129 str. 2 d. 2, 5 p.) ir vieno bejėgiškos būklės asmens nužudymas (BK 129 str. 2 d. 2 p.). Apeliaciniu ir kasaciniu skundais M. G.–K. prašė veiką dėl nukentėjusiojo P. Š. sužalojimo perkvalifikuoti iš pasikėsinimo nužudyti į nežymų sveikatos sutrikdymą (BK 140 str. 1 d.) t. y. pagal faktišką sveikatos sutrikdymą. Skundai atmesti. Kasacinis teismas pažymėjo, jog nuteistoji M. G.–K., būdama neblaivi, pasinaudodama abiejų nukentėjusiųjų bejėgiška būkle – buvo girti ir miegojo, padarė sužalojimus virtuviniu peiliu, durdama peiliu miegantiems P. Š., po to R. B. į krūtinės ląstos kairę pusę, teismas nustatė, kad M. G.–K. suvokė, jog savo veiksmais kėsiasi į nukentėjusiųjų gyvybes, numatė, kad gali atimti gyvybę tiek P. Š., tiek R. B., ir norėjo atimti gyvybę abiem nukentėjusiems, t. y. ji nusikalstamą veiką padarė veikdama tiesiogine apibrėžta tyčia atimti gyvybę abiem nukentėjusiems, tačiau nusikaltimo nebaigė dėl nuo jos valios nepriklausančių aplinkybių, nes P. Š. peiliu pataikė į šonkaulį ir tik dėl to nebuvo padaryta pavojingų gyvybei sužalojimų. <...> Kasacinio teismo teisėjų kolegija neturi pagrindo kitaip vertinti teismo nustatytų aplinkybių, apibūdinančių M. G.–K. veikos objektyviusius ir subjektyviusius požymius”¹³³.*

Kitoje byloje „*D. K. nuteistas už tai, kad pasikėsino nužudyti žmogų, t. y. būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, konflikto su nukentėjusiuoju L. K. metu, turėdamas tikslą nužudyti, 1 kartą*

mokslų studijos, 2009, 4(4), p. 7-24.

¹³³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010-11-23 nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-593/2010.

smogė dalgiu L. K. į pilvą, padarydamas nukentėjusiajam durtinę-pjautinę pilvo žaizdą, dėl to išsivystė masyvus hemoperitoneumas (apie 1500 ml kraujo pilvo ertmėje) ir nukentėjusiajam padarytas sunkus, pavojingas gyvybei sveikatos sutrikdymas. Tačiau nusikaltimo nebaigė dėl priešasčių, nepriklausančių nuo jo valios, nes, gindama nukentėjusįjį L. K., V. B. peiliu sužalojo D. K. Apeliaciniu skundu D. K. prašo pirmosios instancijos teismo nuosprendį panaikinti, jo nusikalstamą veiką perkvalifikuoti iš BK 22 str. 1 d. ir 129 str. 1 d. į BK 135 str. 1 d.

Apeliacinis teismas atmesdamas apelianto skundą konstatavo, kad tikrąjį D. K. tyčios turinį šiuo atveju atskleidžia nusikaltimo padarymo įrankis, L. K. sužalojimo būdas ir padarytų sužalojimų pobūdis, nuteistojo elgesys įvykio metu ir po nusikaltimo padarymo, taip pat nusikalstamų veiksmų nutraukimo priežastys. Sunkų sveikatos sutrikdymą D. K. padarė suduodamas smūgį dalgio ašmenimis. Nors apeliantas skunde nurodo, kad dalgis nepriskiriamas nešaunamiesiems ginklams, tačiau šis įrankis, nors jis nepritaikytas specialiai kūno sužalojimų padarymui, iš tikrųjų yra ne mažiau pavojingas ir už peilį, ir netgi už kai kuriuos nešaunamuosius ginklus. Dalgiu L. K. buvo suduotas tik vienas smūgis, tačiau nukentėjusiajam buvo padaryti daugybiniai pilvo organų sužalojimai: sužalotos kepenys, skrandis, plonoji ir storoji žarnos. Visuma šių jau aptartų aplinkybių nuteistojo apeliacinio skundo argumentus dėl to, kad jis tariamai veikė tiesiogine neapibrėžta tyčia, visiškai paneigia¹³⁴.

Apibendrinant šias bylas galima teigti, kad teismai vertindami ir kvalifikuodami nusikalstamas veikas jas labiau vertina pagal kilusius padarinius, neatsižvelgdami į objektyvius nusikalstamos veikos požymius, t. y. į tai, kad žmogui sužaloti pasirinkti įvairūs įrankiai, kuriuos panaudojus, kilo didžiulis pavojus nukentėjusiojo gyvybei, smūgių lokalizaciją ir jų skaičių.

Akivaizdu, kad negalima tapatinti ir vienodai traktuoti asmenų, kitam žmogui tyčia atėmusių gyvybę, ir asmenų, tai padariusių elgiantis neatsargiai. BK specialiojoje dalyje skiriamos dvi nusikalstamos veikos – nužudymas (BK 129 str.) ir neatsargaus gyvybės atėmimas (BK 132 str.). Taigi įstatymų leidėjo pozicija yra aiški ir, atrodytų, kvalifikuojant tokius nusikaltimus didelių problemų neturėtų kilti. Deja. Tačiau praktika rodo, kad atribojant šias dvi nusikalstamas veikas kyla sunkumų. Praktikoje pasitaiko atvejų, kai kaltininkas veiką padaro panaudojant įrankius, kurie patys savaime kelia pavojų ne tik kito žmogaus sveikatai, bet ir gyvybei. Tačiau įrankių ar priemonių, darant neteisėtą poveikį žmogaus kūno anatominiams vientisumui ar jo fiziologiniams procesams, panaudojimas savaime dar nereiškia, kad žmogus būtinai mirs. Lygiai taip pat, kaip smūgio sudavimas ranka ar koja, kita kūno vieta, naudojantis tik savo fizine jėga, nereiškia, kad asmuo, gavęs tą smūgį nemirs, o bus tik sužalotas. Todėl šiais atvejais tinkamas veikos kvalifikavimas priklauso ne tik nuo kilusių padarinių. Visais atvejais teismai privalo teisingai

¹³⁴ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012-05-16 nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-346/2012.

išsiaiškinti subjektyviuosius nusikalstamos veikos požymius, t. y. teisingai atskleisti kaltės turinį, atsižvelgiant į nusikaltimo padarymo įrankius, būdą, sužalojimų kiekį, jų pobūdį, vietą, nusikalstamų veiksmų intensyvumą ir jų nutraukimo priežastis, kaltininko ir nukentėjusiojo tarpusavio santykius, elgesį įvykio metu, taip pat prieš nusikaltimą ir po jo padarymo.

IŠVADOS

Išnagrinėjus teismų praktiką, darytina išvada, jog darbe iškelta hipotezė pasitvirtino, kad teismai kvalifikuodami nužudymą, daro klaidas dėl to, kad ne visada visapusiškai ir išsamiai ištiria ir įvertina šios nusikalstamos veikos objektyviusius ir subjektyviusius požymius.

1. Palyginus tiek atskirų valstybių baudžiamuosius įstatymus, tiek ir baudžiamosios teisės doktrinoje reiškiamų nuomonių pozicijas į klausimą, kokie gyvybės atėmimo atvejai yra laikomi nužudymu, nėra vienintelio ir vienareikšmiško atsakymo, tačiau darytina išvada, jog nužudymu turi būti laikomas tik tyčinis neteisėtas gyvybės atėmimas kitam žmogui.

2. Šiuo metu baudžiamosios teisės doktrinoje yra išskiriamos trys nužudymų grupės: paprasti, kvalifikuoti ir privilegijuoti.

3. Kaip matyti iš analizuotų teismų praktikos pavyzdžių, viena iš opiausių problemų kvalifikuojant nužudymą yra priežastinio ryšio nustatymo sunkumai:

3.1. Teismai, nustatinėdami priežastinio ryšio dėsningumą, kai gyvybė atimama vienu smūgiu, dažniausiai priima nevienodus nuosprendžius. Teismų praktikoje pastebima tendencija nustatant ar veika dėsningai sukėlė mirtį, laikomasi nuostatos, kad vieno smūgio sudavimas į gyvybiškai svarbias kūno sritis dėsningai sukelia nukentėjusiojo mirtį, net jeigu kaltininkas to ir nesitikėjo. Tačiau anksčiau yra buvusi teismų praktika, nustatanti, jog tokiais atvejais veika atsitiktinai sukėlė mirtį. Manytina, kad teismų praktikoje vartojama sąvoka „atsitiktinis priežastinio ryšio pobūdis“ yra klaidinga ir logiškai nepaaiškinanti ar tarp padaryto nužudymo ir kilusios mirties egzistuoja priežastinis ryšys.

3.2. Teismai, nagrinėdami bylas, kai tarp smurtinės veikos ir aukos mirties įsiterpia šalutinis veiksnys, kuris vienaip ar kitaip prisideda prie mirties sukėlimo, ne visada atsižvelgia į nusikalstamos veikos padarymo būdus ir priemones, aplinkos, kurioje įvyko veika, ypatumus bei kaltininko galimybę numatyti pašalinės jėgos įsikišimą ir nukentėjusiojo mirtį.

4. Bylose dėl nužudymų, kuriose kaltinamas ne vienas asmuo, kaltininkais gali būti pripažinti: visi asmenys, kurie vartojo smurtą prieš nukentėjusįjį; tik tie asmenys, kurių padaryti kūno sužalojimai buvo nukentėjusiojo mirties priežastis; visi asmenys, kurie dalyvavo atimant gyvybę, nors nukentėjusysis mirė tik dėl vieno trauminio poveikio.

4.1. Teismų praktika formuojama taip, kad bendros tyčios nužudyti buvimas yra pakankamas pagrindas pripažinti visus tiesioginius nusikaltimo dalyvius nužudymo bendravykdytojais, net jei jie tiesiogiai smurto nepanaudojo, o tiesiog buvo šalia tų, kurie šį smurto naudojo. Pastebėtina, kad nužudymo sudėtyje neįtvirtintas psichinio smurto požymis, todėl manytina, jog tokia teismų praktika yra klaidinga.

5. Teismai, sprenddami kaltės klausimą nužudymo bylose, susiduria su šiais sunkumais:

5.1. Ne visada teisingai nustatoma kaltės rūšis. Daugeliu atvejų teismai kvalifikuodami nužudymą konstatuoja netiesioginę tyčią, nors bylos duomenys rodo alternatyvią tyčią.

5.2. Priimami prieštaringi sprendimai, atibojant tyčią nuo neatsargumo, kai asmuo miršta nuo vieno smūgio. Paminėtina, kad teismų praktikoje tokiu atveju dominuoja veikų kvalifikavimas pagal BK 129 str. Tačiau anksčiau yra buvusi teismų praktika, nustatanti, jog tokios veikos buvo kvalifikuojamos mišria kaltės forma, kas mūsų baudžiamajame įstatyme neįtvirtinta.

5.3. Nusikalstamosiose veikose, asmenys, panaudoję prieš kitą asmenį ginklą ar žmogaus kūnui žaloti pritaikytus daiktus, sudavę kelis smūgius į gyvybiškai svarbias kūno sritis ir pastarajam likus gyvam, dažnai atsako ne už pasikėsinimą nužudyti, o už realiai kilusius padarinius.

5.4. Atkreiptinas dėmesys, kad dažnai teismai nevisapusiškai ir neišsamiai įvertina visus nužudymo subjektyvius požymius, t. y. asmens daromos veikos motyvus, veikos pavojingumo suvokimą ir padarinių norėjimą. Dėl to ne visuomet teisingai nustatoma kaltės forma ir kaltės turinys.

PASIŪLYMAI

1. Grupinio nužudymo atveju, ten esančiam asmeniui, kuris neatlieka jokių objektyvių nužudymo sudėties požymių realizacijos veiksmų, o yra tik pasyvus nužudymo stebėtojas, patartina numatyti baudžiamąją atsakomybę tik pagal BK 238 str., kaip už nepranešimą apie jam žinomą daromą arba jau padarytą labai sunkų nusikaltimą, atsisakant pripažinti jį bendravykdytoju pagal BK 129 str.

2. Siūlytina nusikalstamas veikas, kai asmuo miršta nuo vieno smūgio, kvalifikuoti atsižvelgiant į kiekvieną konkrečią situaciją ir jos aplinkybes: smūgio vietą ir stiprumą, kaltininko ir nukentėjusiojo amžių, fizinį pajėgumą bei sveikatos būklę, ką konkretus kaltininkas galėjo numatyti, o ne abstrakčiai vertinti, ką vidutinio išprusimo žmogus privalo numatyti.

3. Rekomenduojama tuos atvejus, kai panaudojami įrankiai žmogaus kūnui žaloti, dėl ko padaromas kitam žmogui sunkus sveikatos sutrikdymas, kvalifikuoti ne pagal faktiškai kilusius padarinius, bet pagal kaltininko kaltės turinį, atskleidžiant jį per nusikalstamos veikos objektyvius požymius.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

I. Lietuvos Respublikos ir užsienio valstybių norminiai teisės aktai

1. 1950 m. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. *Valstybės Žinios*. 1995, Nr. 40-987.
2. 1948 m. Jungtinių Tautų Visuotinė žmogaus teisių deklaracija. *Valstybės Žinios*. 2006, Nr. 68-2497.
3. 1966 m. Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas. *Valstybės Žinios*. 2002, Nr. 77-3288.
4. Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės Žinios*. 1992, Nr. 33-1014.
5. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės Žinios*. 2000, Nr. 1968.
6. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso pakeitimo įstatymas. *Valstybės Žinios*.
7. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės Žinios*. 2000, Nr. 74-2262.
8. Lietuvos Respublikos vaiko gimimo momento nustatymo įstatymas. *Valstybės Žinios*. 2002, Nr. 43-1602.
9. Lietuvos Respublikos žmogaus mirties nustatymo įstatymas. *Valstybės Žinios*. 1997, Nr. 43-1601.
10. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d. nutarimas „Dėl LR Konstitucinio Teismo įstatymo 62 str. 1 d. 2 p., 69 str. 4 d. (1996 m. liepos 11 d. redakcija), LR teismų įstatymo 11 str. 3 d. (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 96 str. 2 d. (2002 m. sausio 24 d. redakcija, atitikties LR Konstitucijai“. *Valstybės Žinios*. 2006, Nr. 36-1292.

II. Specialioji literatūra

11. Abramavičius, A. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004.
12. Bikelis, S. Alternatyvios (neapibrėžtos) tyčios samprata ir baudžiamoji teisinė reikšmė. *Jurisprudencija*, 2008, 11(113).
13. Bikelis, S. *Tyčinė kaltė baudžiamosios teisės teorijoje ir teismų praktikoje*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai (teisė). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2007.
14. Borodin, V. B. *Otvetstvennost za ubijstvo: kvalifikacija i nakazanie po rossijskomu pravu* [The responsibility for the murder: the qualification and punishment under Russian law]. Moskva. 1994.
15. Borodin, V. B. *Prestuplenie protiv zhizni* [Crime against life]. Sankt Peterburg: Jurist, 2003.
16. Būdvytis, G. Bendrininkų rūšys ir jų atribojimo problemos teismų praktikoje. *Socialinių mokslų studijos*, 2012, 4(2).
17. Docka, P. Nuo aborto iki žmogžudystės. *Justitia*, Nr. 3, 1999.
18. Drakšas, R. Mirties bausmė ir kiti teisėto gyvybės atėmimo pagrindai. *Teisė*, 1999, Nr. 33(4).
19. Elliott, C.; Quinn, F. *Criminal law*. Sixth edition. London: Pearson education limited, 2006.

20. Jovaišas, K. Nusikaltimai asmens gyvybei, sveikatai, laisvei ir orumui. *Teisės problemos*. 1997.
21. Kasprzycki, J. Baudžiamosios atsakomybės už nusikaltimus gyvybei ir sveikatai pasikeitimai Lenkijos baudžiamojoje teisėje. *Teisė*, 2001, Nr. 41.
22. Klimka, A. *Baudžiamoji atsakomybė už nusikaltimus gyvybei ir sveikatai*. Vilnius: Mintis, 1964.
23. *Kodeks karny. Komentarz*. Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze Lexis Nexis.
24. Kozlov, A. P. *Poniatie prestuplenija* [The concept of crime]. Sankt Peterburg: Juridicheskij centr Press, 2004.
25. Kozlov, A. P. *Soucastie* [Complicity]. Sankt Peterburg: Juridicheskij centr Press, 2001.
26. Liesis, M. Baudžiamosios atsakomybės už aktyviąją eutanaziją ir padėjimą nužudyti reglamentavimas Lietuvos, Vokietijos ir Olandijos baudžiamuosiuose kodeksuose. *Teisė*, 2005, Nr. 54.
27. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis (1-98 straipsniai)*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004.
28. Milinis, A. *Baudžiamoji atsakomybė už nužudymą*. Monografija. Vilnius: VŠĮ Registrų centras, 2011.
29. Milinis, A. Nužudymo samprata Europos Sąjungos valstybių narių baudžiamojoje teisėje. *Teisė*, 2006, Nr. 59.
30. Milinis, A. Probleminiai žmogaus gyvybės pradžios ir pabaigos klausimo aspektai nužudymo kontekste. *Jurisprudencija*, 2011, Nr. 18 (3).
31. Nikiforov, A. S. Kvalificyrovannoe ubijstvo v sovremennom evropejskom i anglo-amerikanskom prave [Degree murder in modern European and Anglo-American law] *Zhurnal rossijskogo prava*, 2001, Nr. 5.
32. Nocius, J. *Nusikaltimai žmogui: mokomoji priemonė*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1998.
33. Pavilionis, V., Merkevičius, R. *Būtinoji gintis*. Vilnius, 1999.
34. Piesliakas, V. Ką galima vadinti žudiku? *Justitia*, 2010, Nr. 1 (73).
35. Piesliakas, V. Kaltės turinio nustatymo problemos bylose dėl nusikaltimų žmogaus gyvybei ir sveikatai. *Socialinių mokslų studijos*, 2009, 4(4).
36. Piesliakas, V., *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga*. Vilnius: Justitia, 2006.
37. Piesliakas, V., *Mokymas apie nusikaltimą ir nusikaltimo sudėtį: mokymo leidinys*. Vilnius: Atviros Lietuvos fondas, 1996.
38. Piesliakas V. Priežastinis ryšys tarp pavojingos veikos ir baudžiamajame įstatyme numatytų padarinių ir jo nustatymas teismų praktikoje. *Jurisprudencija*. 2006, Nr. 7(85).
39. Riaubaitė, A. Tyčinės ir neatsargios kaltės atribojimas nusikaltimuose žmogaus gyvybei ir sveikatai. *Jurisprudencija*. 2008, Nr. 11(113).

40. Shargodskij, M. D. *Prestuplenie protiv zhizni i zdorovja* [Crimes against life and Health]. Moskva, 1998.

41. Wessels, J. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis: baudžiamoji veika ir jos struktūra*. Vilnius: Eugrimas, 2003.

III. Teismų praktika

42. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. birželio 18 d. nutarimas Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“. *Teismų praktika*, 2004, Nr. 21.

43. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003-12-30 nutartis baudžiamajame byloje Nr. 2K-770/2003

44. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2004-04-10 nutartis baudžiamajame byloje Nr. 2K-299/2004

45. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005-12-05 nutartis baudžiamajame byloje Nr. 2K-276/2005

46. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005-09-28 nutartis baudžiamajame byloje Nr. 2K-701/2005

47. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006-03-08 nutartis baudžiamajame byloje Nr. 2K-158/2006

48. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006-04-25 nutartis baudžiamajame byloje Nr. 2K-276/2006

49. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006-11-07 nutartis baudžiamajame byloje Nr. 2K-397/2006

50. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006-05-09 nutartis baudžiamajame byloje Nr. 2K-423/2006

51. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006-12-05 nutartis baudžiamajame byloje Nr. 2K-675/2006

52. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007-05-08 nutartis baudžiamajame byloje Nr. 2K-354/2007

53. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008-05-19 nutartis baudžiamajame byloje Nr. 2K-92/2008

54. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos 2009-10-20 nutartis baudžiamajame byloje Nr. 2K-P-247/2009

55. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjo V. Piesliako atskiroji nuomonė dėl Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos 2009-10-20 nutarties Nr. 2K-P-247/2009

56. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009-12-08 nutartis baudžiamajoje byloje Nr. 2K-514/2009
57. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010-04-13 nutartis baudžiamajoje byloje Nr. 2K-253/2010
58. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010-05-18 nutartis baudžiamajoje byloje Nr. 2K-302/2010
59. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010-11-23 nutartis baudžiamajoje byloje Nr. 2K-593/2010
60. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011-02-22 nutartis baudžiamajoje byloje Nr. 2K-40/2011
61. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011-04-05 nutartis baudžiamajoje byloje Nr. 2K-130/2011
62. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011-06-14 nutartis baudžiamajoje byloje Nr. 2K-313/2011
63. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011-06-30 nutartis baudžiamajoje byloje Nr. 2K-366/2011
64. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011-09-20 nutartis baudžiamajoje byloje Nr. 2K-381/2011
65. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012-01-24 nutartis baudžiamajoje byloje Nr. 2K-10/2012
66. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006-10-05 nuosprendis baudžiamajoje byloje Nr. 1A-340/2006
67. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007-07-20 nuosprendis baudžiamajoje byloje Nr. 1A-223/2007
68. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009-01-20 nutartis baudžiamajoje byloje Nr. 1A-5/2009
69. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010-02-05 nuosprendis baudžiamajoje byloje Nr. 1A-26/2010
70. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012-01-30 nutartis baudžiamajoje byloje Nr. 1A-185/2012
71. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012-02-10 nutartis baudžiamajoje byloje Nr. 1A-222/2012
72. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012-04-127 nuosprendis baudžiamajoje byloje Nr. 1A-305/2012
73. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012-05-16 nutartis

baudžiamojoje byloje Nr. 1A-346/2012

74. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012-07-05 nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-384/2012

75. Vilniaus apygardos teismo 2005-03-15 nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-153/2005

76. Vilniaus apygardos teismo 2006-04-11 nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-113/2006

77. Vilniaus apygardos teismo 2008-02-26 nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-99/2008

78. Vilniaus apygardos teismo 2011-03-22 nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-125-209/2011

79. Šiaulių apygardos teismo 2005-10-05 nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-63-64/2005

80. Šiaulių apygardos teismo 2006-04-06 nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-63/2006

IV. Internetiniai šaltiniai

81. Council of Europe [interaktyvus, žiūrėta 2012-03-23].

<<http://www.assembly.coe.int/main.asp?link=/Documents/Records/2012/E/1201251530E.htm>>.

82. European Court of Human Rights News [interaktyvus, žiūrėta 2012-03-23].

<<http://echrnews.wordpress.com/2011/07/03/haas/>>.

83. Eurostat [interaktyvus, žiūrėta 2012-07-22].

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/search_database>.

84. Fedosiukas, O. *Paskaitos. Nusikaltimai žmogaus gyvybei. Grupinio nužudymo, padaryto apibrėžta tyčia nužudyti, kvalifikavimas (3) (Teorinės išvados)* [interaktyvus, žiūrėta 2012-06-14].

<http://www.mruni.lt/mru_lt_dokumentai/katedros/naudziamosios_teises_katedra/paskaitos/Nusik%20gyv.ppt#26>.

85. Informatikos ir ryšių departamentas prie LR Vidaus reikalų ministerijos [interaktyvus, žiūrėta 2012-07-22]. <http://www.ird.lt/infusions/report_manager/crimes_lithuania.php?id3=11>.

86. Ispanijos Karalystės baudžiamasis kodeksas, Portugalijos Respublikos baudžiamasis kodeksas [interaktyvus, žiūrėta 2012-05-23]. <<http://2ni2.com/juridico/penal/codigopenal.htm>>.

87. Katalikų bažnyčios katekizmas [interaktyvus, žiūrėta 2012-03-23].

<<http://katekizmas.lcn.lt/kbk1996p2003/index.html>>.

88. Lenkijos Respublikos baudžiamasis kodeksas [interaktyvus, žiūrėta 2012-05-23].

<<http://prawo.interia.pl/kodeksy/?aid=7717>>.

89. Lietuvos statistikos departamentas [interaktyvus, žiūrėta 2012-07-22].

<<http://www.stat.gov.lt/lt/>>.

90. Prancūzijos Respublikos baudžiamasis kodeksas [interaktyvus, žiūrėta 2012-05-23].

<http://www.legifrance.gouv.fr/html/codes_traduits/code_penal_textan.htm>.

91. Rusijos Federacijos baudžiamasis kodeksas [interaktyvus, žiūrėta 2012-05-23].

<<http://www.hro.org/docs/rlex/uk/>>.

Liubianec V. Nužudymo kvalifikavimo problemos teismų praktikos pavyzdžiu/ Baudžiamosios teisės ir kriminologijos magistro baigiamasis darbas. Vadovas prof. J. S. Pečkaitis. – Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, Teisės fakultetas, 2012 m. – 64 p.

SANTRAUKA

Pagrindinės sąvokos: nužudymas, kvalifikavimas, priežastinis ryšys, bendrininkavimas, kaltės turinys.

Nužudymas – nusikaltimas žmogui, kuriuo kėsinama į svarbiausią asmens teisinę vertybę – jo gyvybę.

Magistro baigiamojo darbo tikslas – atliekant baudžiamosios teisės doktrinos bei teismų praktikos analizę, pateikti svarbiausius nužudymo teisinio reguliavimo ypatumus, nustatyti ir atskleisti dažniausiai iškylančias nužudymo kvalifikavimo problemas, bei atsižvelgiant į atliktą analizę pateikti informatyvias išvadas.

Įgyvendinant iškeltus magistrinio darbo uždavinius, naudotasi šiuo mokslinio tyrimo metodu kompleksu: sisteminės ir dokumentų analizės, lyginamuoju, apibendrinimo.

Darbą sudaro įvadas, trys skyriai, kurie skirstomi į smulkesnius poskyrius bei išvadas.

Pirmoje darbo dalyje pateikiamas bendrasis nusikaltimų žmogaus gyvybei apibūdinimas, apimantis nužudymo sampratos analizę, kurios išsamus atskleidimas nebūtų įmanomas neaptarus pagrindinius nužudymo požymius bei jo atskiras rūšis, tiek nacionalinės, tiek atskirų užsienio valstybių bei tarptautinės teisės kontekste.

Antroje darbo dalyje išnagrinėjamos opiausios problemos kvalifikuojant nužudymą, kurios yra susijusios su objektyviųjų nusikaltimo sudėties požymių nustatymu, t. y., priežastinio ryšio nustatinėjimo bei grupinio nužudymo problematika.

Trečioje dalyje pateikiami nužudymo kvalifikavimo momentai, susiję su nužudymo subjektyviaisiais požymiais. Pagrindinis dėmesys skiriamas kaltės turinio nustatymo problematikai.

Pastarosios problemos iliustruojamos įvairių instancijų teismų nuosprendžiais bei nutartimis, kuriuose ištaisomos teismų klaidos, susijusios su netinkamu nužudymo veikos kvalifikavimu.

Išnagrinėjus teismų praktiką, darytina išvada, jog darbe iškelta hipotezė pasitvirtino, kad teismai kvalifikuodami nužudymą, daro klaidas dėl to, kad ne visada visapusiškai ir išsamiai ištiria ir įvertina šios nusikalstamos veikos objektyviusius ir subjektyviusius požymius.

Liubianec V. The problems of qualifying murders in judicial practice / Master's Thesis in Criminal Law and Criminology. Supervisor prof. J. S. Pečkaitis. – Vilnius: Mykolas Romeris University, Faculty of Law, 2012. – 64 p.

SUMMARY

KEY WORDS: murder, qualification, causation, complicity, content of guilt.

Murder is the crime that encroaches the most important personal value – human life.

This Master's Thesis identifies and discloses major practical problems of qualifying criminal acts taking into account the analysis of the informative findings and following the doctrine of Criminal Law and relevant Case Law.

The following complex of the scientific research methods was employed upon realising the raised tasks of the Work: systemic and documentary analysis, comparative and summation.

This Master's Thesis consists of an introduction, three chapters which are divided into smaller subdivisions and conclusions.

The first part is a general description of crimes against human life presented, comprising analysis of the concept of crimes against human life in the context of national law, laws of individual foreign states and international law as well.

The second part is analysis practical problems related to the identifying of objective features of murders. These are causation, complicity committing murder and problems of their proof in courts practice.

The third part is analysis practical problems related to the identifying of subjective features of murders. The Study concentrates on the analysis of the content of guilt.

The above mentioned problems are illustrated by the examples of the decisions and sentences of various courts.